

วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU PHETCHABURI REVIEW

P-ISSN: 2773-9295 ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2563)

E-ISSN: Vol.3 No.2 (July - December 2020)

❧ วัตถุประสงค์

วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ไทย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกวัด ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม

๐๓ เจ้าของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

65/1 หมู่ 6 ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000

โทร.032-400-391 โทรสาร. 032-400-391 E-mail: phetchaburi@mcu.ac.th

๐๓ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ., ดร.

พระเทพวัชรบัณฑิต, ศ., ดร.

พระวิสุทธีวรกิจ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

๐๓ บรรณาธิการบริหาร

พระพิพิธพัชรโธม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

๐๓ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระครูวัชรสุวรรณาทร,ดร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

๐๓ กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล สุธะพรหม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล ใจเย็น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภณัฐ ทรัพย์นาวิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

รองศาสตราจารย์ ดร. รัตนะ ปัญญาภา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

รองศาสตราจารย์ ดร. สันญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ สุขสถิตย์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษกร วัฒนบุตร

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วินัย ผลเจริญ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทักษณา วรรณบวรเดช

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา ประณีต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสนาะ กลิ่นงาม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศรชัย เย็นเปรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ นพแก้ว มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

๐๓ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระครูวิรุฬห์วัชรธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
พระสมุห์อาคม อาคมธีโร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
นายอนุชา พละกุล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
นายมะลิ ทิพย์ประจง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

๐๔ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระใบฎีกาสุชินนะ อนินฺชิตโต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
พระยุ้งยุทธ กตธโร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
พระวรพงษ์ ธมฺมวโส มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
นางสาวอภิษฎา ฤกษ์ นางสาวอภิษฎา ฤกษ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
นางสาวนิรวรรณ ทองมี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

๐๕ ฝ่ายกฎหมาย

นายสมโภชน์รัฐ แก้วน่วม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

๐๓ ออกแบบปก

นางสาวนันทยา พวงไพโรจน์

นายเอกพจน์ มหิมา

๐๔ จัดรูปเล่ม

นายอนุชา พลทะกุล

๐๕ โรงพิมพ์

บริษัท เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด

ถนนเพชรเกษม ตำบลคลองกระแซง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000

โทรศัพท์: 032-425-310, Fax : 032-425-310 E-mail: petchpoom2561@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 2 ประจำปีพุทธศักราช 2563 เล่มนี้เป็นปีที่ 3 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลัก เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI รองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index -TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์ จักมีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระพิพิธพัชรโตม

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
วิวัฒนาการปกครองของรัฐ	1
ON THE EVOLUTION OF GOVERNMENT	
มะลิ ทิพย์ประจง	
แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ : แม่น้ำเพชรบุรี	15
HOLY WATER SOURCE: PHETCHABURI RIVER	
พระครูเกษมวัชรดิตถ์ (เกษม รอดจากทุกข์)	
พุทธะ-ผู้รู้แจ้งเห็นจริงแล้วไปจากทุกขรัฐ: บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการเมือง	31
การปกครอง ร่วมสมัยพุทธกาลและการปฏิเสธอำนาจการปกครองรัฐของ	
มกุฏราชกุมารสิทธัตถะ	
BUDDHA - THE ENLIGHTENED PERSON WHO HAD LEFT SUFFERING STATE: A	
COMPARATIVE ANALYSIS ON CONTEMPORARY STUDY IN POLITICS AND	
GOVERNING DURING THE BUDDHA ERA AND THE REFUSAL OF POWER TO	
GOVERN THE STATE OF CROWN PRINCE SIDTHADTHA.	
อนุชา พละกุล	
การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองท้องถิ่น	46
DECENTRALIZATION TO LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS	
ดาวนภา เกตุทอง	
อำนาจทางการเมืองว่าด้วยการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน เพื่อการพัฒนา	58
เศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย	
POLITICAL POWER ON BUDGET ALLOCATION FOR ECONOMICS AND SOCIAL	
DEVELOPMENT IN THAILAND	
พระสมุห์อาคม อาคมธีโร	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	80

วิวัฒนาการปกครองของรัฐ*

ON THE EVOLUTION OF GOVERNMENT

มะลิ ทิพพ์ประจง

Mali Thipprajong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phetchaburi Buddhist College, Thailand

กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

Kanjira Wijitwatcharak

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: thipprajongmali@gmail.com

บทคัดย่อ

รัฐจะต้องมีองค์ประกอบหลักที่บ่งความเป็นรัฐแต่แนวคิดที่เห็นว่าการเข้าใจหรือมุมมองเกี่ยวกับรัฐมีหลายแบบด้วยกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณารัฐร่วมกับความสัมพันธ์กับสังคม ทั้งนี้โดยทั่วไปอาจจัดประเภททฤษฎีที่มีต่อรัฐเป็น 3 แบบ คือ รัฐในแบบเว็บเบอเรียน (Weberian) รัฐในแบบพหุนิยม (Pluralist) และรัฐในแบบมาร์กซิสต์ (Marxist) ทฤษฎีต่อรัฐในแบบเว็บเบอเรียน หมายถึง การมองรัฐในแบบที่เน้นรัฐในฐานะองค์กรที่มีอำนาจอธิปไตย และสามารถผูกขาดการใช้ความรุนแรงที่มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการเหนือดินแดนของรัฐนั้นอย่าง ขอบธรรมเนื่องจากการเป็นตัวแสดงที่ในรูปแบบขององค์กร รัฐจึงมีลักษณะคล้ายบุคคล และมีผลประโยชน์เป็นเดิมพัน รัฐจึงต้องตัดสินใจและดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง รัฐในแบบพหุนิยมจะเน้นความเป็นตัวแทนแห่งการกระทำของรัฐ และแยกรัฐออกจากสังคมเช่นเดียวกับในแบบเว็บเบอเรียนแต่เนื่องจากรัฐประกอบไปด้วยกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมก็มักมองรัฐโดยจะลดทอนรัฐในภาพรวมลงมาเป็นกลุ่มผลประโยชน์และปัจเจกชนของสังคม ด้วยเหตุนี้พวกที่มองรัฐแบบพหุนิยมจึงมองว่ารัฐไม่ใช่สิ่งอื่นนอกไปจากรัฐบาลและกลุ่มคนที่ปกครองรัฐ การมองรัฐในแนวนี้นสะท้อนในทฤษฎีของเสรีนิยมเชิงโครงสร้างในทางการเมืองระหว่างประเทศ รัฐในแบบมาร์กซิสต์ รัฐคือโครงสร้างของการจัดการปกครองและของกฎเกณฑ์ในสังคม โครงสร้างนี้เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ขององค์กรรัฐกับสังคมในแง่ “รัฐพหุนิยม” จึงหมายถึงโครงสร้างของอำนาจการเมืองที่สถาปนาสังคมที่อาศัยวิธีการผลิตที่ยึดระบบกรรมสิทธิ์ของเอกชนเป็นหลัก

คำสำคัญ: วิวัฒนาการ, การปกครอง, รัฐ

Abstract

A state must have a central element that identifies the state. Still, Wendt considers that there are many different perceptions or views about the state, especially when considering the state and its relationship with society. There are three types of states towards a state: Weberian state, pluralist state, and Marxist state. Viewing the state in a way that emphasizes the state as influential organization sovereignty and monopolizes the use of formally organized violence over the territory of that state Justified because of being an actor in the form of an organization. The state, therefore, resembles a person and has interests at stake. The state has to make decisions and take action on any matter. The pluralistic state emphasizes the representation of the state's efforts. And separate the state from society as in the Weberian way, but because the state consists of different groups In society, the state tends to be viewed by reducing the state as a whole as a group of interests and individual people of the community. For this reason, pluralistic states view the state as nothing other than the government and the people who govern it. This view of the state is reflected in the opinion of structural liberalism in international politics. Marxist state State is a structure of governance and rules in society. This structure determines the relationship between the different characters. In this sense, “capitalist state” refers to the construction of political power that establishes a society based on a production method based primarily on private ownership.

Keywords: Evolution, Administration, Government

บทนำ

แม้ว่าอาจจะมีหน่วยการปกครองหรือหน่วยการเมืองอื่น ๆ ประเภทอื่นอีกจำนวนมาก แต่หน่วยการเมืองที่เรียกว่า “รัฐ” มีแก่นสารสาระบางอย่างร่วมกันที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นรัฐ (Essential state) (วิทยา นภาศิริกุล และสุรพล ราชภัณฑารักษ์, 2539) และสำหรับเวนด์ท์ แก่นของความเป็นรัฐในฐานะหน่วยอ้างอิงหรือหน่วยวิเคราะห์ อย่างน้อย ๆ ต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2554) คือ

ประการแรก การมีระเบียบในเชิงกฎหมายและสถาบันเป็นการกำหนดรูปแบบของความสัมพันธ์ เชิงอำนาจหรือโครงสร้างของอำนาจเพื่อที่จะกำหนดว่าใครคือประชากรของรัฐ ประชากรของรัฐต้องปฏิบัติตนอย่างไรและมีสิทธิอะไรบ้างการมีกฎหมายบัญญัติทำให้

แนวปฏิบัติเหล่านี้มีความแน่นอนและเป็นที่คาดหวังร่วมกันได้ว่าใครจะต้องทำอะไรบ้าง เมื่อมองในแง่รัฐจึงทำให้สังคมยุคใหม่ที่ซับซ้อนเป็นไปได้เพราะสถาบันทำให้พฤติกรรมที่ซับซ้อนมีการจัดระเบียบและถึงแม้ว่าระดับของพฤติกรรมจะมีความซับซ้อนเพียงใดก็ตาม ทุกคนก็ยังสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้ตามความคาดหวังร่วมกันนอกจากนั้นตัวแสดงภาครัฐที่ดำรงอยู่ในรัฐที่เข้มแข็งจะสามารถระดมทรัพยากรที่สำคัญ ๆ ได้ดีกว่าในรัฐที่อ่อนแอ ซึ่งจะทำให้ รัฐกับสังคมมีความเป็นหนึ่งเดียวในฐานะตัวแสดงระหว่างประเทศได้ดีกว่ารัฐอ่อนแอ

ประการที่สอง รัฐย่อมมีความชอบธรรมในการผูกขาดการใช้ความรุนแรงที่มีลักษณะจัดตั้งหรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือ กองกำลังทหารและตำรวจการผูกขาดการใช้ความรุนแรงหรือการมีกองกำลังได้อย่างชอบธรรมนี้ย่อมมีวัตถุประสงค์เป็นไปเพื่อพิทักษ์รักษาความมั่นคงทั้งภายในและภายนอกโดยทั่วไปรัฐจะจัดองค์กรในการใช้ความรุนแรงเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยแบ่งออกเป็นกองกำลังฝ่ายมหาดไทยหรือตำรวจและกองกำลังฝ่ายกลาโหมหรือทหารมีข้อสังเกตว่ารัฐที่รวมศูนย์มาก ๆ องค์กรที่บังคับใช้อำนาจเหล่านี้ จะรวมศูนย์ไว้ที่จุดเดียวในการบัญชาการสูงสุดแต่ก็เป็นไปได้เหมือนกันว่ารัฐอาจจัดองค์กรในการใช้ความรุนแรงในแบบแบ่งอำนาจไปตามกลุ่มในลักษณะของกลุ่มผูกขาดแต่กระนั้นก็ยังคงถือว่ารัฐเป็นผู้ผูกขาดความรุนแรงอยู่เนื่องจากรัฐยังคงถือความชอบธรรมในการเผชิญกับการท้าทายอำนาจได้อย่างต่อเนื่อง

ประการที่สาม รัฐต้องมีอำนาจอธิปไตย ซึ่งหมายความว่ารัฐเป็นจุดสูงสุดของอำนาจอย่างทางการในสังคมซึ่งโดยทั่วไปอำนาจอธิปไตยแบ่งเป็นสองลักษณะคืออำนาจอธิปไตยภายในและอำนาจอธิปไตยภายนอกอำนาจอธิปไตยภายในมีนัยถึงการได้รับการยอมรับให้เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในสังคมอย่างชอบธรรมไม่ว่าการใช้อำนาจอธิปไตยจะมีอยู่อย่างจำกัดหรืออย่างกว้างขวางก็ตามในขณะที่อำนาจอธิปไตยภายนอก หมายถึงการไม่มีอำนาจใดภายนอกที่อยู่เหนืออำนาจรัฐซึ่งสะท้อนให้เห็นในพัฒนาการทางกฎหมายระหว่างประเทศโดยรัฐสมัยใหม่ที่เรียกว่ารัฐชาตินี้เกิดขึ้นจากความตกลงสันติภาพเวสต์ฟาเลียใน ค.ศ. 1648 อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าพัฒนาการทางด้านทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐในยุคใหม่ที่เรียกว่ารัฐฆราวาสนั้นเกิดขึ้นมาแล้วหลายศตวรรษก่อนหน้านี้โดยเริ่มต้นในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ที่เห็นได้ชัดคือ ความพยายามจัดตั้งรัฐฆราวาสนั้น สะท้อนออกมาในงานเขียนต่าง ๆ ของแมคเคียเวลลีและฌ็อง โบแต็ง (ค.ศ.1530 - ค.ศ.1596) นัยยะของงานเขียนทางการเมืองในยุคนั้นมิใช่เป็นเพียงความพยายามแยกรัฐออกจากอำนาจของพระสันตปาปาแห่งนิกายคาทอลิกหรือแยกศีลธรรมออกจากเรื่องทางโลกเท่านั้นแต่ยังสะท้อนถึงการปฏิเสธอำนาจทางการเมืองอื่น ๆ ซึ่งที่อาจทำให้อยู่เหนือรัฐเราจึงพบว่ายุโรปในภายหลังได้เกิดมีนักทฤษฎีการเมืองจำนวนมากซึ่งพากันอภิปรายถกเถียงและสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐและอำนาจอธิปไตยของรัฐกำเนิดของทฤษฎีเหล่านี้

ปูทางไปสู่การจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศบนฐานคิดใหม่ ซึ่งก็คือการอ้างไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยและความมั่นคงที่ประกันการอยู่รอดของรัฐ

ประการที่สี่ สังคม เวนด์ท์เห็นว่าเนื่องจากภายใต้โครงสร้างของรัฐมีการกำหนดให้อำนาจทางการเมืองใช้ต่อสังคมแนวคิดเรื่องรัฐจึงอยู่บนสมมติฐานอันเป็นนัยว่าสังคมดำรงอยู่ก่อนรัฐความเป็นสังคมนั้นย่อมมาพร้อมกับเงื่อนไขของสังคมซึ่งก็คือการมีความเข้าใจในกฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติร่วมกัน รวมทั้งการกำหนดขอบเขตของสังคมแม้ว่าขอบเขตนั้นจะไม่ได้มีความชัดเจนก็ตาม

ประการที่ห้า ดินแดน แม้ว่าขอบเขตของอำนาจรัฐอาจไม่เท่ากับดินแดนที่เป็นกายภาพเสียทีเดียวแต่รัฐจะดำรงอยู่ได้ ย่อมต้องมีเขตแดนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งในฐานะที่ดินแดนเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบทางกายภาพของรัฐจึงต้องมีการกำหนดเขตแดนแม้จะไม่ชัดเจนและอาจมีการโต้แย้งหรือการอ้างเขตที่ทับซ้อนกันก็ตาม ตัวอย่างเช่น แม้การถกเถียงเรื่องความเป็นรัฐของรัฐยุคกลางเพราะเหตุที่อาณาเขตของดินแดนไม่ชัดเจนก็ตามแต่ความเป็นรัฐก็มีอยู่โดยลักษณะสำคัญดังกล่าวมาแล้วเมื่อพิจารณาในแง่นี้แม้จักรวรรดิในยุคโบราณก็มีองค์ประกอบของดินแดนไม่ต่างจากรัฐสมัยใหม่มากนักแต่อย่างไรก็ตามเขตแดนต้องมีความชัดเจนและคงที่อย่างน้อยในห้วงเวลาหนึ่งตามความเข้าใจของสังคม

ทั้งนี้เอนด์ท์ตั้งข้อสังเกตว่าในทฤษฎีแบบฮอบบส์และสัญญาประชาคมกับดินแดนที่เป็นวัตถุทางกายภาพมีแนวโน้มจะเป็นสิ่งเดียวกันในฐานะที่เป็นเขตแห่งผลประโยชน์ของรัฐแม้ว่ารัฐจะต้องมีองค์ประกอบหลักที่บ่งความเป็นรัฐแต่เอนด์ท์เห็นว่าความเข้าใจหรือมุมมองเกี่ยวกับรัฐมีหลายแบบด้วยกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณารัฐร่วมกับความสัมพันธ์กับสังคมทั้งนี้โดยทั่วไปอาจจัดประเภททฤษฎีที่มีต่อรัฐเป็น 3 แบบ (ลิซิท ซีเรวคิน, 2549) คือ รัฐในแบบเวเบอร์เรียน (Weberian) รัฐในแบบพหุนิยม (Pluralist) และรัฐในแบบมาร์กซิสต์ (Marxist) ทฤษฎีต่อรัฐในแบบเวเบอร์เรียน หมายถึง การมองรัฐในแบบที่เน้นรัฐในฐานะองค์กรที่มีอำนาจ อธิปไตยและสามารถผูกขาดการใช้ความรุนแรงที่มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการเหนือดินแดนของรัฐนั้นอย่างชอบธรรมเนื่องจากการเป็นตัวแสดงที่ในรูปแบบขององค์กรรัฐจึงมีลักษณะคล้ายบุคคลและมีผลประโยชน์เป็นเดิมพันรัฐจึงต้องตัดสินใจและดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนอกจากนั้น จะเห็นว่าภววิทยาของรัฐในแบบเวเบอร์เรียนนั้นแตกต่างหากจากสังคม เวนด์ท์ ยกตัวอย่างว่ารัฐในแบบเวเบอร์เรียนนั้น คือ “รัฐในสังคมนิยม” มิใช่ “รัฐทุนนิยม” การมองรัฐในแบบนี้สอดคล้องกับทฤษฎีที่เน้นระบบระหว่างประเทศที่รัฐเป็นตัวแสดงหลักในขณะที่รัฐในแบบพหุนิยมแม้จะเน้นความเป็นตัวแทนแห่งการกระทำ (agency) ของรัฐและแยกรัฐออกจากสังคมเช่นเดียวกับในแบบเวเบอร์เรียนแต่เนื่องจากรัฐประกอบไปด้วยกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมก็มักมองรัฐโดยจะลดทอนรัฐในภาพรวมลงมาเป็นกลุ่มผลประโยชน์และปัจเจกชนของสังคม ด้วยเหตุนี้พวกที่มองรัฐแบบพหุนิยมจึงมองว่ารัฐไม่ใช่

สิ่งอื่นนอกจากรัฐบาลและกลุ่มคนที่ปกครองรัฐการมองรัฐในแนวนี้นสะท้อนในทรรศนะของเสรีนิยมเชิงโครงสร้างในทางการเมืองระหว่างประเทศ สำหรับรัฐในแบบมาร์กซิสต์ รัฐคือโครงสร้างของการจัดการปกครองและของกฎเกณฑ์ในสังคมโครงสร้างนี้เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ขององค์กรรัฐกับสังคมในแง่ “รัฐทุนนิยม” จึงหมายถึงโครงสร้างของอำนาจการเมืองที่สถาปนาสังคมที่อาศัยวิธีการผลิตที่ยึดระบบกรรมสิทธิ์ของเอกชนเป็นหลักเพราะฉะนั้นโครงสร้างของอำนาจการเมืองประเภทนี้จึงย่อมต้องสถาปนาตัวแสดงของรัฐ ที่มุ่งปกป้องสถาบันหลักสังคมซึ่งก็คือการปกป้องวิธีการผลิตที่อาศัยระบบกรรมสิทธิ์ของเอกชนเป็นหลักนั่นเอง (วิสุทธิ โพธิ์แท่น, 2544) ดังที่กล่าวมาแล้ว แม้ว่ามุมมองเกี่ยวกับรัฐและสังคมจะมีความแตกต่างกันแต่ความเป็นรัฐย่อมมีองค์ประกอบหลักร่วมกันเมื่อพิจารณาในด้านความมั่นคงรัฐยังคงเป็นหน่วยอ้างอิงและหน่วยการวิเคราะห์หลักด้วยเหตุผลที่รัฐเป็นองค์กรที่ผูกขาดความรุนแรงเหนือดินแดนของตนความสามารถและความชอบธรรมของรัฐในการมีอำนาจผูกขาดความรุนแรงเหนือดินแดนของตนนี้เองได้กลายเป็นคุณลักษณะสำคัญที่บ่งบอกถึงความเป็นอำนาจอธิปไตยทั้งภายในและภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีอธิปไตยภายนอกของรัฐนี้เองที่ทำให้เกิดสถานะที่ไม่มีองค์กรใดที่อยู่เหนือรัฐขึ้นอีกนักวิเคราะห์ด้านความมั่นคงเรียกสถานะของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ปราศจากองค์กรเหนือรัฐนี้เองว่า “สถานะอนาธิปไตย” อย่างไรก็ตามในจุดนี้มีข้อสังเกตว่าสถานะอนาธิปไตยระหว่างประเทศนั้นมีได้หมายถึงสถานะของความรุนแรงที่มนุษย์ลุกขึ้นมาทำสงครามต่อสู้จนบาดเจ็บล้มตายเหมือนกับมนุษย์ในสถานะธรรมชาติของฮอบส์แต่หมายถึง เพียงสถานะที่ไม่มีอำนาจบังคับที่เหนือไปกว่ารัฐสถานะดังกล่าวก่อให้เกิดเงื่อนไขของปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงที่นักวิชาการด้านความมั่นคงเรียกว่า “ปัญหาทางสองแพร่งเกี่ยวกับความมั่นคง”

ปัญหาทางสองแพร่งด้านความมั่นคง

เมื่อ 430 ปีก่อนคริสตกาลในกรีกยุคโบราณนครรัฐคอรีนธ์ได้ส่งกองกำลังเข้าแทรกแซงการเมืองภายในของเอพิแดมน์ส (ชื่อเดิมของเมืองดูร์เรส ประเทศแอลเบเนีย) ซึ่งเป็นนครรัฐเล็ก ๆ ที่กำลังเผชิญกับการขยายอิทธิพลของคอเซร่า นครรัฐที่เพิ่งสถาปนาขึ้นใหม่แต่มีความสามารถในการแข่งขันกับคอรีนธ์ซึ่งอิทธิพลเหนือนครรัฐต่าง ๆ ในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของกรีกวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในเอพิแดมน์สนั้นแม้จะอยู่ห่างไกลจากเอเธนส์และสปาร์ตาซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจและความรุ่งเรืองของชาวกรีกยุคโบราณแต่กลับกลายเป็นชนวนให้เกิดมหาสงครามเปโลโปนีเซียนซึ่งเป็นสงครามระหว่างมหาอำนาจและพันธมิตรสองค่ายในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนในยุคโบราณความหวาดระแวงระหว่างคอไซร่าและคอรีนธ์เริ่มต้นจากการที่คอไซร่าสามารถขยายแสนยานุภาพทางทหารโดยเฉพาะกองทัพเรือได้อย่างรวดเร็วและเริ่มเข้าแทรกแซงการเมืองของเอพิแดมน์สจนทำให้คอรีนธ์เกิดความหวุ่นวิตกต้องระดม

ทรัพยากรเท่าที่มีอยู่เร่งเพิ่มศักยภาพของกองทัพเรือตนอย่างเต็มกำลังบ้างส่วนในทางการทูตทั้งสองนครรัฐต่างก็แข่งขันกันแสวงหาพันธมิตรมาสนับสนุนตนโดยคอโซร่าได้เร่งดำเนินการทูตในเชิงรุกโดยเฉพาะได้ส่งทูตมายังเอเธนส์เพื่อเจรจาขอเป็นพันธมิตรทางทหาร จนกระทั่งเอเธนส์ต้องเปิดประชุมสภาเพื่อพิจารณาคำร้องของคอโซร่า อนึ่ง ในบันทึกประวัติศาสตร์สงครามเปโลโปนีเซียนของทูซิดิดีสมีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่าคอโซร่า ไม่ใช่พันธมิตรเก่าของเอเธนส์และไม่เคยมีความสัมพันธ์เชิงผลประโยชน์ใด ๆ โดยตรงกับเอเธนส์เลยซึ่งตรงกันข้ามกับคอรีนธ์ที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับเอเธนส์มาก่อนดังที่ทูตของคอรีนธ์ได้กล่าวในที่ประชุมสภาแห่งเอเธนส์ว่าฝ่ายตนได้เคยช่วยเหลือเอเธนส์โดยการเป็นสื่อกลางป้องกันไม่ให้สปาร์ตาและสันนิบาตเปโลโปนีเซียนโจมตีเอเธนส์ในคราวที่มีการก่อกบฏลูกฮือเกิดขึ้นที่เกาะซามอสและได้ย้าเตือนเอเธนส์ว่าสันติภาพระหว่างพันธมิตร 2 ฝ่าย คือ สันนิบาตเปโลโปนีเซียนซึ่งนำโดยสปาร์ตากับสมาพันธ์เดลอสซึ่งนำโดยเอเธนส์นั้นวางอยู่บนหลักของการไม่เข้าแทรกแซงในเขตอิทธิพลของกันและกัน อย่างไรก็ตาม คอโซร่าซึ่งมิได้มีสายสัมพันธ์กับเอเธนส์ในอดีตได้ยกตรรกะด้านความมั่นคงซึ่ง สอดคล้องกับสำนักสันนิยามว่าสงครามระหว่างเอเธนส์และสปาร์ตาจะเป็นสิ่งที่เอเธนส์ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในอนาคตอันใกล้เนื่องจากสปาร์ตานั้น “หวั่นวิตก” ในเอเธนส์และด้วยเหตุที่คอรีนธ์เองเป็นพันธมิตรที่สำคัญของสปาร์ตาหากเกิดสงครามระหว่างเอเธนส์กับสปาร์ตาจริงคอรีนธ์ย่อมต้องกลายปฎิปักษ์ต่อเอเธนส์เพราะฉะนั้นการยอมรับเอาคอโซร่าซึ่งเป็นนครรัฐที่มีได้มีแสนยานุภาพทางทะเลด้อยกว่าเอเธนส์เท่าใดนักเข้าเป็นพันธมิตรเพิ่มเติมก็จะยิ่งทำให้แสนยานุภาพของกองทัพเรือเอเธนส์มีความยิ่งใหญ่เกรียงไกรยากแก่ การเอาชนะได้มากยิ่งขึ้น ผลก็คือเอเธนส์ตอบรับคอโซร่าและในที่สุดเอเธนส์ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงสงครามกับสปาร์ตาได้จริงตามคำแถลงของทูตจากคอโซร่า (ลิซิต ซีรเวคิน, 2530) อีกสองพันสี่ร้อยปีต่อมาโดยประมาณหลังจากสิ้นสุดมหาสงครามของโลกและโลกได้พัฒนามาสู่ยุคสงครามเย็นนั้นการที่โลกแบ่งขั้วออกเป็น 2 ฝ่ายระหว่างอภิมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ซึ่งครอบครองอาวุธที่มีแสนยานุภาพการทำลายล้างมหาศาลเป็นจำนวนมากโดยที่มิได้มีการพัฒนาไปเป็นสงครามโลกที่ร้อนแรงเว้นเสียแต่การมีสงครามตัวแทนเกิดขึ้นในทั่วทุกมุมโลกนั้นนักวิเคราะห์สายสันนิยามมองว่าเป็นผลมาจากการที่โลกอยู่ในระบบ 2 ขั้วที่มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันนอกจากนั้นการที่อภิมหาอำนาจครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งมีอานุภาพการทำลายล้างสูงนั้น ทำให้มหาอำนาจเหล่านี้ มีพฤติกรรมที่ทนายได้ตามตรรกะของ “การทำลายล้างที่ประกันได้ว่าต้องมีการสนองคืนซึ่งกันและกันอย่างแน่นอน” (Mutually Assured Destruction: MAD) ตรรกะดังกล่าวทำให้เกิดการยับยั้งชั่งใจมากขึ้นในกรณีที่เกิดภาวะวิกฤตการณ์ตัวอย่างได้แก่ วิกฤตการณ์คิวบาที่เกิดจากการเผชิญหน้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ระหว่างวันที่ 16 ถึง 28 ตุลาคม ค.ศ. 1962 (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2538) โดยมีสาเหตุมาจากการลักลอบลำเลียงขีปนาวุธนิวเคลียร์พิสัยกลาง (Soviet R-12 หรือ

SS-4 Sandal ตามที่เรียกโดยองค์การนาโต) เข้ามา ในคิวบาการเกิดวิกฤตการณ์ในครั้งนี้มีหลายปัจจัยแต่ส่วนหนึ่งเกิดจากความพยายามของสหภาพโซเวียตและคิวบาที่จะตอบโต้ความพยายามของกองกำลังล้มล้างการปฏิวัติคิวบาที่สนับสนุนโดยสำนักงานข่าวกรองกลาง (CIA) ของสหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1961 ที่เรียกว่าการรุกราน “อ่าวเบย์ออฟพิกส์” (Bay of Pigs) ซึ่งแม้จะไม่ประสบความสำเร็จแต่ก็เป็นชนวนให้ประธานาธิบดีฟิเดล คาสโตร เรียกร้องไปยัง สหภาพโซเวียตในการเข้าแทรกแซงเพื่อป้องกันพันธมิตรโพ้นทะเลเล็ก ๆ อย่างคิวบา เมื่อประกอบกับข้อกังวลของสหภาพโซเวียตต่อการติดตั้งขีปนาวุธของสหรัฐอเมริกาในอิตาลี และตุรกี รวมทั้งภาพลักษณ์ของประธานาธิบดีสหรัฐในขณะนั้น คือ จอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy) ที่นิคิตา ครุชชอฟ (Nikita Khrushchev) ผู้นำสหภาพโซเวียต มองว่าขาดความเด็ดขาดเมื่อเผชิญกับวิกฤตการณ์เบอร์ลินใน ค.ศ.1961 ทำให้ครุชชอฟเกิดความมั่นใจตัดสินใจลักลอบติดตั้งขีปนาวุธในคิวบา (ประติษฐ์ ยมานันท์, 2559) จนกระทั่งเครื่องบินสอดแนม U-2 ของสหรัฐอเมริกาส่งภาพขีปนาวุธดังกล่าวได้สหรัฐอเมริกาจึงตัดสินใจปิดล้อมทางทะเลและยื่นคำขาดให้มีการรื้อถอนขีปนาวุธออกจากคิวบาได้สำเร็จอย่างไรก็ตาม แม้ในเบื้องต้นจะปรากฏว่าประธานาธิบดีเคนเนดีประสบความสำเร็จในการแก้ไขวิกฤตการณ์ และป้องกันไม่ให้เกิดสงครามโลกได้แต่ก็เป็นที่ทราบกันภายหลังว่าสหรัฐอเมริกาเองได้ทำข้อตกลงกับสหภาพโซเวียตโดยไม่ให้เป็นที่ทราบต่อสาธารณชนในการจะรื้อถอน PGM-19 Jupiter ซึ่งเป็นขีปนาวุธพิสัยกลาง (Middle Range Ballistic Missile) ออกจากอิตาลีและตุรกีเช่นกัน การตกลงดังกล่าวเป็นการแลกเปลี่ยนกับคำขาดในกรณีวิกฤตการณ์คิวบาเมื่อโลกเข้าสู่ยุคหลังสงครามเย็นนักวิเคราะห์บางส่วนเชื่อว่าได้เกิดระบบหลายขั้วอำนาจขึ้นมาทดแทนระบบสองขั้วอำนาจโดยที่โลกมิได้พัฒนาไปสู่ความเป็นรัฐโลก (World State) ที่มีองค์กรที่มีลักษณะเหนือรัฐปกครองตามที่มีผู้ปรารถนาและคาดหวังไว้แต่อย่างใดแม้ว่าในทางทฤษฎีรัฐต่าง ๆ จะยอมรับหลักความมั่นคงร่วมกันมาตั้งแต่มีการก่อตั้งองค์การสันนิบาตชาติและองค์การสหประชาชาติหลายทศวรรษก่อนก็ตาม แต่หลักความมั่นคงร่วมกัน (Collective security) ซึ่งเป็นหลักที่กำหนดว่าประเทศสมาชิกจะรักษาสันติภาพได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกเหล่านั้นต่างต้องสละสิทธิการป้องกันตนเองบางส่วนมาร่วมกันเพื่อจัดการความขัดแย้งและข้อพิพาทโดยหากเกิดภัยคุกคามกับประเทศใดประเทศหนึ่งมวลสมาชิกก็จะดำเนินการเพื่อป้องกันหรือขจัดภัยคุกคามนั้นร่วมกันก็ตาม แต่ทว่าในทางความเป็นจริงหลักความมั่นคงร่วมกันนี้ก็ยังไม่สามารถเอาชนะโลกที่มีสภาพแวดล้อมเป็นอนาธิปไตยและสร้างสันติภาพอันสถาพรให้แก่โลกได้ (ปฤษฎา หงส์ไกรเลิศ, 2544) นอกจากนั้นยังมีข้อเท็จจริงประการหนึ่งของอำนาจในการจัดระเบียบโลกซึ่งก็คือภายใต้ระบบขององค์การสหประชาชาติอำนาจหลักในการตัดสินใจเรื่องความมั่นคงระหว่างประเทศถูกกำหนดให้เป็นของคณะมนตรีความมั่นคงสหประชาชาติซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ กับ Concert of Europe (ค.ศ.1985) หรือเรียกว่า “การรวมตัวของ

มหาอำนาจ” (Concert of powers) ซึ่งหากพิจารณาในแง่นี้ก็อาจเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า สภาวะอนาธิปไตยอาจจะเป็นสภาวะแท้จริงที่ดำรงอยู่ในฉากหลังของการเมืองระหว่างประเทศ สภาวะอนาธิปไตยก็เป็นได้ซึ่งสภาวะอนาธิปไตยในที่นี้มีได้หมายถึงสภาวะไร้ระเบียบหรือไร้กฎหมายระหว่างประเทศแต่หมายถึงสภาวะที่ปราศจากการมีอำนาจที่มีการบังคับจากตัวแสดงที่มีอำนาจสูงกว่ารัฐอย่างแท้จริงเท่านั้น เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลงและโลกเข้าสู่เริ่มสหัสวรรษใหม่ก็มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าแม้โลกจะไม่ได้อยู่ใน ระบบ 2 ขั้วอีกต่อไป แต่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการแผ่ขยายแสนยานุภาพทางทหารโดยการสะสมอาวุธของจีนจะทำให้สหรัฐอเมริกาเกิดความหวุ่นวิตกว่าเมื่อจีนแผ่อิทธิพลครอบความเป็นใหญ่ในภูมิภาคเอเชียได้ แล้วจีนก็จะมีอิสระมากขึ้นในการแผ่ขยายอิทธิพลไปในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกจนในที่สุดก็อาจส่งผลเป็นภัยคุกคามต่อสหรัฐอเมริกาได้ผู้ที่ตั้งข้อสังเกตเช่นนี้ต่างยกเอากรณีตัวอย่างที่สหรัฐอเมริกาหันมาให้ความสำคัญกับเอเชียโดยผ่านนโยบายปึกหมุดในเอเชียในสมัยรัฐบาลของประธานาธิบดี บาร์ค โอบามา (Barack Obama) ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนการเรียกนโยบายเป็น “การคืนสมดุลสู่เอเชีย” ว่าเป็นสัญญาณความหวุ่นวิตกของสหรัฐอเมริกาและการดำเนินนโยบายดังกล่าวเป็นการสร้างดุลแห่งอำนาจเพราะส่งผลให้เกิดการสร้างพันธมิตรระหว่างสหรัฐอเมริกากับหลายประเทศในภูมิภาคอย่างไรก็ตามความพยายามของสหรัฐอเมริกา ดังกล่าวนี้นำให้จีนมองว่าสหรัฐอเมริกากำลังพยายามตีวงล้อมรอบ (Encirclement) จีนแม้ว่าหลายชาติที่ยินดีเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาอาจจะมองว่าเป็นเพียงแค่การจำกัดการขยายตัว (Containment) ของจีนก็ตาม (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2554) จะเห็นว่าการตอบสนองต่อความเคลื่อนไหวทั้งของสหรัฐอเมริกาและจีนในภูมิภาคผันแปรไปตามแตกต่างกันตามสถานะแห่งอำนาจและภูมิรัฐศาสตร์ของแต่ละประเทศซึ่งส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยรัฐเล็ก ๆ โดยมีบ้างที่เป็นรัฐขนาดกลาง กรณีตัวอย่างในแต่ละยุคที่ยกมาข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งที่นักวิเคราะห์ด้านความมั่นคงเรียกว่า “ปัญหาทางสองแพร่งด้านความมั่นคง” ซึ่งถูกมองว่าเป็นปัญหาที่ก้าวข้ามยุคสมัยหรือมีมาตลอดทุกยุคสมัยแม้กระทั่งศาสตราจารย์เคน บูธ (Ken Booth) และนิโคลัส วีเลอร์ (Nicholas Wheeler) ซึ่งแม้จะมีไข่นักวิชาการในสำนักสังคมนิยมก็ตามแต่ก็ยังกล่าวไว้ในหนังสือชื่อ Security Dilemma (วิทยา นาภาศิริกุล และสุพล ราชภัณฑารักษ์, 2539) ว่าผู้ที่จริงจังต่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจำเป็นต้องเข้าใจตรรกะของทางสองแพร่งเกี่ยวกับความมั่นคงให้ถ่องแท้เนื่องจากปัญหาทางสองแพร่งด้านความมั่นคงเป็นหัวใจของการเมืองระหว่าง (รัฐ) ชาติเพราะเป็นเงื่อนไขที่นำมาสู่ความไม่แน่นอนในกิจการของมนุษยชาติโดยเฉพาะเป็นเงื่อนไขที่ทำให้รัฐอียิปต์ต้องสร้างกองทัพปัญหาทางสองแพร่งด้านความมั่นคงจึงเกิดจากเงื่อนไขที่เป็นส่วนผสมของทั้งข้อเท็จจริงกายภาพและทางจิตวิทยาโดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างอาวุธกับความกลัวปัญหา

ทางสองแพร่งด้านความมั่นคงที่จะอธิบายต่อไปนี้จะยึดถือหลักการอธิบายตามแนวทางในหนังสือเล่มดังกล่าว

ปัญหาทางสองแพร่งด้านความมั่นคง : ความหมาย

ปัญหาทางสองแพร่งด้านความมั่นคงเป็นตรรกะที่ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่มีรัฐเป็นตัวแสดงหลักหรือเป็นตัวกระทำสำคัญที่อยู่ในลำดับชั้นสูงสุดในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเหตุที่รัฐมีสถานะสูงสุดซึ่งไม่มีอำนาจที่เหนือกว่ามาบังคับสถานะที่ปราศจากอำนาจบังคับที่สูงกว่ารัฐนี้เรียกว่า “สถานะอนาธิปไตย” ในสถานะอนาธิปไตยนี้รัฐทุกรัฐมีความเท่าเทียมกันและเนื่องจากรัฐถือกำเนิดมาจากการรวมกลุ่มกันของมนุษย์ทั้งนี้ก็เพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยด้วยเหตุนี้จึงเป็นธรรมดาที่รัฐทุกรัฐย่อมจะต้องแสวงหาอาวุธไว้ในความครอบครองเพื่อประกันความปลอดภัยให้กับประชาชนที่มาร่วมกันเป็นรัฐแต่ทว่าการที่รัฐ ๆ หนึ่งมีอาวุธไว้ในครอบครองแม้ว่าจะโดยวัตถุประสงค์เพียงเพื่อประกันความมั่นคงปลอดภัยของตนเองก็ตามการมีอาวุธไว้ในครอบครองก็ย่อมจะทำให้รัฐอื่นเกิดความหวั่นวิตกและหวาดระแวงเพราะรัฐอื่นจะมองอาวุธที่อีกรัฐหนึ่งมีไว้ครอบครองนั้นอาจย้อนมาภัยคุกคามต่อรัฐตนเมื่อใดก็ได้อาวุธซึ่งในด้านหนึ่งเป็นเพียงข้อเท็จจริงทางกายภาพจึงมีนัยสำคัญส่งผลกระทบต่อสภาพทางจิตวิทยาของรัฐทั้งนี้เพราะรัฐประกอบไปด้วยมนุษย์และความกลัวเป็นธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมอันไม่แน่นอนที่มนุษย์จำเป็นต้องเผชิญอยู่ตลอดเวลาอาวุธความกลัวและความไม่แน่นอนนี้เองจึงกลายเป็นองค์ประกอบหลักของปัญหาทางสองแพร่งด้านความมั่นคงจะเห็นว่าการณิคำแถลงของคอโซร่าเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในกรณีที่คอริร์ซีให้เอเธนส์เห็นว่าเอเธนส์ควรเคารพในพันธกรณีต่อสถานภาพเดิมที่มีการแบ่งเขตอิทธิพลไว้อย่างลงตัวแล้วแต่คอโซร่าซีให้เอเธนส์เห็นถึงปัญหาทางสองแพร่งด้านความมั่นคงโดยชี้ให้เห็นว่า “ความกลัว” ของสปาร์ตาจะเป็นเหตุผลที่ไม่ช้าก็เร็วสปาร์ตาจะต้องทำสงครามกับเอเธนส์ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการเพิ่มพูนความมั่งคั่งและการขยายแสนยานุภาพทางทหารของเอเธนส์ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นการเพิ่มความกลัวให้กับสปาร์ตา นอกจากนั้นภายใต้สภาพแวดล้อมอันไม่แน่นอนนี้เอเธนส์ยังไม่เชื่อมั่นในเจตนาของผู้ที่เป็นพันธมิตร ณ วันนี้หรือพัฒนาการของแสนยานุภาพทางอาวุธในอนาคตของฝ่ายตรงข้ามได้จะเห็นว่าประเด็นเหตุผลที่คอโซร่ายกขึ้นมาหว่านล้อมเอเธนส์ในการรับตนเป็นพันธมิตรนั้นวางอยู่บนตรรกะของปัญหาทางสองแพร่งด้านความมั่นคงทั้งสิ้นผลก็คือเอเธนส์ยอมรับตรรกะของคอโซร่า สะท้อนให้เห็นว่าตรรกะดังกล่าวเป็นวิธีคิดพื้นฐานของรัฐในทุกยุคสมัย แม้ในอดีตอันไกลโพ้นก็ตามหากจะกล่าวให้ชัดเจนปัญหาทางสองแพร่ง (Dilemma) หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากสถานการณ์ที่ทำให้เราต้องเลือกระหว่างตัวเลือกที่จำกัดโดยที่ตัวเลือกเหล่านั้นต่างมีลักษณะของความยุ่งยาก

ซับซ้อน (Predicament) ซึ่งไม่ว่าจะเลือกทางใดทางหนึ่งก็ย่อมส่งผลลัพธ์ตามมาในลักษณะที่อาจก่อผลกระทบเท่า ๆ กันทำให้เกิดความยากลำบากในการตัดสินใจเลือกตัวเลือกเหล่านั้นพึงสังเกตว่าประเด็นสำคัญของปัญหาทางสองแพร่งเกิดขึ้นเพราะการที่เราไม่สามารถมองเห็นผลลัพธ์ที่จะเกิดในอนาคตได้อย่างชัดเจน นอกจากนั้นพึงสังเกตอีกว่าผลลัพธ์ในอนาคตดังกล่าวนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นผลลัพธ์เชิงลบเสมอไปทั้งนี้แก่นของปัญหาทางสองแพร่ง ก็คือ การมีอยู่ของทางเลือกอย่างจำกัดซึ่งก็อาจจะส่งผลดีร้ายได้เท่า ๆ กันก่อให้เกิดความยากลำบากในการตัดสินใจ ในบริบทเฉพาะด้านความมั่นคงปัญหาทางสองแพร่งจึงหมายถึง สถานการณ์ที่รัฐถูกบีบให้จำต้องเลือกระหว่างตัวเลือกในทางยุทธศาสตร์ซึ่งมีลักษณะเป็นเงื่อนไขปัญหาที่ซับซ้อนใน 2 ระดับด้วยกัน (วิทยา นาหิรัญกุล และสุรพล ราชภัณฑารักษ์, 2539) กล่าวคือ

ระดับแรก เป็นระดับเกี่ยวข้องกับปัญหาตีความเจตนาหรือ “การเดาใจฝ่ายตรงข้าม” (Problem of other minds) ซึ่งหมายถึงความจำเป็นในการที่จะต้องค้นหาหรือตีความเจตนาและแรงจูงใจที่กำหนดพฤติกรรมของฝ่ายตรงข้ามและยังรวมไปถึงการประเมินถึงขีดความสามารถของฝ่ายตรงข้ามซึ่งโดยหลักก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความไม่แน่นอนในแง่ที่เราจะเห็นการบรรจบกันของอาวุธความกลัวและความไม่แน่นอนส่งผลให้เกิดจากความไม่แน่ชัดในการตีความเจตนาของการมีอาวุธในครอบครองของฝ่ายตรงข้าม (Inherent ambiguity of Weapon) ซึ่งเป็นแก่นปัญหาทางสองแพร่งด้านความมั่นคงนั่นเองส่วนใน

ระดับที่สอง เป็นเรื่องของการตอบสนองหรือตอบโต้ต่อพฤติกรรมที่ได้ผ่านการตีความหรือประเมินแล้วนั้นความซับซ้อนของปัญหาทางสองแพร่งในระดับนี้อยู่ที่การจะตัดสินใจอย่างไรในการ กำหนดมาตรการตอบโต้หรือแสวงหาวิธีการในการตอบสนองต่อพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งอย่างสมเหตุสมผลและปราศจากข้อผิดพลาดซึ่งยังหมายรวมถึงการส่งสัญญาณและการสื่อสารที่ถูกต้องเหมาะสมอีกด้วยการค้นหามาตรการตอบโต้หรือตอบสนองที่เหมาะสมในบริบทของความไม่แน่นอนและไม่แน่ชัดนี้จึงเป็นความท้าทายเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic challenge) อย่างยิ่งยวดโดยเฉพาะในกรณีที่ต้องมีการเผชิญหน้ากัน อย่างไรก็ตามมีข้อพึงสังเกตว่าปัญหาทางสองแพร่งในระดับที่สองนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อปัญหาทางสองแพร่งในระดับแรกซึ่งเกี่ยวข้องกับการตีความได้ยุติไปแล้วโดยที่ตัวแสดงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ตกลงใจและตัดสินใจฝ่ายหนึ่งแล้วว่าอีกฝ่ายหนึ่งกำลังกระทำการอันเป็นภัยคุกคามและมีความจำเป็นต้องกำหนดมาตรการโต้ตอบข้อเท็จจริงตามที่ได้มีการประเมินแล้วนั้น ความท้าทายจึงอยู่ที่เพียงว่าในขั้นต่อไปควรจะกำหนดยุทธศาสตร์ในการตอบโต้ได้อย่างไร อนึ่ง มีข้อสังเกตว่าความไม่แน่นอนในระดับแรกหรือในระดับการตีความแรงจูงใจของฝ่ายตรงข้าม เป็นความไม่แน่นอนประเภทที่ไม่มีทางหาข้อยุติที่แน่นอนและแน่ชัดได้ความไม่แน่นอนในระดับนี้จึงเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่ความไม่แน่นอนในระดับที่สองซึ่งจะเป็นการสร้างเงื่อนไขให้เกิดสถานการณ์ที่เรียกว่า “ความย้อนแย้งในตัวเองของความมั่นคง” (Security paradox) ความย้อนแย้งในตัวเอง

ของความมั่นคง หมายถึงเงื่อนไขอันเกิดจากสภาวะการณ์ที่รัฐไม่อาจรู้เจตนาของรัฐอื่นและเมื่อไม่รู้เจตนาของรัฐอื่นรัฐนั้นก็จำเป็นต้องพึ่งพาตนเองในการประกันความมั่นคงด้วยการครอบครองอาวุธเพิ่มขึ้น และเมื่อรัฐครอบครองอาวุธเพิ่มขึ้นก็จะทำให้อีกรัฐหนึ่งดำเนินการในลักษณะเช่นเดียวกันทั้งนี้หากการกระทำดังกล่าวดำเนินไปอย่างไม่สมเหตุสมผลในลักษณะที่ถูกตีความได้ว่าก่อภัยคุกคามต่ออีกรัฐหนึ่งและมีการตอบโต้ไปมาในการสะสมอาวุธก็อาจทำให้เกิดการขยายขอบเขตความเป็นปฏิปักษ์ซึ่งกันและกัน (Spirals of Mutual Hostility) อีกอย่างหนึ่งก็คือ ความไม่แน่ใจในเจตนาของรัฐตรงข้ามและตอบโต้ด้วยการเพิ่มความมั่นคงให้ตนเองนี้เป็นสหสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงทางกายภาพ (อาวุธ) และทางจิตวิทยา (ความกลัว) โดยมีความไม่แน่นอนเป็นเงื่อนไขและความไม่แน่นอนในระดับที่สองหรือในระดับที่มีการตอบโต้หรือตอบสนองนี้เองหากกระทำไปอย่างไม่สมเหตุสมผลก็อาจทำให้เกิดการขยายขอบเขตความเป็นปฏิปักษ์ซึ่งกันและกัน (Spirals of Mutual Hostility) ปรากฏการณ์นี้จึงถูกเรียกว่าความย้อนแย้งในตัวเองของความมั่นคงขอยกตัวอย่างกรณีวิกฤตการณ์คิวบาซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่เครื่องบินสอดแนมของสหรัฐอเมริกาจับภาพที่ดูเสมือนเป็นขีปนาวุธของสหภาพโซเวียตได้ สิ่งที่น่าหรือผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจต้องทำก็คือการตีความเจตนาหรือแรงจูงใจของอีกฝ่ายหนึ่งในการกระทำดังกล่าวเมื่อการกระทำดังกล่าวถูกตีความแล้วว่า คือเจตนาคุกคามก็ย่อมต้องประเมินถึงขีดความสามารถของฝ่ายศัตรูว่าจะกระทำได้ในขอบเขตเพียงใดดังที่ประธานาธิบดีเคนเนดีได้ประเมินเจตนาของสหภาพโซเวียตและคิวบาแล้วว่าการกระทำดังกล่าวสะท้อนเจตนาคุกคามและมีศักยภาพเป็นภัยคุกคามร้ายแรงต่อสหรัฐอเมริกาในระดับที่สองประธานาธิบดี สหรัฐอเมริกาจึงกำหนดแนวทางการโต้ตอบซึ่งต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนนั่นคือการกำหนดมาตรการที่ต้องไม่ทำให้การตอบโต้บานปลายกลายเป็นสงครามโลกหรือสงครามนิวเคลียร์หรือในอีกทางหนึ่งก็คือ การไม่ตอบโต้ซึ่งจะกลายเป็นการยอมตามเจตนาของสหภาพโซเวียตอันซึ่งนอกจากไม่อาจขจัดภัยคุกคามในปัจจุบันได้หมดแล้วยังอาจบ่มเพาะเงื่อนไขที่อาจเป็นภัยคุกคามเพิ่มขึ้นในอนาคตการตัดสินใจยื่นคำขาดและการตกลงกับสหภาพโซเวียตโดยที่มีให้สาธารณชนรับทราบจึงเป็นการตัดสินใจทางยุทธศาสตร์ที่นำมาสู่การลดระดับความขัดแย้งการเกิดผลลัพธ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตต่างมีความสามารถในการรับรู้ถึงปัญหาทางสองแพร่ง (Security sensibility) ของอีกฝ่ายในระดับหนึ่งจึงสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างสมเหตุสมผลและสามารถตัดวงจรของโอกาสในการ ขยายขอบเขตความปฏิปักษ์ซึ่งกันและกันได้ทันท่วงที กรณีวิกฤตการณ์คิวบายังสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับทางสองแพร่งด้านความมั่นคงด้วยซึ่งก็คือเรื่องของความสามารถในการที่จะรับรู้และเข้าใจถึงทางสองแพร่งเกี่ยวกับความ มั่นคงของอีกฝ่ายหนึ่ง (Security sensibility) ที่เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดการขยายวงหรือจำกัดวงความเป็นปฏิปักษ์ของกันและกันความสามารถในการรับรู้และเข้าใจปัญหาทางสองแพร่งของอีกฝ่ายหนึ่งแสดงให้เห็นถึง

ความตั้งใจและความสามารถของตัวแสดง (รัฐ) ในการรับรู้ถึงแรงจูงใจเบื้องหลังและแสดงออกหรือตอบสนองต่อความซับซ้อนที่อาจมีขึ้นในทางทหารของตัวแสดงอีกฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถที่จะเข้าใจบทบาทที่ความกลัวมีส่วนในการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมรวมถึงบทบาทในการกระทำของตนที่อาจก่อให้เกิดความกลัวจากอีกฝ่ายหนึ่ง ความสามารถในการรับรู้และการตอบสนองต่อความกลัวนี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่งของผู้กำหนดนโยบายเพราะหากผู้กำหนดนโยบายขาดความสามารถในการรับรู้และเข้าใจปัญหาทางสองแพร่งด้านความมั่นคงของอีกฝ่ายหนึ่งความขัดแย้งหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกันก็จะยิ่งขยายวงออกไป เพื่อพิจารณาในแง่นี้ก็เห็นว่า สถานการณ์ที่นำไปสู่ตรรกะความย้อนแย้งของความมั่นคง (se curity paradox) นั้น มักเกิดมาจากความผิดพลาดในการประเมินและเข้าใจผลลัพธ์ของปัญหาทางสองแพร่งว่าด้วยความมั่นคงเพราะสถานการณ์ดังกล่าวเกิดจากการที่ตัวแสดงสองฝ่ายหรือมากกว่าพยายามที่จะทำให้สถานการณ์ความมั่นคงของตนดีขึ้นแต่สุดท้ายกลับทำให้ความมั่นคงในภาพรวมลดน้อยลงเพราะมีการยั่วยุด้วยคำพูดหรือการกระทำที่ขาดความรู้และความเข้าใจถึงปัญหาความมั่นคงของอีกฝ่ายกลายเป็นการเพิ่มความตึงเครียดอาจนำมาสู่การขยายความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันมากขึ้น (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2554)

กล่าวโดยสรุป เนื่องจากปัญหาทางสองแพร่งว่าด้วยความมั่นคงเป็นปัญหาที่เกิดจากการสับสนสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงทางกายภาพและสภาวะทางจิตวิทยาของรัฐดังนั้นผลของตรรกะนี้ไม่จำเป็นต้องมีทิศทางเดียวเสมอไปมุมมองในการแก้ปัญหาหรือก้าวข้ามทางสองแพร่งด้านความมั่นคงถูกเสนอจากภาพกว้างในระดับทฤษฎี ดังที่เคนบูธได้จำแนกไว้เป็น 3 แนวทางหรือ 3 กลุ่มทฤษฎีด้วยกัน ได้แก่ 1) นักทฤษฎีในกลุ่มที่ยอมรับสภาพอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (The Fatalist) ของปัญหาทางสองแพร่งและมีข้อเสนอในเชิงระบบเกี่ยวกับมาตรการต่าง ๆ 2) นักทฤษฎีที่มองว่าแม้ไม่ขจัดปัญหาทางสองแพร่งได้ทั้งหมดแต่เราสามารถบรรเทาเงื่อนไขที่อาจนำไปสู่ปัญหาดังกล่าวได้ (The Mitigator) และ 3) กลุ่มที่มองว่าเราสามารถก้าวข้ามปัญหาดังกล่าวได้ โดยก้าวข้ามสิ่งที่มากำหนดเงื่อนไขอันเป็นรากฐานของปัญหาดังกล่าว (The Transcended) ทั้งนี้บูธและวีเลอร์ได้ตั้งข้อสังเกตว่าแม้ว่าเราจะมีแนวโน้มที่จะจัดแนวทางของการจัดการกับ ปัญหาทางสองแพร่งโดยการเชื่อมโยงกับสำนักคิดทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยเฉพาะในการ เชื่อมโยงวิธีคิดในแบบแรกเข้ากับสัจนิยมแบบที่สองกับสำนักอังกฤษหรือสำนักที่เน้นระบอบกฎหมาย (Regime Theory) และแบบที่สามกับสำนักที่มีแนวทางในแบบอุดมคตินิยม (Idealism) ซึ่งอาจรวมถึง จักรวาลทัศน์นิยมแบบค่านิยมหรือสำนักที่เน้นการปฏิวัติโลกแต่เนื่องจากทุกสกุลความคิดย่อมประกอบด้วยบุคคลที่มีรายละเอียดซับซ้อนและอาจคาบเกี่ยวกับความคิดของบุคคลที่สังกัดสำนักอื่น ๆ เราจึงมุ่งพิจารณาเฉพาะที่วิธีคิดเกี่ยวกับการจัดการกับปัญหาทางสองแพร่งด้านความมั่นคงเป็นหลักดังจะได้พิจารณาในหัวข้อถัดไปซึ่งจะแบ่งพิจารณาเป็น 3 แนวทาง คือ แนวทางการแก้ปัญหาที่เน้นการพึ่งพา

ตนเองของรัฐแนวทางการแก้ปัญหาที่เน้นการสร้างบรรทัดฐานความร่วมมือและแนวทางการแก้ปัญหาที่เน้นการก้าวข้ามสถานะอนาธิปไตยไปสู่ความเป็นสังคมโลก

สรุป

ทั้งหมดที่ยกเป็นตัวอย่างนี้เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของวิชาการทางรัฐศาสตร์ ในด้านการให้การศึกษาด้านการเมืองและการเสริมสร้างความรู้ทางการเมืองแก่พลเมืองทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษาที่มีความจำเป็นต้องทำควบคู่กันไปเพราะในระบบการศึกษามุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายที่เด็กและเยาวชน ส่วนนอกระบบการศึกษามุ่งกลุ่มเป้าหมายทั้งเด็กเยาวชนและประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ก็จะช่วยในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปพร้อม ๆ กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยและความเข้าใจในหลักการ กระบวนการ ตลอดจนพฤติกรรมภายใต้ระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในที่สุด ทั้งนี้หากเราสามารถเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองให้แก่เยาวชนของเราตั้งแต่เด็ก ๆ โอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างความมั่นคงหรือเสถียรภาพของการเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตยก็ย่อมมีมากขึ้นด้วยเช่นเดียวกันข้อเสนอในทางปฏิบัติเพื่อการลงหลักปักฐานทั้งในแง่ของระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยและในแง่ของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ กระบวนการอบรมกล่อมเกล่า และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยจะเกิดขึ้นได้ประการแรก มีความจำเป็นต้องวางพื้นฐานทางด้านการศึกษารัฐศาสตร์ โดยเฉพาะในด้านเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้แก่นักเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา จนถึงอุดมศึกษา ประการที่สอง ในระดับอุดมศึกษา ต้องเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดทั้งแนวทางปฏิบัติทั้งในรูปของเนื้อหาสาระและกิจกรรมทางด้านรัฐศาสตร์ แกนีสตินักศึกษาทุกคนวิชา ไม่ใช่การเสริมสร้างเฉพาะนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในคณะรัฐศาสตร์เท่านั้น ประการที่สาม ต้องมีการปฏิรูปหลักสูตร การเรียนการสอน และกระบวนการศึกษาอบรมในโรงเรียนเตรียมทหาร นักเรียนนายร้อยตำรวจ นักเรียนนายร้อย จ.ป.ร. เพื่อกระบวนการอบรมกล่อมเกล่าและการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยรวมทั้งการสลับเปลี่ยนระหว่างการศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวกับมหาวิทยาลัย หรือการศึกษาร่วมกันระหว่างนักศึกษาทางด้านความมั่นคงกับนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเพื่อให้เกิดกระบวนการของการผสมผสานวัฒนธรรมทางการเมือง ตั้งแต่ในระดับอุดมศึกษา ประการที่สี่ จะต้องมีการปฏิรูปวงการสื่อสารมวลชน โดยจะต้องมีการกำหนดเนื้อหาสาระ ตลอดทั้งกระบวนการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่สาธารณชน ในสื่อสารมวลชนทุกประเภท ในสัดส่วนที่มีความเหมาะสมและประการที่ห้าในการจัดหลักสูตรการศึกษาอบรมทุก

หลักสูตรของทุกองค์กรทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมจะต้องมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ครอบคลุมการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยบทบาทของพรรคการเมืองขนาดกลางในการบริหารจัดการพรรคให้เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมายรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่กำหนด โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพรรคการเมืองคือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญของพรรคการเมืองขนาดกลางที่มีการบริหารจัดการพรรคให้เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดเพื่อป้องกันมิให้ทำผิดกฎหมายข้อบังคับต่าง ๆ ในการบริหารจัดการพรรค ซึ่งอาจจะทำให้พรรคถูกยุบ ซึ่งทำให้กระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองและความมั่นคงทางการเมืองได้

เอกสารอ้างอิง

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2538). อนาคตการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ประดิษฐ์ ยมนานนท์. (2559). การปฏิรูปพรรคการเมือง. ปทุมธานี: โรงพิมพ์อสาารักษาดินแดน.
- ปฤษฎา หงส์ไกรเลิศ. (2544). การปฏิรูปพรรคการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลิขิต อีร์เวคิน. (2530). วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลิขิต อีร์เวคิน. (2549). แผนแม่บทพัฒนาการเมือง. กรุงเทพมหานคร: คณะอนุกรรมการยกร่าง.
- วิทยา นาศิริกุล และสุรพล ราชภัณฑารักษ์. (2539). พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิสุทธิ โพธิ์แท่น. (2544). การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2554). การเมือง :แนวความคิดและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ : แม่น้ำเพชรบุรี*

HOLY WATER SOURCE: PHETCHABURI RIVER

พระครูเกษมวัชรดิตถ์ (เกษม รอดจากทุกข์)

PhrakruKasemwatcharadit (Kasem Rodjakthuk)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phetchaburi Buddhist College, Thailand

พระสาโรจน์ ธรรมสโร (แซ่อู๋)

Phra Saroj Thamasaro (Saeou)

วัดสนธิ์ (นาสน)

Wat Son (Na Son), Thailand

E-mail: Watthachaisiri@gmail.com

บทคัดย่อ

ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ เป็นสถานที่ตักน้ำเพื่อนำไปใช้ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก สมโภช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 และพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ก็ใช้น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรี ณ ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ เหตุผลที่แม่น้ำเพชรบุรี ณ ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ ใช้เป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัด เนื่องจากเป็นที่ที่พระมหากษัตริย์ไทยใช้น้ำเสวยและ น้ำสรง ถึงสามรัชกาล คือ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ รวมทั้งใช้น้ำกินน้ำใช้ สำหรับราชทูต อุปทูต ตริทูต สระน้ำศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 4 อยู่ในเขตตำบลสระแก้ว จังหวัดสุพรรณบุรี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จมาทอดพระเนตรสระศักดิ์สิทธิ์ที่ตำบลนี้ จึงเป็นเหตุให้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็น “บ้านท่าเสด็จ” สระศักดิ์สิทธิ์ เดิมพบเพียง 4 สระ คือ สระแก้ว สระคา สระยมนา สระเกษ ต่อมาพบอีก 2 สระ คือ สระอมฤต และสระอมฤต น้ำใน สระทั้งหมดนี้ใช้ในพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาและพระราชพิธีสระน้ำมูรธาภิเษกตามลัทธิ พราหมณ์ กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนจัดตั้งสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นโบราณสถานไว้แต่น้ำที่ใช้ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่หาหลักฐานได้เป็นสารตราของทางราชการสั่งให้เจ้าเมือง เพชรบุรี ตักน้ำเพชรไปใช้ในพิธีบรมราชาภิเษกมีตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมาจนถึงรัชกาลปัจจุบันก็น้ำเพชรและ ประกอบพิธีตักที่ทำน้ำวัดท่าไชยศิริทั้งสิ้น

คำสำคัญ : แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์, แม่น้ำเพชรบุรี, วัดท่าไชยศิริ

Abstracts

Tha Chaisiri Temple Pier It is a place to draw water to be used in the royal coronation ceremony of the King Rama VI, Rama IX and the royal coronation ceremony Then uses water from the Petchaburi River at Tha Chaisiri Temple Pier Reasons for the Petchaburi River at Tha Chaisiri Temple Pier Used as a sacred water source of the province. This is because it is the place where the Thai monarchs use it for the three reigns of the Thai King, which is during the reign of His Majesty the King. King Rama IV, King Rama V, King Rama V and King Rama VI, King Rama VI. And senior government officials As well as being used as drinking water, used for ambassadors, The four sacred ponds are located in Tambon Sa Kaeo. Suphanburi Province His Majesty King Chulalongkorn used to come and see the holy pond at this sub-district. Therefore, the village's name was changed to "Ban Tha Sadet," a sacred pool initially found only four banks, namely Sa Kaeo, Sa Kha, Sa Yomanasaket, and later found two more Amrit and Sa Amrit. Maratha Phisek pond ceremony according to Brahmanism The Fine Arts Department has registered the establishment of a sacred pond. It is an archaeological site, but the water used in the coronation ceremony can be found as evidence of the government ordering the governor of Phetchaburi Diamond water was used in the coronation ceremony since King Mongkut. His Majesty King Chulalongkorn Since then, until the present reign, they used diamond water and performed a ritual to draw water at Tha Saisiri Temple.

Keywords: Holy River, Phetchaburi River, Wat Tha Chai Siri

บทนำ

“*เขาวังคู่บ้าน ขนมหวานเมืองพระ เลิศล้ำศิลปะ แดนธรรมะ ทะเลงาม*” เพชรบุรี เป็นเมืองที่เคยรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยโบราณและเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญของไทยในกลุ่ม หัวเมืองฝ่ายตะวันตกมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศมีหลักฐานชื่อเรียกปรากฏในหนังสือ ชาวต่างประเทศ เช่น ชาวฮอลันดาเรียกว่า "พิพรี" ชาวฝรั่งเศสเรียกว่า "พิพฟีล" และ "พิพรี" จึงสันนิษฐานกันว่าชื่อ "เมืองพิรบพรี" ซึ่งเป็นชื่อเดิมของเมืองเพชรบุรี ซึ่งสอดคล้องกับชื่อวัด พิรบพรีที่เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งของจังหวัดและที่วัดแห่งนี้ยังเป็นสถานที่ตั้งเสาชิงช้าอีกด้วย (นภาพร เล้าสินวัฒนา, 2555) เพชรบุรี (ศรีชัยวัชรบุรี) เป็นเมืองเก่าแก่มากแต่โบราณเคยเป็น อาณาจักรเล็ก ๆ อาณาจักรหนึ่ง บางสมัยมีเจ้าผู้ครองนครหรือกษัตริย์ปกครองเป็นอิสระ

บางสมัยอาจจะตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรที่เข้มแข็งกว่า เจ้าผู้ครองนครได้ส่งเครื่องบรรณาการไปยังเมืองจีนเป็นประจำ เพชรบุรีมีปรากฏเป็นหลักฐานมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เช่น พระปรางค์ 5 ยอด ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร และปราสาทหินศิลาแลง ณ วัดกำแพงแลงเป็นต้น โดยที่มาของชื่อเมืองนั้นอาจเรียกตามตำนานที่เล่าสืบกันมาว่าในสมัยโบราณเคยมีแสงระยิบระยับในเวลาค่ำคืนที่เขาด่น ทำให้ชาวบ้านเข้าใจว่ามีเพชรพลอยบนเขานั้นจึงพากันไปค้นหาแต่ก็ไม่พบ จึงได้ออกค้นหาในเวลากลางคืนแล้วใช้ปูนที่ใช้สำหรับกินหมากป้ายเป็นตำหนิไว้ เพื่อมาหาในเวลากลางวันแต่ก็ไม่พบ บ้างก็ว่าเรียกตามชื่อของแม่น้ำเพชรบุรี เมืองเพชรบุรีมีศิลปวัตถุมากมายเป็นหลักฐานที่แสดงว่าเพชรบุรีเคยเป็นบ้านเมืองที่มีผู้คนอาศัยอยู่เป็นชุมชนถาวรมาตั้งแต่สมัยทวารวดี เช่น ศิลปะปูนปั้นในสมัยพระมหาธรรมราชา พ.ศ. 2113 พระยาละแวก เจ้าเมืองเขมรยกกองทัพมาที่อยุธยาสู้กับกองทัพอยุธยาสู้ไม่ได้แพ้นี้ไปอีก 5 ปีต่อมา พ.ศ. 2118 พระยาละแวกยกทัพเรือมาที่อยุธยาอีกสู้อยุธยาไม่ได้ก็จึงยกกองทัพกลับไป พ.ศ. 2121 ทางเขมรได้ให้พระยาจันจันตุยกทัพมาตีเมืองเพชรบุรีแต่ชาวเพชรบุรีป้องกันเมืองไว้ได้ พ.ศ. 2124 อยุธยาติดพันรบกับกบฏ พระยาละแวกก็เลยชิงยกกองทัพเรือมาเองมีกำลังประมาณ 7,000 คน เมืองเพชรบุรีจึงตกเป็นของเขมร จนถึงสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงตีเขมรชนะ เพชรบุรีจึงเป็นอิสระ โดยพ.ศ. 2136 สมเด็จพระนเรศวรฯ พิจารณานิสัย สันดานของเขมรแล้วเจ็บช้ำพระทัย จึงยกกองทัพไปตีเขมรจับครอบครัวเอาไว้แล้วมาไว้ที่อยุธยาตัดคอล่างพระบาท เพราะชอบฉกฉวยโอกาสขณะที่อยุธยาติดพันที่อื่น แต่พระองค์ท่านยังมีพระเมตตาให้โอกาสลูกชายคนโตของพระยาละแวกกลับไปปกครองเขมรต่อแล้วให้ระบุว่าจะต้องไม่เป็นกบฏต่ออยุธยา และต้องเป็นเมืองขึ้นของสยามต่อไป (กรมศิลปากร, 2527) และเนื่องจากทรงโปรดปรานเมืองเพชรบุรีเป็นพิเศษจึงได้เสด็จมาประทับที่เมืองเพชรบุรีเป็นเวลาถึง 5 ปี ก่อนจะทรงยกทัพใหญ่ไปปราบพม่า และสวรรคตที่เมืองหางเจ้าเมืองเพชรบุรีและชาวเมืองเพชรบุรีได้ร่วมเป็นกำลังสำคัญในการต่อสู้กับข้าศึกหลายครั้งนับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเชษฐาธิราชและสมัยพระเจ้าเอกทัศโดยเฉพาะในสมัยพระเทพราชานั้น การปราบปรามเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งแข็งเมือง พระยาเพชรบุรีได้เป็นกำลังสำคัญในการส่งเสบียงให้แก่กองทัพฝ่ายราชสำนักอยุธยา อย่างไรก็ตามเมืองเพชรบุรีถูกตีแต่ก็อีกครั้ง เมื่อพม่าโดยมังมหานรธาได้ยกมาตีไทย จนไทยต้องเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าเป็นครั้งที่ 2 นั้นเอง เพชรบุรีในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์

สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงโปรดเมืองเพชรมาก จะเห็นได้จากการที่พระองค์ได้เสด็จมาเมืองเพชรหลายครั้งในระหว่างผนวช พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงบำเพ็ญสมณธรรม ณ ถ้ำเขาย้อย อำเภอยาย้อย และยังได้ประทับแรมที่วัดมหาสมณารามเชิงพระนครคีรีอีกด้วย จากจดหมายเหตุของหมอบรัดเลย์ (พระยาประกาศ

อักษรกิจ (เสงี่ยม รามนันท์), 2492) ได้กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ช่วงที่ได้เสด็จมายังเมืองเพชรบุรีว่าวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2403 ได้เสด็จเมืองเพชรบุรีเป็นครั้งที่สองในปีนั้น เพื่อทอดพระเนตรการก่อสร้างพระนครคีรี วันที่ 22 มิถุนายน ได้แห่พระมายังเมืองเพชรบุรี วันที่ 28 มิถุนายน เสด็จมาเมืองเพชรเป็นครั้งที่สาม วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2403 หลังจากงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา 56 พรรษาแล้ว เสด็จมาเมืองเพชรโดยเรือพระที่นั่งจากพระราชหัตถเลขาทรงมีไปถึงพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 23 ตุลาคม ว่า พระองค์เสด็จถึงปากน้ำตำบลบ้านแหลมเวลา 3 โมงเช้าถึงพระนครคีรีเวลาบ่าย 2 โมง ทรงทอดพระกฐิน ณ วัดพระพุทธไสยาสน์และวัดมหาสมณาราม ส่วนพระราชธิดาในสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นได้เสด็จไปทอดพระกฐิน ณ วัดเขาบรรไดอิฐและวัดมหาธาตุ วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2404 ได้เสด็จมาประทับ ณ พระนครคีรีในปีเดียวกันนี้ พระเจ้าแผ่นดินประเทศปรัสเซียได้ส่งราชทูตซื้อคอลอยเลนเบิร์กเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงวงศาธิราชสนิทจัดเรือแจวเรือพายให้ทูตที่มาเที่ยวเมืองเพชรบุรีใช้เป็นจำนวนสองลำมีฝีพายลำละ 20 คน ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้าคัคณางค์ยุคลประทับอยู่ ณ พระนครคีรี รัชกาลที่ 4 ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงเพื่อทรงแจ้งให้ทราบว่าราชทูตปรัสเซียจะมาเที่ยวและพักผ่อนที่เมืองเพชรบุรี ขอให้จัดรถบริการให้ด้วย ส่วนข้ากลับโปรดให้จัดเรือพระที่นั่งเสพลย์สหายไมตรีมารับที่เพชรบุรี เพื่อนำไปส่งที่เรือรบที่สันดอน วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2405 เป็นวันที่เสด็จกลับกรุงเทพมหานคร การเสด็จเมืองเพชรบุรีครั้งนี้โปรดให้จัดพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียรบนพระนครคีรี และทรงบรรจุพระธาตุนายอดเจดีย์บนเขามหาสวรรค์ด้วย (ม.ร.ว.แสงสุรย์ ลดาวัลย์, 2427) วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2406 เสด็จมาเมืองเพชรบุรีด้วยเรือกลไฟพระที่นั่งและเสด็จกลับเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ในเดือนเมษายนพันเอกเรโบลได้นำเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากฝรั่งเศสชื่อเรจ็อง ดอนเนอร์ เข้ามาทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้นำนายพันเอกเรโบลมาเที่ยวเมืองเพชรบุรีโดยเรือเสพลย์สหายไมตรี วันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2408 เป็นวันที่เสร็จงานพระราชพิธีโสกันต์พระเจ้าลูกเธอที่เมืองเพชรบุรี นอกจากจะทรงสร้างพระนครคีรีแล้ว ยังโปรดฯ ให้ตกแต่งเขาลวงซึ่งมีพระพุทธรูปโบราณในถ้ำโดยสร้างบันไดหินลงไป สร้างพระพุทธรูปเพื่ออุทิศส่วนกุศลถวายแก่พระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน ๆ ทรงสร้างเป็นส่วนพระองค์เองบ้าง ทรงให้เจ้านายฝ่ายในและพระบรมวงศานุวงศ์สร้างบ้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้ซ่อมแซมพระนครคีรีใหม่ทั้งหมด เพื่อทรงใช้เป็นที่พักผ่อนพักร้อนอิริยาบถและเพื่อใช้รับรองแขกเมืองด้วยทรงจัดตั้งมณฑลราชบุรีขึ้น เมืองเพชรบุรีขึ้นกับมณฑลนี้ พระองค์ได้เสด็จมาประทับที่เมืองเพชรบุรีหลายครั้ง เพราะอากาศถูกพระโรคที่ทรงประชวรในฤดูฝน โดยเฉพาะในเดือนกันยายน (นภาพร เล้าสินวัฒนา, 2555) อย่างไรก็ดีเดือนนี้ไม่เหมาะที่จะประทับบนพระนครคีรี ดังนั้น

จึงทรงสร้างพระราชวังบ้านปืนขึ้นอีกแห่งหนึ่ง แต่ไม่แล้วเสร็จก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างต่อจนสำเร็จพระราชทานนามว่า พระรามราชนิเวศน์นอกจากจะทรงพระสำราญที่เมืองเพชรบุรีแล้ว รัชกาลที่ 5 ยังโปรดเสวยน้ำที่แม่น้ำเพชรบุรีอีกด้วยโดยเฉพาะน้ำตรงทำน้ำวัดท่าไชยศิริ ดังความว่า “ด้วยมีตราพระคชสีห์โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมออกไปแต่ก่อน ให้ข้าพเจ้าแต่งกรมการกำกับกันคมไพร่ไปตักน้ำหน้าวัดท่าไช (วัดท่าไชยศิริ) ส่งเข้ามาเป็นน้ำส่ง (สร่ง) น้ำเสวยเดือนละสองครั้ง ๆ ละยี่สิบตุ้มเสมอทุกเดือนนั้นข้าพระพุทธเจ้าได้แต่งตั้งให้ขุนละครประการคุมไพร่ไปตักน้ำหน้าวัดถ้าไชยี่สิบตุ้มได้เอาผ้าขาวหุ้มปากตุ้มประทับตรารูปกระต่ายประจำครั้ง มอบให้ขุนละครประการคุมมาส่งด้วยแล้ว” ใบบอกฉบับนี้ พ.ศ.2420 โดยพระยาสุรินทรฤไชย เรื่องน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีนี้ นอกจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะโปรดฯ เสวยแล้วยังใช้เป็นน้ำสำหรับเข้าพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตั้งแต่สมัยโบราณมาซึ่งมีแม่น้ำสำคัญ 5 สาย คือ แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำบางปะกง และแม่น้ำเพชรบุรี ดังสารตราถึงพระยาเพชรบุรีเมื่อ พ.ศ. 2394 ความว่าทางกรุงเทพฯ จะตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชสมบัติต่อจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการนี้ต้องการน้ำสำหรับเข้าพระราชพิธีดังกล่าว จึงให้หลวงยกกระบัตรเมืองเพชรบุรี หลวงเทพเสนี ถือนสารตรามายังพระยาเพชรบุรี ให้แต่งตั้งกรมการไปตักน้ำที่หน้าเมืองเพชรบุรี แล้วเอาใบบอก ปิดปากหม้อ เอาผ้าขาวหุ้มปากหม้อผูกปิดตราประจำครั้งแล้วมอบให้หลวงยกกระบัตร (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร, 2509) หลวงเทพเสนีคมเข้าไปส่งยังกรุงเทพมหานครให้ทันกำหนดการพระราชพิธีดังกล่าว

แม่น้ำเพชรบุรี

นับเป็นเวลานานหลายทศวรรษที่แม่น้ำได้ถูกใช้ประโยชน์จากมนุษย์แต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้รับการเอาใจใส่และดูแลรักษาอย่างถูกต้อง จนปัจจุบันแม่น้ำทุกสายในประเทศไทยได้ตกอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพและระบบนิเวศ จากการที่แม่น้ำมักถูกเข้าใจว่าเป็นเพียงกลไกสำหรับใช้เพื่อการระบายของเสีย การขนส่ง การผลิตพลังงาน การเกษตร การอุตสาหกรรมรวมทั้งการแสวงหาผลกำไรเชิงธุรกิจเท่านั้น จึงมักถูกกระทำด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อควบคุมหรือเอาประโยชน์จากแม่น้ำ เช่น การขุดลอก การดูดทราย การขุดเปลี่ยนทิศทางการไหลของน้ำ การสร้างเขื่อนหรือพนังกั้น การแผ้วถางทำลายพืชพรรณไม้ริมฝั่ง แม้กระทั่งการถมแม่น้ำ หรือถมพื้นที่ชายฝั่งเพื่อครอบครองที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์หรือเพื่อใช้ในการปลูกสร้างสิ่งต่าง ๆ จนแม่น้ำได้สูญเสียความเป็นธรรมชาติและศักยภาพที่จะเอื้อต่อการดำรงชีพของพืชและสัตว์ทั้งในน้ำและบนบก สูญเสียความสมดุลของระบบนิเวศตลอดจนคุณค่าความงามด้านสุนทรียภาพ (นภาพร เล้าสินวัฒนา, 2555) รวมทั้งมิติและคุณค่าทางจิต

วิญญานด้วยแม่น้ำเพชรบุรีเป็นแม่น้ำที่สำคัญสายหนึ่ง มีต้นกำเนิดจากเทือกทรานาวศรีเขต อำเภอกำแพงกระเจาน จังหวัดเพชรบุรี ไหลผ่านจังหวัดเพชรบุรีเพียงจังหวัดเดียว มีความยาวลำน้ำประมาณ 210 กิโลเมตร ในอดีตชุมชนริมสองฝั่งน้ำมีการใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภค บริโภค ตลอดจนเพื่อการสืบสานขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และเป็นที่ตั้งของแหล่ง ศิลปกรรมที่มีคุณค่าอันควรอนุรักษ์จำนวนมาก มีสภาพป่าไม้ที่มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ มีน้ำใส สะอาดไหลตลอดปี และทรัพยากรสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์

แม่น้ำเพชรบุรี ต้นน้ำจากเทือกเขาสูงชันทางด้านตะวันตกของจังหวัดเพชรบุรี ไหลผ่าน อำเภอกำแพงกระเจาน อำเภอยาง่าง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมือง ลงสู่อ่าวไทย ที่อำเภอ บ้านแหลมมีความยาว 210 กิโลเมตร เป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญของจังหวัด ซึ่งเมื่อมาถึงอำเภอบ้านแหลม แม่น้ำจะแยกออกเป็นสองสาย สายหนึ่งออกสู่อ่าวไทยที่ตำบลบ้านแหลม อีกสาย ไหลไปทางทิศเหนือออกสู่อ่าวไทยที่ตำบลบางตะบูน เรียกว่า แม่น้ำบางตะบูน เพชรบุรีตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ของจังหวัดเพชรบุรีจะอยู่ตามบริเวณสองฟากฝั่งของแม่น้ำนี้ แม่น้ำเพชรบุรีส่งตะกอนมาตกสะสมเกิดเป็นท้องอกและดินดอนชายฝั่ง มีปริมาณตะกอน 46 ตัน/ตารางกิโลเมตรลุ่มน้ำเพชรบุรีมีพื้นที่ลุ่มน้ำ 5,603 ตารางกิโลเมตร หรือ 3.9 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของ จ.เพชรบุรี มีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปี 1.329 ล้าน ลูกบาศก์เมตร ลุ่มน้ำเพชรบุรีมีแม่น้ำเพชรบุรีเป็นแม่น้ำสายหลักและ มีแม่น้ำสาขาที่สำคัญ 4 สาขา คือ ห้วยแม่ประจันต์ ห้วยผาก ห้วยแม่ประโดน แม่น้ำบางกลอย และแม่น้ำบางตะบูน แม่น้ำเพชรบุรีมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสูงชันด้านตะวันออกอันเป็นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า ไหลผ่าน แนวแกนกลางของลุ่มน้ำในแนวตะวันตก - ออก และไหลลงสู่อ่าวไทย ลุ่มน้ำเพชรบุรี แบ่งออกเป็น 4 ลุ่มน้ำย่อยประกอบด้วย ลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนบน (2,210 ตารางกิโลเมตร) ลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนกลาง (1,325 ตารางกิโลเมตร) ลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนล่าง (1,325 ตารางกิโลเมตร) ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลเพชรบุรี (1,040 ตารางกิโลเมตร) (นภาพร เล้าสินวัฒนา, 2555)

แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ซึ่งใช้ประกอบในพระราชพิธีและรัฐพิธีเฉพาะของแม่น้ำเพชรบุรี

น้ำ ถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสิ่งมีชีวิตทุกชนิด มักจะถูกนำมาใช้ในการชำระล้างและ ต้มกินแต่บางวัฒนธรรมน้ำถือว่ามีความสำคัญในแง่ของการใช้ประกอบพิธีกรรมซึ่งแตกต่างกัน ไป โดยเฉพาะในประเทศอินเดียที่มีการนับถือในลัทธิพราหมณ์ - ฮินดู จะมีการใช้น้ำใน การประกอบพิธีต่าง ๆ (นภาพร เล้าสินวัฒนา, 2549) เช่น ปฐมาภิเชก เป็นการรดน้ำครั้งแรก ในพิธีโกนผมไฟหรือพิธีลงทำ ราชาภิเชกคือ การรดน้ำเพื่อแต่งตั้งเป็นกษัตริย์ สังคราภิเชก คือ การรดน้ำเพื่อเป็นสิริมงคลก่อนออกทำศึกสงคราม อาจารย์ภิเชก คือการรดน้ำเพื่อแต่งตั้งให้ เป็นอาจารย์ ส่วนปราบดาภิเชก คือการรดน้ำเพื่อแสดงถึงการขึ้นเป็นกษัตริย์เมื่อเกิดความเชื่อ ในการสถาปนาผู้นำขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์หรือพระราชจากอินเดียมาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ

กษัตริย์จะต้องผ่านพิธีสำคัญ คือ การอภิเษก การกระทำสัตย์ และการถวายราชสมบัติ เพื่อจะได้ดำรงตำแหน่งอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ โดยเฉพาะ "การอภิเษก" หรือมักเรียกว่า "อินทราภิเษก" ซึ่งเป็นพิธีที่มีความเกี่ยวข้องกับ "น้ำ" และถือเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ การใช้น้ำเป็นสัญลักษณ์ในการชำระล้างผู้ที่เข้ารับตำแหน่งใหม่หรืออย่างเข้าก้าวใหม่ของชีวิตให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่ใหม่ ถือเป็นการรดน้ำเพื่อให้เป็นใหญ่ในโลก ซึ่งหมายถึงการเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งก็คือ "พระราชอาศิราช" นั่นเองการสถาปนาผู้ที่ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ได้มีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละภูมิภาคต่าง ๆ รวมทั้งการเรียกชื่อพิธีการที่แตกต่างออกไป สำหรับในประเทศไทยนักวิชาการมีการสันนิษฐานว่าคงไม่ได้รับรูปแบบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์จากอินเดียโดยตรง แต่น่าจะมีการรับผ่านจากพวก มอญ ขวา และเขมร โดยเรียกพระราชพิธีนี้ว่า "พระราชพิธีบรมราชาภิเษก" มาจากคำว่า พระราชพิธี + บรม + ราช + อภิเษก เป็นประเพณีสำคัญที่สุด จัดขึ้นในวโรกาสที่พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็นพระราชพิธีในการสถาปนาให้พระองค์เป็นพระราชอาธิบดีของราชอาณาจักรโดยสมบูรณ์

สำหรับในประเทศไทยพระราชพิธีบรมราชาภิเษกปรากฏหลักฐานในหลักศิลาจารึกหลักที่ 2 หรือ จารึกวัดศรีชุมสมัยสุโขทัย โดยนักวิชาการสันนิษฐานว่า จารึกนี้เกิดขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 18 ซึ่งกล่าวถึงการขึ้นเป็นผู้นำของพ่อขุนบางกลางหาว (กรมศิลปากร, 2527) ไว้ว่า "...พ่อขุนผาเมืองจึงอภิเษกพ่อขุนบางกลางหาวให้เมืองสุโขทัย ให้ทั้งชื่อตนแก่พระสหาย เรียกชื่อศรีอินทราธิบดีนทราทิตย์" ในสมัยกรุงศรีอยุธยาพบหลักฐานเกี่ยวกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกไว้ในคำให้การของชาวกรุงเก่า โดยมีข้อความตอนหนึ่งได้กล่าวถึงขั้นตอนของพระราชพิธีนี้ไว้ว่า "พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาจึงโปรดให้เอามะเขื่อนนั้นมาทำดั่งสำหรับประทับสงพระกระยาसनในการมงคล เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก เป็นต้น พระองค์ย่อมประทับเหนือพระที่นั่งตั้งไม้มะเดื่อ สรงพระกระยาसनก่อนแล้ว (จึงเสด็จไปประทับเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐ) มุขอำมาตย์ถวายเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ " นอกจากนี้พระราชพิธีบรมราชาภิเษกในสมัยกรุงศรีอยุธยา ยังถูกรวบรวมขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2326

ในสมัยกรุงธนบุรี ถึงแม้ไม่มีเอกสารที่เกี่ยวกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก แต่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์บางชิ้นที่แสดงถึงช่วงเวลาพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ในปี พ.ศ. 2311 เช่น จดหมายโทรในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 8 ความว่า "ปีขวด จ.ศ. 1130 เมืองพิษณุโลก เมืองพิจิตรแตกมาสู่โพธิสมภาร ได้เมืองนครเสมา ณ วัน 3 ๓ 4 1 ค่ำ เวลาเช้าโมง 1 แผ่นดินไหว ปีนี้เจ้าตากได้ราชสมบัติ อายุ 34 ปี"

ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้ถือแบบอย่างพระราชพิธีบรมราชาภิเษกมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา จากหลักฐานในพงศาวดารความว่า "เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้เสด็จขึ้นผ่านพิภพ โดยคำอัญเชิญของบรรดาเสนาอำมาตย์และราษฎรทั้งปวง

เมื่อ พ.ศ. 2325 แล้วก็ได้ทรงกระทำพิธีปราบดาภิเษกแต่โดยสังเขปก่อน แล้วจึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการผู้รู้ครั้งกรุงเก่า ซึ่งมีเจ้าพระยาเพชรพิชัยเป็นประธานประชุมปรึกษาหารือกับสมเด็จพระสังฆราชและราชาคณะผู้ใหญ่ทำการสอบสวนค้นคว้าคัมภีร์และแบบแผนพิธีบรมราชาภิเษกขึ้นเมื่อได้แบบแผนโดยสมบูรณ์และบ้านเมืองก็ว่างศึกสงครามลงแล้ว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกให้สมบูรณ์ตามแบบแผนอันได้เคยมีมาแต่เก่าก่อนอีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. 2328” และยึดถือปฏิบัติเป็นแบบอย่างในรัชกาลต่อมา ซึ่งในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน (ม.ร.ว.แสงสุริยลดาวัลย์, 2427) ดังนี้

1. การเตรียมพิธี มีการทำพิธีตักน้ำและที่ตั้งสำหรับถวายเป็นน้ำอภิเษกและน้ำสรงพระมูรธาภิเษก จารึกพระสุพรรณบัฏ ดวงพระบรมราชสมภพ และแกะพระราชสัญลักษณ์ เตรียมตั้งเครื่องบรมราชาภิเษก และเตรียมสถานที่จัดพระราชพิธี
2. พิธีเบื้องต้น ประกอบด้วย การเจริญพระพุทธมนต์ตั้งน้ำวงด้าย จุกเทียนชัยและเจริญพระพุทธมนต์ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
3. พิธีบรมราชาภิเษก ประกอบด้วยพิธีสรงพระมูรธาภิเษก พิธีถวายน้ำอภิเษกจากผู้แทนทิศทั้ง 8 ที่พระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ และพิธีถวายสิริราชสมบัติและเครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์ที่พระที่นั่งภัทรบิฐ
4. พิธีเบื้องปลาย ประกอบด้วยการเสด็จออกมหาสมาคม สถาปนาสมเด็จพระราชินีแล้วเสด็จพระราชดำเนินไปทำพิธีประกาศองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภกในพระบวรพุทธศาสนา ถวายบังคมพระบรมศพ พระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและอัครมเหสีในรัชกาลองค์ก่อน ๆ เสด็จเฉลิมพระราชมณเฑียร และเสด็จเลียบพระนคร

แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

กษัตริย์หรือผู้นำที่จะขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ในขั้นตอนการเตรียมพิธีจะต้องมีการตักน้ำจากแหล่งสำคัญ ๆ สำหรับนำมาเป็นน้ำสรงพระมูรธาภิเษก และเพื่อทำน้ำอภิเษกก่อนที่จะนำไปประกอบในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ซึ่งน้ำที่นำมาจะต้องมีความพิเศษกว่าน้ำธรรมดาทั่วไป โดยตามตำราโบราณของพราหมณ์จะต้องเป็นน้ำที่มาจาก "ปัญจมหานที" หรือ แม่น้ำสายสำคัญ 5 สายในชมพูทวีป ได้แก่ แม่น้ำคงคา แม่น้ำยมนา แม่น้ำมทิ แม่น้ำอิรวดี และแม่น้ำสรภู โดยน้ำในแม่น้ำทั้ง 5 จะไหลมาจากเขาไกรลาส ซึ่งศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และที่สถิตของพระอิศวร

สมัยสุโขทัยมาจนถึงสมัยอยุธยาแม้จะมีการกล่าวถึงพระราชพิธีบรมราชาภิเษก แต่ก็ไม่พบหลักฐานการนำน้ำปัญจมหานทีในชมพูทวีปมาใช้ในราชพิธี ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าการเดินทางไปกลับระหว่างประเทศไทยในอดีตและประเทศอินเดียเป็นไปได้ยากที่จะนำน้ำจากปัญจมหา

นทีมาใช้ได้เพราะตามธรรมเนียมประเพณีมาแต่เดิม เมื่อกษัตริย์พระองค์ใดเสด็จผ่านพิภพ จะต้องทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกภายใน 7 วัน หรืออย่างช้าภายในเดือนเศษ (นภาพร เล้าสินวัฒนา , 2549) เป็นประเพณีสืบมาและกระทำกันก่อนที่จะถวายพระราชเพลิงพระบรมศพพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน จึงสันนิษฐานได้ว่า ถ้านำน้ำมาจากชมพูทวีปจึงเป็นไปได้ แต่จากหลักฐานการใช้ น้ำศักดิ์สิทธิ์มาใช้ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกก็ปรากฏในหลักศิลาจารึก วัดศรีชุมของพญาลิไทแห่งสุโขทัยที่ได้กล่าวถึงพ่อขุนผาเมืองอภิเษกพ่อขุนบางกลางหาวให้เป็น ผู้ปกครองสุโขทัย และข้อความในศิลาจารึก (พ.ศ. 1132) ว่า “น้ำพุที่ออกมาจากเขาลิงคบรรพตข้างบนวัดภูไถนครจำปาศักดิ์นั้นใช้เป็นน้ำอภิเษก” ในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏหลักฐานการใช้น้ำสำหรับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกจากน้ำในสระเกษ สระแก้ว สระคา สระยมนา ในแขวงเมืองสุพรรณบุรี เท่านั้น

ต่อมาสมัยรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 จนถึงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนอกจากจะใช้น้ำจากแหล่งเดียวกันกับในสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว ยังนำน้ำจากแม่น้ำสายสำคัญอีก 5 สาย เรียกกันว่า "เบญจสุทธิดงศา" ซึ่งตักมาจากเมืองต่าง ๆ (ม.ร.ว. แสงสุรีย์ ลดาวัลย์, 2427) ดังนี้

1. น้ำในแม่น้ำเพชรบุรี ตักที่ตำบลท่าไชย จังหวัดเพชรบุรี
2. น้ำในแม่น้ำราชบุรี ตักที่ตำบลดาวดิงส์ จังหวัดสมุทรสงคราม
3. น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา ตักที่บางแก้ว จังหวัดอ่างทอง
4. น้ำในแม่น้ำป่าสัก ตักที่ตำบลท่าราบ จังหวัดสระบุรี
5. น้ำในแม่น้ำบางปะกง ตักที่ตำบลพระอาจารย์ จังหวัดนครนายก

โดยน้ำแต่ละแห่งจะตั้งพิธีเสก ณ ปุชนียสถานสำคัญแห่งเมืองนั้น เมื่อเสร็จพิธีแล้วจึงจัดส่งเข้ามาทำพิธีการต่อที่พระนคร

ตามโบราณราชประเพณีจะใช้น้ำทั้ง 5 ในประเทศสยาม คือ แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำเพชรบุรีในการพระราชพิธีต่าง ๆ เป็นต้นว่า พิธีการถือน้ำพิพัฒน์สัตยาก็นำน้ำจากที่นี้เช่นกัน

เมื่อรัชกาลที่ 5 เสด็จขึ้นครองราชย์ พ.ศ. 2411 ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามที่ปรากฏในตราสารว่า “ด้วยกำหนดพระฤกษ์การพระราชพิธีราชาภิเษกในวันพุธ เดือน 12 ขึ้น 6 ค่ำ ปีมะโรง สัมฤทธิศก” ต้องการน้ำเข้าพระราชพิธี จึงให้พระยาเพชรบุรีตักน้ำจากบริเวณท่าไชยจำนวนหนึ่งหม้อโดยเอาใบบอนปิดปากหม้อแล้วเอาผ้าขาวหุ้มปากหม้อ ด้ายผูกติดมันตราประจำครั้งแต่งให้กรมการผู้ใหญ่คุมลงไปส่งยังพระนคร (กรุงเทพมหานคร)

สำหรับสมัยรัชกาลที่ 6 พระราชพิธีราชาภิเษกสมโภชพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 6 ได้จัดพระราชพิธีตามมณฑลต่าง ๆ สำหรับมณฑลราชบุรี ได้จัดที่

วัดมหาธาตุจังหวัดเพชรบุรี โดยได้นำน้ำเพชรบุรี ในการพระราชพิธีนี้ในรัชกาลที่ 9 พระราชพิธีราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชและพระราชพิธีอภิเษกสมรสก็ได้ใช้น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรี โดยประกอบพิธีน้ำอภิเษก ณ วัดมหาธาตุวรวิหารทำพิธีพลีกรรมตักน้ำที่เป็นสิริมงคล ณ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์วัดท่าไชยตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี (สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, 2546)

น้ำในแม่น้ำเพชรบุรี นอกจากจะเป็นน้ำที่ได้ใช้ในพระราชพิธีแล้ว ยังเป็นน้ำเสวยสำหรับเครื่องต้น เรื่องน้ำเพชรเป็นน้ำเสวยนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาล 6 ได้ทรงกล่าวไว้ในพระราชหัตถเลขาที่มีถึงเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2465 ความตอนหนึ่งว่า “เรื่องแม่น้ำเพชรบุรีนี้ เคยทราบมาแต่ว่าถือกันว่าเป็นน้ำดีเคยได้ยินพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 5 รับสั่งว่านิยมกันว่ามันมีรสแปลกกว่าลำน้ำเจ้าพระยา และท่านรับสั่งพระองค์เองเคยเสวยน้ำเพชรบุรีเสียจนเคยแล้วเสวยน้ำอื่น ๆ ไม่ร่อยเลยต้องส่งน้ำเสวยจากเมืองเพชรบุรีและน้ำนั้นเป็นน้ำเสวยจริง ๆ ตลอดมากาลปัจจุบัน” ซึ่งน่าจะเป็นความภาคภูมิใจของชาวเมืองเพชรที่เล่าขานเสมอมาว่า น้ำเพชรฯ นั้นดีจืดอร่อย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) แม้แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ยังทรงโปรดเสวยน้ำเพชรที่ทำไชนับเป็นเกียรติคุณที่ชาวเพชรภาคภูมิใจ

ความสำคัญของน้ำเพชรสิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2465 โดยได้เปลี่ยนเป็นน้ำประปาแทน ทั้งนี้เพราะทางราชการได้พิจารณาเห็นว่าแม่น้ำเพชรบุรีตลอดสองฝั่งมีบ้านเรือนของราษฎรตั้งอยู่อย่างหนาแน่น น้ำในลำน้ำมีสิ่งปฏิกูลสกปรกไม่เหมาะสมที่จะเป็นน้ำเสวยอีกต่อไป จึงได้กราบบังคมทูลในรายงานของพระยายมราชเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ลงเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2565 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชกระแสให้งดการตักน้ำจากแม่น้ำเพชร

วัดท่าไชยศิริ ตั้งอยู่เลขที่ 121 หมู่ที่ 1 ถนนเพชรเกษม ตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาดจังหวัดเพชรบุรี มีเนื้อที่ 21 ไร่ 18 ตารางวา ที่ธรณีสงฆ์ 8 ไร่ 3 งาน 46 ตารางวา รวม 29 ไร่ 3 งาน 64 ตารางวา วัดท่าไชยศิริ (วัดใต้) สร้างในปีใดไม่ปรากฏปีที่สร้างแต่ตามทะเบียนวัดสำนักงานศึกษาธิการอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีวิสุงคามสีมา 15 หน้า 510 บันทึกไว้ว่าได้รับพระราชวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ.1910 ตรงกับรัชสมัยแผ่นดินของ "พระมหาธรรมราชาที่ 1" (พญาสิริไทย) แห่งกรุงสุโขทัย และได้รับวิสุงคามสีมาครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2225 รัชสมัยแผ่นดิน "สมเด็จพระนารายณ์มหาราช" สมัยกรุงศรีอยุธยาและได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2445 ในรัชสมัย "พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ตรงกับสมัยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 10 นับเวลาถึงปัจจุบัน ประมาณ 700 ปี (กรมศิลปากร, 2533)

วัดท่าไชยศิริ มีบริเวณด้านทิศตะวันออกติดถนนเพชรเกษม (ทางหลวง หมายเลข 4) ด้านทิศตะวันตกเป็นโรงเรียนประถมศึกษา ด้านทิศเหนือมีถนนทอดไปยังท่าน้ำเพชรบุรี เป็นท่าน้ำของวัด ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

วัดท่าไชยศิริ เดิมเรียกว่า “วัดไต้” เพราะอยู่ทางใต้ของลำน้ำแม่น้ำเพชรบุรี เหนือน้ำ ขึ้นไปเป็นที่ตั้งวัดกลาง และวัดเหนือ ทั้ง 3 วัด มีอาณาเขตติดต่อกัน วัดกลางและวัดเหนือ ปัจจุบันเป็นวัดร้าง ความเป็นมาที่ได้นามว่า วัดท่าไชยศิริ นี้มีเรื่องเล่ากันมาว่า ครั้งหนึ่ง ทหารไทยปะทะกับพม่าทางด่านสิงขร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้แตกทัพถอยมา โดยทัพพม่า ได้ไล่ติดตามมาเมื่อทหารไทยถอยมาถึงวัดไต้ ได้ลงไปอาบน้ำและดื่มน้ำที่ท่าวัดให้หายเหนื่อย เพื่อเตรียมสู้กับพม่าต่อไป พothทหารไทยขึ้นจากท่าน้ำพม่าก็ตามมาทันพอดี จึงเกิดการสู้รบกัน ขึ้นตะลุมบอนในวัด จนพม่าแตกพ่ายหนีไป มีบางส่วนเข้าไปในอุโบสถ ทหารได้ตามไปต่อสู้อยู่ในอุโบสถ จนมีคราบเลือดติดผนังอุโบสถ ต่อมาได้มีการปฏิสังขรณ์คราบเลือดได้ลบเลือนไป จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงเปลี่ยนชื่อวัดไต้ เป็นวัด “ท่าไชย” ต่อมากลายเป็น “ท่าไชยศิริราช” และต่อมาชื่อ “ท่าไชยศิริ” เพื่อเป็นมงคลนามของวัด เมื่อประมาณ 80 - 100 ปีมาแล้ว

ท่าน้ำวัดท่าไชยศิริมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ 2 ประการ คือ เป็นที่ตักน้ำใช้ในพิธีบรมราชาภิเษก และเป็นที่ตักน้ำสรง น้ำสรง 3 รัชกาล (รัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 6)

การใช้น้ำเพชรในราชพิธีต่าง ๆ นั้น คงจะใช้กันมานานแต่ยังหาหลักฐานไม่ได้ว่าเริ่มมีมาตั้งแต่เมื่อใด แต่ตามธรรมเนียมของราชพิธีของไทยนั้น นิยมใช้น้ำศักดิ์สิทธิ์จากสระทั้ง 4 และแม่น้ำทั้ง 5 นั้น รวมแม่น้ำเพชรอยู่ด้วย คือ แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำบางปะกง และแม่น้ำเพชรบุรี สำหรับแม่น้ำเพชรบุรีนั้น จะเจาะจงตักที่ท่าน้ำวัดท่าไชยศิริ และนำไปประกอบพิธีที่วัดมหาธาตุฯ ก่อนส่งเข้าไปประกอบพิธีที่กรุงเทพฯ ต่อไป

สระน้ำศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 4 อยู่ในเขตตำบลสระแก้ว จังหวัดสุพรรณบุรี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จมาทอดพระเนตรสระศักดิ์สิทธิ์ที่ตำบลนี้ จึงเป็นเหตุให้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็น “บ้านท่าเสด็จ” สระศักดิ์สิทธิ์เดิมพบเพียง 4 สระ คือ สระแก้ว สระคา สระยมนา สระเกษ ต่อมาพบอีก 2 สระ คือ สระอมฤต และสระอมฤต และทรงพระราชหัตถเลขาไว้ว่า “แต่เหตุไฉนที่สระนี้ขลังนักไม่ปรากฏ คงจะมีตัวครุบาทที่สำคัญเป็นอันมาก น้ำในสระก็ไม่ใช้ ปลาในสระก็ไม่กิน สระมีหญ้าขึ้นรกเต็มไปด้วยหมดมีจระเข้อาศัยอยู่ทั้งสี่สระ น้ำ สระคา สระยมนาไม่สู้สะอาดมีสีแดง แต่น้ำสระเกษ สระแก้วใสสะอาด” น้ำในสระทั้งหมดนี้ใช้ในพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาและพระราชพิธีสระน้ำมูรธาภิเษกตามลัทธิพราหมณ์ กรมศิลปากร ได้ขึ้นทะเบียนจัดตั้งสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นโบราณสถานไว้แต่น้ำที่ใช้ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ที่หาหลักฐานได้เป็นสารตราของทางราชการสั่งให้เจ้าเมืองเพชรบุรี ตักน้ำเพชรไปใช้ในพิธีบรมราชาภิเษกมีตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมาจนถึงรัชกาลปัจจุบันก็ใช้น้ำเพชรและประกอบพิธีศักดิ์ที่น้ำว่าดทำไชยศิริทั้งสิ้น

สภาพแวดล้อมชุมชนของแม่น้ำเพชรบุรี

ปัจจุบันกระแสของการพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชน และก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากมายต่อแม่น้ำเพชรบุรี ปัญหาของแม่น้ำเพชรบุรี คือมีปริมาณน้ำน้อยเนื่องจากการสร้างเขื่อนกันแม่น้ำเพชรบุรี 2 เขื่อน ปัญหาการปล่อยของเสียปฏิกูลลงลำน้ำแม่น้ำเพชรบุรี ทำให้มีการเน่าเสีย เนื่องจากการใช้ประโยชน์จากทั้งบ้านพักอาศัย ร้านค้า ตลาดร้านอาหาร หอพัก โรงแรม รีสอร์ท โรงงาน และการกสิกรรม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ต้องใช้น้ำอุปโภคมากเช่น อาบน้ำ ซักล้าง ทำความสะอาดสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ และปล่อยของเสียจากการใช้แล้ว ลงท่อสาธารณะและท่อสาธารณะก็ปล่อยน้ำเสียลงลำน้ำเพชรบุรีในที่สุด ปัญหาการรุกราลำน้ำของสิ่งปลูกสร้างริมแม่น้ำ/อาคาร โดยพบร่องรอยของการถมทำเขื่อนกันตลิ่งที่ริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทิศทางการไหล การระบายน้ำในแม่น้ำ ระบบการระบายน้ำตามธรรมชาติถูกเปลี่ยนแปลงคือน้ำตื้นเขินท่วมขังท่วมหลาก การกัดเซาะริมน้ำ การตกตะกอนของน้ำ ร่องน้ำเปลี่ยนรูปทรงชั่วคราวหรือถาวร บริเวณน้ำลดลงแห้งขอดในบางบริเวณเป็นอุปสรรคต่อการสัญจรของน้ำและการระบายน้ำ ตลอดจนบางบริเวณมีน้ำท่วมซ้ำซาก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556)

สภาพปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบ ได้แก่ ผลกระทบในด้านระบบนิเวศวิทยาของลำน้ำ เนื่องจากการลดลงอย่างรวดเร็วของป่าไม้ ทำให้ขาดตัวหน่วงในการไหลของน้ำ ทำให้น้ำไหลเร็วขึ้น ขาดตัวกรองธรรมชาติ เช่น กรวด หาย น้ำจึงขุ่นเกือบตลอดปี ระบบนิเวศของลำน้ำเพชรบุรีจึงขาดความอุดมสมบูรณ์ สัตว์น้ำและพืชลดลง บางพันธุ์ถึงกับสูญหายไป ความเสียหายเชิงเศรษฐกิจและการเมือง ปัญหาของลำน้ำที่ขาดคุณภาพในการใช้สอยได้อีกต่อไป จะเป็นปัญหาต่อส่วนรวมในการจัดหาแหล่งน้ำใหม่ หรือการลงทุนเพื่อบำบัดน้ำให้สะอาดก่อน การสืบสานวัฒนธรรม เนื่องจากลำน้ำเพชรบุรีเป็นลำน้ำสำคัญสายหนึ่งที่กระทบวัฒนธรรมชุมชน ไปยังถิ่นอื่น รวมทั้งวัฒนธรรมจากถิ่นอื่นมา เพราะในอดีตการสัญจรไปมาในลำน้ำจะทำให้มีการติดต่อสื่อสารกัน เมื่อการคมนาคมทางบกเจริญขึ้น ความสำคัญของลำน้ำก็ลดลงวัฒนธรรมของชุมชนริมฝั่งน้ำที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำเพชรบุรีก็ลดลงตามไปด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าคุณภาพชีวิตของผู้คนในลุ่มน้ำ คุณภาพน้ำที่เสียหายส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเน่าเสียตามไปด้วย เกิดทัศนียภาพไม่สวยงาม ทำให้จิตใจเศร้าหมองและคุณภาพชีวิตตกต่ำลงอย่างไรก็ตามนอกจากปัญหาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำเพชรบุรีตามที่กล่าวมาแล้วยังมีหาสังคม อันเกิดจากรูปแบบการใช้ที่ดิน และกิจกรรมทางน้ำ ส่งผลให้เกิดแรงหนุนในปริมาณมากขึ้น โดยเฉพาะวิวทิวทัศน์ริมแม่น้ำซึ่งถือเป็นจุดขาย ให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มคนต่างถิ่นและสังคมที่

ต้องการจับจองที่ดินริมน้ำ ทำให้เกิดการเก้งก้าง และการปันที่ดินริมแม่น้ำให้มีราคาแพง โดยสังเกตได้ว่าพื้นที่ของผู้อาศัยริมน้ำเพชรบุรีมักเป็นคนที่มิฐานะเป็นคนต่างถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การแปลกแยกทางสังคม และวิถีชีวิตของคนที่อยู่อาศัยริมน้ำเริ่มหายไป

การอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำเพชรบุรี

นับเป็นเวลานานหลายทศวรรษที่แม่น้ำได้ถูกใช้ประโยชน์จากมนุษย์แต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้รับการเอาใจใส่และดูแลรักษาอย่างถูกต้อง จนปัจจุบันแม่น้ำทุกสายในประเทศไทยได้ตกอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพและระบบนิเวศ จากการที่แม่น้ำมักถูกเข้าใจว่าเป็นเพียงกลไกสำหรับใช้เพื่อการระบายของเสีย การขนส่ง การผลิตพลังงาน การเกษตร การอุตสาหกรรม รวมทั้งการแสวงหาผลกำไรเชิงธุรกิจเท่านั้น จึงมักถูกกระทำด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อควบคุมหรือเอาประโยชน์จากแม่น้ำ เช่น การขุดลอก การดูแลทราย การขุดเปลี่ยนทิศทางการไหลของน้ำ การสร้างเขื่อนหรือผนังกัน การแผ้วถางทำลายพืชพรรณไม้ริมฝั่ง แม้กระทั่งการถมแม่น้ำ หรือถมพื้นที่ชายฝั่งเพื่อครอบครองที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์หรือเพื่อใช้ในการปลูกสร้างสิ่งต่าง ๆ จนแม่น้ำได้สูญเสียความเป็นธรรมชาติและศักยภาพที่จะเอื้อต่อการดำรงชีพของพืชและสัตว์ทั้งในน้ำและบนบก สูญเสียความสมดุลของระบบนิเวศ ตลอดจนคุณค่า ความงาม ด้านสุนทรียภาพ รวมทั้งมิติและคุณค่าทางจิตวิญญาณด้วย (สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, 2546)

ปัจจุบันกระแสของการพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชน และก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากมายต่อแม่น้ำเพชรบุรี ปัญหาของแม่น้ำเพชรบุรี คือมีปริมาณน้ำน้อย เนื่องจากมีการสร้างเขื่อนกันแม่น้ำเพชรบุรี 6 เขื่อน ปัญหาการปล่อยของเสียปฏิกูลลงลำน้ำแม่น้ำเพชรบุรีทำให้มีการเน่าเสีย เนื่องจากมีการใช้ประโยชน์จากทั้งบ้านพักอาศัย ร้านค้า ตลาด ร้านอาหาร หอพักโรงแรม รีสอร์ท โรงงาน และการกสิกรรม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ต้องใช้น้ำอุปโภคมาก เช่น อาบน้ำ ซักล้างทำความสะอาดสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ และปล่อยของเสียจากการใช้แล้ว ลงท่อสาธารณะและท่อสาธารณะก็ปล่อยน้ำเสียลงลำน้ำเพชรบุรีในที่สุด ปัญหาการรุกร้ำลำน้ำของสิ่งปลูกสร้างริมแม่น้ำ/อาคาร โดยพบร่องรอยของการถมทำเขื่อนกันตลิ่งที่ริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทิศทางการไหลการระบายน้ำในแม่น้ำ ระบบการระบายน้ำตามธรรมชาติถูกเปลี่ยนแปลงคือน้ำตื้นเขิน ท่วมขัง ท่วมหลาก การกัดเซาะริมฝั่ง การตกตะกอนของน้ำ ร่องน้ำเปลี่ยนรูปทรงชั่วคราวหรือถาวร บริเวณน้ำลดลงแห้งขอดในบางบริเวณเป็นอุปสรรคต่อการสัญจรของน้ำและการระบายน้ำ ตลอดจนบางบริเวณมีน้ำท่วมซ้ำซาก

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาแม่น้ำเพชรบุรี ได้เริ่มมีการตื่นตัวมากขึ้น เมื่อประชาชนได้เห็นความสำคัญ และรัฐบาลควรได้ตอบสนองความต้องการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำเพชรบุรีเช่นการขุดลอกและพัฒนาแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งให้ดำเนินการขุดลอกแม่น้ำเพชรบุรี เพื่อเป็นการระบายน้ำและแก้ไขปัญหาแม่น้ำเพชรบุรีที่ตื้นเขิน หลายหน่วยงานต้องเร่งดำเนินการขึ้นมาทันทีโดยเฉพาะกรมชลประทานและพาณิชย์นาวี กระทรวงคมนาคม โดยเริ่มดำเนินการขุดลอกแม่น้ำเพชรบุรีในหลายจุดที่ตื้นเขิน นอกจากนี้ยังต้องมีโครงการจัดทำแผนแม่บท และแผนปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมแม่น้ำเพชรบุรีและลำน้ำสาขาขึ้น โดยมียุทธศาสตร์ที่สำคัญคือความสมดุลของระบบนิเวศในลำน้ำและริมฝั่งน้ำและอีกยุทธศาสตร์หนึ่งคือการพัฒนากลไกกระบวนการบริหารจัดการแม่น้ำเพชรบุรีของชุมชนมีการกำหนดระเบียบและข้อบังคับ การใช้ประโยชน์ และการใช้ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีและลำน้ำสาขา การควบคุมการบุกรุกลำน้ำเพชรบุรีเช่นการออกกฎหมาย และการให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทั้งการสอดส่อง ดูแลป้องกันไม่ให้มีการบุกรุก และช่วยดูแลพื้นที่อกริมตลิ่ง รวมทั้งการประกาศพื้นที่ริมแม่น้ำเพชรบุรีเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม การวางผังเมืองควรให้มีพื้นที่สีเขียวเป็นพื้นที่เปิดโล่งสำหรับนันทนาการ การปลูกสร้างอาคารริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี การควบคุมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำเพชรบุรีการออกแบบระบบบำบัดน้ำเสียขนาดครัวเรือนในทุกหลังที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำได้ใช้บำบัดน้ำเสีย ออกแบบระบบบำบัดน้ำแบบง่ายเพื่อให้ท้องถิ่นได้ช่วยกันบำบัดน้ำก่อนปล่อยลงแม่น้ำ

พื้นที่ริมน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิต เศรษฐกิจและสังคม การแก้ไขปัญหาแม่น้ำเพชรบุรีที่สำคัญคือการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการอนุรักษ์ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงในภาวะปัจจุบันเราต้องบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรน้ำ โดยมีวิธีคิดและดำเนินงานหลายด้านอย่างเป็นระบบเป็นองค์รวมมองเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นแล้วค้นหาแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบครบวงจรต้องมองว่าทุกสิ่งเป็นพลวัตที่ทุกมิติมีความเชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะน้ำ ดินและทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ให้บังเกิดประโยชน์กับผู้คนแบบ “มุ่งถึงประโยชน์คนส่วนใหญ่” ในลุ่มน้ำเป็นหลัก นี่คือการจัดการน้ำแบบบูรณาการ” การจัดการน้ำ หมายถึง กระบวนการ (กรรมวิธี) จัดการน้ำ ซึ่งโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับการจัดหาและพัฒนา การจัดสรรและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ รวมตลอดถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้หมดไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) ซึ่งการจัดการน้ำนี้ เรามักกล่าวถึงกันเสมอ ๆ ว่าการจัดการน้ำต้องเป็น “การจัดการแบบบูรณาการ” หรือไม่ก็ “การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน” นั้น มีหลักการอย่างไร สามารถอธิบายได้ว่า การจัดการน้ำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือโดยด้านใดด้านหนึ่งแบบเอกเทศ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้โดยหลักแล้วจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องผสมผสาน

แบบรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างที่เราเรียกกันว่า “บูรณาการ” ด้วยหลายวิธีหลายเทคนิค และผู้คนในสังคมทุกชุมชนยอมรับ จึงคงจะนำไปสู่การจัดการหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับน้ำ ได้อย่างสัมพันธ์กันส่วนการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน หมายถึงวิธีการบริหารจัดการที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณมีเหตุผล เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึง เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่มีความสมดุลทั้งปริมาณและคุณภาพ ซึ่งในการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จะต้องให้เป็นไปในลักษณะควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีความยั่งยืนไม่ เป็นไปอย่างสิ้นเปลืองหรือทำลายแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นั่นคือการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำ เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจควรต้องยึดปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักเน้นความอยู่ดี กินดีมีสุขและพึ่งตนเองได้ เป็นพื้นฐานก่อนมีการคุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรน้ำและทรัพยากร อื่นที่เกี่ยวข้องให้คงความอุดมสมบูรณ์เพื่อให้เกิดการพัฒนาและพึ่งพาได้อย่างยั่งยืนใน การจัดการน้ำและทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดอย่างบูรณาการ และมีความยั่งยืนนั้นต้องใช้ความรู้หลายสาขาวิชาเข้ามาจัดการ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา ฯลฯ ซึ่งในความ หลากหลายของความรู้ต่าง ๆ นั้น การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (น้ำในบรรยากาศ น้ำบน ผิวดิน น้ำบาดาล) ร่วมกับทรัพยากรดินและที่ดิน ทรัพยากรป่าไม้ (รวมสัตว์ป่าและพรรณพืช) ภายในแต่ละลุ่มน้ำ (หรือเขตพื้นที่ที่กำหนด) จะต้องดำเนินไปอย่างเป็นเอกภาพเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันด้วย

สรุป

แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ 5 สายที่เรียกว่า “เบญจสุทธคงคา” อนุโลมตามตำราพราหมณ์ ซึ่งใช้น้ำจากแม่น้ำ 5 สายในชมพูทวีป โดยตกมาจากแม่น้ำ 5 สายในพระราชอาณาจักร ดังนี้

- 1) แม่น้ำเพชรบุรี ตักบริเวณท่าน้ำวัดท่าไชยศิริ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
- 2) แม่น้ำราชบุรี ตักบริเวณสามแยกคลองหน้าวัดดาวดึงษ์ อำเภออัมพวา จังหวัด

สมุทรสงคราม

- 3) แม่น้ำเจ้าพระยา ตักบริเวณปากคลองบางแก้ว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง
- 4) แม่น้ำป่าสัก ตักที่บริเวณบ้านท่าราบ อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี
- 5) แม่น้ำบางปะกง ตักที่บึงพระอาจารย์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก

ท่าน้ำวัดท่าไชยศิริ เป็นสถานที่ตักน้ำเพื่อนำไปใช้ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก สมโภช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เป็นสถานที่ตักน้ำเพื่อนำไปใช้ใน งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 และพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสก้ใช้น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรี ณ ท่าน้ำ วัดท่าไชยศิริ เหตุผลที่แม่น้ำเพชรบุรี ณ ท่าน้ำวัดท่าไชยศิริ ใช้เป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัด

เนื่องจากเป็นที่ที่พระมหากษัตริย์ไทยใช้เป็นน้ำเสวยและน้ำสรง ถึงสามรัชกาล คือ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ รวมทั้งใช้เป็นน้ำกินน้ำใช้สำหรับราชทูต อุปทูต ตริทูต

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2527). จารึกวัดศรีชุม ในจารึกสมัยสุโขทัย. กรุงเทพมหานคร: กองโบราณคดี.
- กรมศิลปากร. (2533). โบราณคดีเพชรบุรี. กรุงเทพมหานคร: กองโบราณคดี.
- นภาพร เล้าสินวัฒนา. (2549). การเสด็จขึ้นครองราชย์ พระราชพิธี คติ ความหมาย และสัญลักษณ์แห่ง“สมมติเทวราช”. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- นภาพร เล้าสินวัฒนา. (2555). กลุ่มน้ำเพชรบุรี. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอสติคอน คอปอเรชั่น จำกัด.
- พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร. (2509). บรมราชาภิเษกและเรื่องพระราชวังบางปะอิน. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรประเสริฐ.
- พระยาประกาศอักษรกิจ (เสงี่ยม รามนันท์). (2492). จดหมายเหตุบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเชม.
- ม.ร.ว.แสงสุรย์ อดาวลัย. (2427). พระราชพิธีบรมราชาภิเษก ครั้นกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). งานศึกษาวิเคราะห์ภาพรวมปริมาณน้ำต้นทุนและความต้องการน้ำของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คุรุสภา.
- สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ. (2546). การศึกษาศิลปกรรมแบบประเพณีในจังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พุทธะ-ผู้รู้แจ้งเห็นจริงแล้วไปจากทุกขรัฐ: บทวิเคราะห์เปรียบเทียบ
การเมืองการปกครองร่วมสมัยพุทธกาลและการปฏิเสธอำนาจ

การปกครองรัฐของมกุฏราชกุมารสิทธัตถะ*

BUDDHA-THE ENLIGHTENED PERSON WHO HAD LEFT SUFFERING
STATE: A COMPARATIVE ANALYSIS ON CONTEMPORARY STUDY
IN POLITICS AND GOVERNING DURING THE BUDDHA ERA AND
THE REFUSAL OF POWER TO GOVERN THE STATE
OF CROWN PRINCE SIDDHADTHA

อนุชา พละกุล

Anucha Bhalakula

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: puen29.1986@gmail.com

บทคัดย่อ

สถานการณ์การเมืองการปกครองร่วมสมัยพุทธกาล ประมาณ 200 ปีก่อนพุทธกาล
ทั้งก่อนเจ้าชายสิทธัตถะประสูติและช่วงที่มีพระชนม์ชีพ ทั้งกรณีอียิปต์ กรีก/โรมัน/เอเธนส์ จีน
และเปอร์เซีย ล้วนตกอยู่ในภาวะสงครามแย่งชิงอำนาจของผู้ปกครอง ทั้งที่มีสถานะเป็นรัฐเอกราช
แต่มีความต้องการขยายอำนาจ และรัฐเอกราชที่มีสถานะเป็นแคว้น แต่อยู่ภายใต้อำนาจ
การปกครองรัฐมหาอำนาจ ภาพการณ์เช่นนี้สร้างความไม่ปลอดภัยแก่ชีวิต ทรัพย์สิน และ
สถานะของผู้ปกครอง การปฏิเสธอำนาจการปกครองรัฐของมกุฏราชกุมารสิทธัตถะมี 3 สาเหตุ
คือ 1) กรณีแสวงหาจุดหมายของชีวิต เพราะการพิจารณาเห็นความจริงว่า ตนยังมีความเกิด
ความแก่ ความเจ็บ ความตายอยู่ ไฉนยังแสวงหาความเกิด ความแก่ความเจ็บ ความตายอยู่
ทรงเกิดดำริว่า เพศมารวาสคับแคบ ส่วนบรรพชาเป็นความว่าง โปร่ง โล่ง สบาย เป็นทางกำจัด
กิเลส เพศผู้ครองเรือนจะประพฤดิพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ได้ยาก 2) กรณีเทวทูตทั้งสี่เป็นเหตุให้
สลดสังเวชในชีวิต พุทธประวัติกระแสหลักของไทยกล่าวว่า เจ้าชายสิทธัตถะทรงเห็น “เทวทูต”
สี่คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ตามลำดับ ก็ทรงได้ข้อสรุปว่าโลกนี้เป็นทุกข์
แล้วทรงตัดสินใจพระทัยเสด็จออกผนวช ด้วยความเข้าใจพระทัยว่า แนวทางนี้อาจเป็นหนทาง
นำไปสู่การพ้นทุกข์ได้ และ 3) กรณีความขัดแย้งทางการเมืองการปกครอง จากมติทำสงคราม

* Received 15 July 2020; Revised 9 August 2020; Accepted 2 September 2020

ระหว่างกบิลพัสดุ์กับเทวทหะ กล่าวคือพระองค์เสด็จออกผนวช เพราะแรงผลักดันทางการเมืองที่แผ่ติสภา กรณีพิพาทเรื่องแย่งน้ำระหว่างพระญาติวงศ์ทั้งสองฝ่าย แต่ทรงยืนกรานคัดค้านฝ่าฝืนกฎสภาจึงถูกเนรเทศ

คำสำคัญ : พุทธะ, ผู้รู้แจ้งเห็นจริง, การเมืองการปกครองร่วมสมัยพุทธกาล, การปฏิเสธอำนาจการปกครองรัฐ, มกุฎราชกุมารสิทธัตถะ

Abstract

The contemporary political situation in 200 years before and after the Buddhist Era in which Prince Sidthadtha was born, at that time as such Egypt/Greek/Roman/Athens/China and Persia, all of them were in the state of wars, fighting for power to govern. Even though they had independent but small states were subjected under great power states and such situation had built them as a governor of a small state unsafe in lives and properties. Anyhow there were about three reasons that had made the crown prince Sidthadtha to deny for power of state's government; 1) seeking the goal of like, since he found the facts that people birth, aging, sick and death. Why people still seeking for birth, aging, sick and death. He thought that layman was too narrow while clergyman was emptied and comfortable to relieve from greed. It was not easy for layman to behave brahmacharya. 2) The four deities presented Prince Sidthadtha had respectively seen the four deities; the old aged, sick people, death persons and monks therefore, he concluded that was the world suffering and then he decided to go for monkhood which he realized this was a way to be freed from suffering. And 3) the political conflicts from war between Kabilapatsadu and Devedaha towns who were his relatives that they were fighting for taking water. And both relative consisted to reject the disputed case had driven Sidthadtha went for monkhood.

Keywords: Buddha, Enlightened Person, politics and governing during the Buddha era, refusal of power to govern the state, crown prince Sidthadtha.

บทนำ

ประมาณ 3000 ปี ก่อนคริสตกาล อียิปต์ให้กำเนิดตัวอักษร จัดลำดับชนชั้นทางสังคม และสร้างศาสนาอย่างชัดเจน ต่อมาราว 2500-2000 ปี ก่อนคริสตกาล นครรัฐก่อตั้งขึ้น

แถบลุ่มน้ำสินธุ ชาร์กอนสถาปนาจักรวรรดิแรกขึ้น โดยรวบรวมตะวันออกกลางเข้าด้วยกัน จากนั้น 1600 ปี ก่อนคริสตกาล บนเกาะครีตได้สร้างอารยธรรมมิโนอัน (Minoan) ผสมกับ อียิปต์ยุคกลางและเมโสโปเตเมียพื้นดินสู่อาณาจักรโดยอัมมูราบี ซึ่งสร้างการปฏิวัติวิถีชีวิตแบบ สังคมเมือง ต่อมาเกิดการล่มสลายของอียิปต์ยุคกลาง และการเสื่อมอำนาจอารยธรรมบน เกาะครีต แต่ยุคสำคัญกำลังปรากฏตัวขึ้นบนแผ่นดินจีนตอนเหนือยุคราชวงศ์ซาง และก่อน คริสตกาลราว 1,000 ปี นครรัฐต่าง ๆ ของชาวโพนีเซียนเจริญรุ่งเรืองแถบชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์ เรเนียน อเมริการกลาง อินเดีย กรีก และอิตาลี เกิดการปฏิวัติสู่สังคมเมือง (ฮาร์มัน คริส, 2557)

ชมพูทวีปเป็นดินแดนเก่าแก่อยู่ในการปกครองของหลายชนเผ่า อาทิ มงโกล ทมิฬ ที่สนใจคือตอนเหนือของเซิงเขาหิมาลัย ตกอยู่ในการปกครองของชาวมงโกลทั้งหมด (จำนง ทองประเสริฐ, 2557) ต่อมาถูกชาวอารยัน/อริยกะหลายชนเผ่า เข้าโจมตีและขับไล่ให้ ชนพื้นเมืองถอยลงไปอยู่ทิศใต้ของทวีป ชาวอารยันจึงแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 2 เขต คือ เขตแรกคือ มัชฌิมประเทศ เป็นอาณาเขตส่วนกลางที่มีความเจริญ และเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของ ชาวอารยัน เขตทำนองคือ ปัจจันตประเทศ เป็นบริเวณชายแดนรอบนอกซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของ ชาวมลลิกษะ และชนเผ่าพ่ายแพ้สงคราม ปัจจุบันชมพูทวีปแบ่งออกเป็น 4 ประเทศ คือ อินเดีย เนปาล ปากีสถาน และบังกลาเทศ (พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน พรหมอยู่/กัลยาณธมโม), 2547) อย่างไรก็ตาม เมื่อพระเจ้าตติยโศกกากราช (พระเจ้าโศกกากราชที่ 3) ผู้ปกครองโกศล พอใจรักใคร่ในมเหสีพระองค์ใหม่ผู้ให้กำเนิดโอรส จึงเปล่งขัตติยวาจาว่า จะยกทุกอย่างให้ตาม ประารณา พระมเหสีจึงทูลราชบัลลังก์ให้พระโอรส พระองค์จึงจำต้องทำตาม ทรงให้ พระราชโอรส 4 พระองค์ และพระราชธิดา 5 พระองค์ เข้าเฝ้าและรับสั่งให้เสด็จออกจาก เมืองโกศลไปตั้งเมืองใหม่ กองคาราวานได้มุ่งหน้าไปยังเซิงเขาหิมาลัย อันเต็มไปด้วยดงไม้สักกะ ประจวบกับพบพราหมณ์กบิล ท่านแนะนำว่าเป็นดินแดนที่ชัยภูมิดี จึงให้ชื่อว่า กบิลพัสดุ์ แปลว่า ดินแดนของกบิลพราหมณ์ จากนั้นโอรสและธิดาทั้ง 8 องค์จึงสมรสกันระหว่างพี่ชาย-น้องสาว ยกเว้นพระธิดาองค์โต ทรงยกไว้ในฐานะมารดา ซึ่งต่อมาเป็นโรคเรื้อนและขอปลีกตัว เข้าไปอยู่ในป่าลึก ประจวบกับพระเจ้ารามกษัตริย์แห่งนครเทวทหะ ทรงเป็นโรคเรื้อน และ เข้าไปใช้ชีวิตในพื้นป่าเดียวกัน โดยอาศัยต้นโกละ (กระเบา) เป็นที่หลบนอนและดื่มน้ำที่ขังอยู่ จึงมีฤทธิ์เป็นยารักษาโรคเรื้อนและหายดีในที่สุด ต่อมาวันหนึ่งได้ยินเสียงสตรีกรีดร้องจึงเสด็จ ไปตรวจสอบ จึงพบกับพระปิยาราชกุมารี ครั้นสนทนาคความจึงทราบความเป็นไปของกันและ กัน แล้วมีใจปฏิพัทธ์เสนหาจึงอยู่ร่วมกัน และสร้างเมืองตามชื่อโคณไม้โกละว่า โกลิยวงศ์ (พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน พรหมอยู่/กัลยาณธมโม), 2547)

ครั้นถึง 80 ปีก่อนพุทธกาล พระนางสิริมหามายา พระชายาของพระเจ้าสุทโธทนะ ทรงให้กำเนิดพระราชโอรสรูปงามตามบุรุษลักษณะ พระราชบิดา พระประยูรญาติ และ

พรหมณ์ผู้เชี่ยวชาญไตรเวท ได้ถวายพระนามว่า “สิทธิตถะ” พร้อมกับพยากรณ์เป็น 2 นัยว่า หากครองราชย์จักเป็นจักรพรรดิผู้พิชิตโลก แต่ถ้าเสด็จออกผนวชจักเป็นศาสดาเอกของโลก เพื่อต้องการหลุดพ้นจากอาณานิคมของแคว้นโกศล พระบิดาจึงทรงปรารภนาให้โอรสเป็น กษัตริย์ กอบกู้เอกราชของกบิลพัสดุ์และศักดิ์ศรีของเผ่าศากยะ โดยให้ศึกษาศิลปศาสตร์ต่าง ๆ เจ้าชายสิทธิตถะจึงสำเร็จการศึกษา 18 ศาสตร์ ในวัย 16 พรรษา ในขณะเดียวกัน พระราช บิดาทรงให้อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงยโสธรา แห่งกรุงเทวทหะ มกุฎราชกุมารสิทธิตถะ ผู้เป็นความหวังของกบิลพัสดุ์ เป็นพระประสงค์ของราชบิดาให้ครองราชย์สมบัติ เป็น จอมจักรพรรดิผู้เกรียงไกร เป็นแม่ทัพและเสนาธิการ ควบคุมกำลังพลและวางแผนการรบ (จ้านง ทองประเสริฐ, 2557) ทว่านิมิต 4 ประการ อันเป็นมูลเหตุแห่งการเสด็จออกผนวชของ เจ้าชายกำลังใกล้เข้าทุกขณะ และในวันหนึ่งขณะประทับบนรถม้าที่นายฉันทะสารถีประจำ พระองค์ ผ่านชายชราผู้มีอาการป่วย ขบวณແຫ່ศพ และนักบวช พระองค์จึงตรัสถามนายฉันทะ สารถีว่า จึ่งทูลตามความเป็นจริง เจ้าชายเกิดความสะดุ้งพระทัยสลดต่อทุกขเวทนาเหล่านั้น ที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบโดยมิอาจหลีกเลี่ยง ตลอดระยะที่ครุ่นคิดถึงเหตุการณ์ที่พบมา กระทั่งเช้ามีวันหนึ่งอำมาตย์ทูลว่า พระนางยโสธราทรงให้ประสูติพระโอรสแล้ว เจ้าชายรู้แล้ว ว่าบ่วงได้เกิดขึ้นแล้ว ทันใดนั้นพระองค์จึงปลุกนายฉันทะจัดเตรียมม้ากัณฐกะ และทรงขี่ม้า ออกไปท่ามกลางความมืด เมื่อเสด็จถึงแม่น้ำ โอนมาจึงทอดมองพระองค์เครื่องประทับ และใช้ พระจันทร์ตัดพระเกสา ให้นายฉันทะนำกลับกบิลพัสดุ์ จากนั้นพระองค์ทรงประพาดิตน ตามวิถีทางของนักบวช และกระทำทุกริกิริยานานับการถึง 6 ปี แต่มีอาภรรลุลูธรรมที่ปรารภนา พระองค์ทรงเปลี่ยนวิธีการมาเป็นการเจริญสมาธิให้มั่นคงต่อเนื่อง กระทั่งวันเพ็ญเดือนวิสาขะ พระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน และผู้ไกลจากกิเลส เครื่องเศร้าหมองทุกประการ (กาญจณี ละอองศรี, 2559)

บทความฉบับนี้ต้องนำเสนอความขัดแย้งทางการเมืองสมัยพุทธกาล โดยมีจักรพรรดิ ปกครองดินแดนต่าง ๆ ร่วมยุคสมัยเดียวกัน อาทิ อียิปต์ กรีก จีน เปอร์เซีย และชมพูทวีป โดยเปรียบเทียบจากยุคประมาณ 80 ปี ก่อนพุทธราช หรือก่อนหน้านั้น และยุค 600 ปี ก่อนคริสตกาล ซึ่งเป็นช่วงเวลาร่วมสมัยกับยุคพุทธกาล ทั้งนี้เพื่อให้ได้เหตุการณ์ทางการเมือง การปกครองของแต่ละรัฐ การปกครองที่มีชนชั้น บางรัฐต้องการขยายดินแดนเหนือชนเผ่าอื่น บางดินแดนปกป้องเอกราชชนของเผ่า ความขัดแย้งและการแย่งชิงจึงเกิดขึ้นทั่วไปในขณะนั้น เจ้าชายสิทธิตถะเองทรงตกอยู่ในช่วงเวลาของสงครามระหว่างรัฐ ซึ่งหากนัยแรกของคำทำนาย เป็นจริง พระองค์จะเป็นจักรพรรดิราชปกครองทั้งโลกในสมัยนั้น แต่วิธีการมองโลกและการแก้ไขปัญหาของพระองค์ลึกซึ้งกว่าราชาทั่วไป จึงทรงปฏิเสธรัฐชาติ รัฐจักรวรรดิ และทุกขรัฐอย่างสิ้นเชิง จากนั้นจึงเสนอการปกครองทั้งโลกด้วยหลักธรรมราชา ธรรมาธิปไตย และ อรหันตธรรม

การเปรียบเทียบเหตุการณ์การเมืองการปกครองร่วมสมัยพุทธกาล : กรณีอียิปต์ กรีก เปอร์เซีย จีน และสมัยพุทธกาล

การเปรียบเทียบการเมืองการปกครองสมัยอียิปต์ กรีก/โรมัน/เอเธนส์ จีน เปอร์เซีย และสมัยพุทธกาล โดยอาศัยแหล่งอารยธรรมที่สำคัญซึ่งยอมรับว่า เป็นต้นกำเนิดของระบอบการเมืองและความคิดทางศาสนาที่สำคัญดังนี้

เหตุการณ์การเมืองของอียิปต์ร่วมสมัยพุทธกาล

เหตุการณ์เมื่อ 663 ก่อนคริสตกาล (ก่อนเจ้าชายสิทธัตถะประสูติ 43 ปี) กษัตริย์อัสซูบาเนียนแห่งอัสสิเรีย ได้ยกกองทัพเข้ารุกรานอียิปต์ เมืองต่าง ๆ ถูกทำลาย ทรัพย์สินสมบัติถูกปล้นชิง และอียิปต์ก็ไม่อาจฟื้นตัวได้อีก ต่อมาในปีที่ 525 ก่อน ค.ศ. (พ.ศ.18) อียิปต์ก็ถูกปกครองโดยชาวเปอร์เซีย และเมื่ออเล็กซานเดอร์มหาราชแห่งมาซิโดเนีย ซึ่งเป็นชนชาติเชื้อสายกรีกพิชิตเปอร์เซียลงได้ อียิปต์จึงตกเป็นของมาซิโดเนียในปีที่ 335 ก่อนคริสตกาล

เหตุการณ์การเมืองของกรีก/โรมัน/เอเธนส์/สปार्टาร์/โครีนธ์ร่วมสมัยพุทธกาล

สมัยประวัติศาสตร์ประมาณ 2,000 ปี ก่อน ค.ศ. ชาวเอเชียน (Acheans) หรือชาวไมซีเนียน (Mycenaean) กลุ่มหนึ่งซึ่งพูดภาษาตระกูลอินโด - ยูโรเปียน ได้เข้ามาอาศัยอยู่บนแผ่นดินไมซีนี (กรีก) เมื่อชาวไมซีเนียนหรือเอเชียนรบกันเอง ความไม่สงบและความขัดแย้งจึงปรากฏชัดขึ้นในดินแดนไมซีนี (กรีก) นำมาสู่การเข้าชิงอำนาจของกลุ่มดอเรียน ซึ่งเป็นเชื้อสายกรีกอีกกลุ่มหนึ่งที่มีศักยภาพทางทหาร มีกลยุทธ์ในการรบและมีอาวุธทำด้วยเหล็ก การเข้ามาของชาวกรีกดอเรียนทำให้อาณาจักรไมซีนี (กรีก) ล่มสลาย จากนั้นชาวดอเรียนจึงได้ยกเลิกระบบกษัตริย์และนักรบทั้ง แล้วสร้างระบบนครรัฐ (โพลิส - Polis) โดยใช้ระบบสังคมที่มีขุนนางและเจ้าที่ดินปกครอง ชาวกรีกจึงแยกย้ายกันอยู่เป็นนครรัฐ โดยมีพลเมืองที่เชื่อว่าตนมีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตอันเป็นบรรพบุรุษเดียวกัน พลเมืองจึงเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมทางรัฐพิธี ศาสนพิธี และการป้องกันรัฐ นครรัฐกรีกจึงมีเหตุผลในการก่อตัวขึ้น เพื่อร่วมกันป้องกันการรุกรานจากศัตรู เพราะนครรัฐต่าง ๆ พัฒนามาจากครอบครัวที่มีบรรพบุรุษเดียวกัน เรียกว่า “**โคตรตระกูล**” เมื่อโคตรตระกูลขยายตัวใหญ่ขึ้นอีกระดับ เรียกว่า “**วงศ์วาน**” จากนั้นวงศ์วานที่มีอยู่มากมายเมื่อรวมเข้าด้วยกัน เรียกว่า “**เผ่าพันธุ์**” ซึ่งเผ่าพันธุ์นี้เมื่อรวมพื้นที่ต่าง ๆ โดยรอบ เรียกว่า “**นครรัฐ**” ซึ่งราษฎรเลือกหัวหน้าขึ้นปกครองในตำแหน่งที่เรียกว่า “**กษัตริย์**” ภายใต้การให้คำปรึกษาของคณะขุนนาง ภายหลังขุนนางได้อำนาจมาจากกษัตริย์ และสุดท้ายราษฎรก็ชิงอำนาจมาจากขุนนางอีกทอดหนึ่ง ทั้งนี้ระบบนครรัฐได้ลดสถานะขวานาลงเป็นทาส ฉะนั้นประมาณ 600 ปี ก่อนคริสตกาล กรีกจึงตกอยู่ในความขัดแย้งและเหลื่อมล้ำโดยกฎหมาย ขณะเดียวกันนครรัฐก่อให้เกิดพ่อค้าซึ่งเป็นคนรวย และต้องการอำนาจรัฐไว้ในครอบครอง

อย่างไรก็ตาม ประมาณ 1,200-650 ปี ก่อน ค.ศ. นครรัฐกรีก ใช้รูปแบบการปกครองที่แตกต่างกัน 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) ระบอบราชาธิปไตย (Monarchy) โดยบุคคลคนเดียวใช้อำนาจปกครอง 2) ระบบชนชั้นสูง (Aristocracy) โดยนักรบชนชั้นสูงมาจัดตั้งคณะปกครอง 3) ระบอบคณาธิปไตย (Oligarchy) โดยชนกลุ่มน้อยผู้มั่งคั่งปกครองชนหมู่มาก และ 4) ระบอบทรราชย์ (Tyranny) บุคคลคนเดียวปกครองโดยไม่เป็นธรรม ความเชื่อทางศาสนาของชาวกรีก เชื่อในเทพเจ้าหลายองค์เริ่มเปลี่ยนแปลง ชั้นแรกเทพเจ้าที่มีอิทธิพลแห่งการเกิดขึ้นทางทะเล (แม่น้ำ) ถูกเปลี่ยนเป็นเทพเจ้าที่มาจากพื้นฐานความเชื่อทางผืนดิน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้าเริ่มขึ้นด้วยการบวงสรวง สังเวย และอธิษฐานขอพร และเปลี่ยนการปฏิบัติต่อศพจากการเผาเป็นฝังดิน (อนันตชัย จินดาวัณณ์, 2556)

ส่วนโรมันสมัย 753-509 ปีก่อนคริสตราช นักรบชั้นสูงโรมันได้ล้มล้างระบอบราชาธิปไตย แล้วจัดตั้งสถาบันการเมืองการปกครองที่เชื่อว่าสมบูรณ์กว่า รัฐจึงกลายเป็นนครรัฐ (City-state) แบบสาธารณรัฐ (Republic) คือ รัฐที่ปกครองตนเองเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นส่วนรวม เป็นระบอบการปกครองโดยหมู่คณะ ได้แก่ กลุ่มนักรบเจ้าที่ดินชนชั้นสูง อำนาจรัฐจึงถูกถ่ายโอนจากกษัตริย์ ไปสู่คณะบุคคล คือ นักรบชนชั้นสูง

สำหรับนครรัฐเอเธนส์ เป็นต้นกำเนิดระบอบประชาธิปไตยโบราณ คือ การปกครองที่พลเมืองเป็นผู้สร้างกฎหมายและบริหารงานยุติธรรมด้วยตนเอง กล่าวคือสงครามเพโลพอนนีเซียน เป็นสงครามที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างสองนครรัฐมหาอำนาจของดินแดนกรีซโบราณ คือ นครรัฐเอเธนส์และนครรัฐสปาร์ตา โดยในช่วงเวลาดังกล่าว นครรัฐเอเธนส์มีกองทัพเรือที่เข้มแข็งที่สุด ถือว่าเป็นมหาอำนาจทางทะเล ในขณะที่นครรัฐสปาร์ตานั้นมีกองทัพบกที่เกรียงไกรยิ่งกว่านครรัฐใด ๆ เมื่อครั้งที่จักรพรรดิเซิร์กซิสมหาราชแห่งจักรวรรดิเปอร์เซียยกทัพเข้ารุกรานดินแดนกรีซ เอเธนส์และนครรัฐอื่น ๆ อีกหลายนครได้รวมตัวกันเป็นสันนิบาตดีเลียน (Delian League) โดยมีเอเธนส์เป็นผู้นำ ซึ่งหลังจากสงครามครั้งนั้นสิ้นสุดลงโดยเปอร์เซียล่าถอยกลับไปแล้ว สันนิบาตดังกล่าวก็ยังดำรงอยู่ โดยสมาชิกต้องส่งเงินบำรุงสันนิบาตไปยังเอเธนส์ ซึ่งเอเธนส์จะมีสิทธิอย่างเต็มที่ในการใช้จ่ายเงินดังกล่าว

เหตุการณ์การเมืองของจีนร่วมสมัยพุทธกาล

ชาวจีนเรียกตนเองว่า จงกั๋ว หมายถึง ประเทศที่เป็นศูนย์กลางของโลก เพราะมีมหาสมุทรล้อมอยู่ทั้ง 4 ด้าน มีอาณาจักรแรกเรียกว่า ฉิน เป็น 1 ใน 7 แคว้น ที่ทำสงครามชนะแคว้นอื่น ๆ แล้วรวบรวมอำนาจปกครองขึ้นกับแคว้นฉิน ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ฉิน (รณรงค์ วงศ์โอบอ้อม, 2560) อย่างไรก็ตาม จีน 92 ปีก่อน พ.ศ. กษัตริย์ราชวงศ์โจว พระนามว่า เชียง ถูกพระอนุชาชิงบัลลังก์ แล้วจึงเนรเทศออกจากเมือง เจ้าเมืองฉิน นามว่า จินเหวิน กง ได้ทุลรับกษัตริย์ประทับที่เมืองฉิน และช่วยกอบกู้ราชบัลลังก์คืนได้สำเร็จ (รณรงค์ วงศ์โอบอ้อม, 2560) เห็นได้ว่า จีนร่วมสมัยกับพุทธกาล ได้มีการปกครองรูปแบบกษัตริย์ของ

แคว้นต่าง ๆ แคว้นใดมีอำนาจก็เข้าบุกยึดแคว้นที่อ่อนแอ แล้วสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์ปกครองเหนือดินแดนที่ตนเองมีชัย หากปกครองดีบ้านเมืองสงบก็ครองราชย์ยาวนาน เมื่อสวรรคตพระราชโอรสก็ขึ้นครองบัลลังก์ต่อ แต่หากปกครองกดขี่ราษฎรหรือมีความอ่อนแอ ก็จะถูกกรุกรานจากแคว้นอื่นที่ต้องรวบอำนาจ

เหตุการณ์การเมืองของเปอร์เซียร่วมสมัยพุทธกาล

ชาวเปอร์เซียเป็นชาวอินโดอารยันกลุ่มหนึ่ง มีถิ่นกำเนิดในดินแดนประเทศอิหร่าน ได้ก่อตั้งบ้านเมืองขึ้นเป็นอาณาจักร โดยมีปฐมกษัตริย์ทรงพระนามว่า “อาเคเมเนส” (Achaemenes) แห่งราชวงศ์อาเคเมนิด (Achaemenid) ต่อมาในสมัยของพระเจ้าไซรัส อาณาจักรเปอร์เซียได้ทำสงครามกับอาณาจักรลิเดียของพระเจ้าครีซุส ซึ่งเป็นอาณาจักรที่มั่งคั่งเข้มแข็ง และสามารถพิชิตอาณาจักรลิเดียลงได้ เป็นจุดเริ่มของความยิ่งใหญ่ พระเจ้าไซรัสได้ทรงแผ่ขยายแสนยานุภาพเข้าครอบครองดินแดนใกล้เคียง จนสามารถยึดครองกรุงบาบิโลนได้ในปีที่ 539 ก่อนคริสตกาล ทำให้ครอบครองดินแดนแถบเมโสโปเตเมียได้สำเร็จ ก่อนจะเข้ายึดครองดินแดนอียิปต์ได้ในเวลาต่อมา ทำให้อาณาจักรเปอร์เซียขึ้นสู่จุดสูงสุดและกลายเป็นจักรวรรดิในที่สุดและพระเจ้าไซรัสทรงได้รับพระนามเป็น มหาราช

เหตุการณ์การเมืองสมัยพุทธกาล

ครั้นเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะประสูติได้ 5 วัน พระราชบิดาได้อัญเชิญพราหมณ์โหราจารย์ 108 คน เข้าเฝ้า จากนั้นทรงคัดเลือกพราหมณ์ผู้เชี่ยวชาญไตรเพท 8 คน พราหมณ์ 7 คน เจริญด้วยวิญญูติพยากรณ์พ้องกันเป็นสองคัตวา "พระกุมารนี้ถ้าอยู่ครองราชสมบัติ จะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ถ้าออกทรงผนวช จะได้บรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นศาสดาเอกในโลก" แต่ทว่าโกณฑัญญะ พราหมณ์หนุ่มผู้ทรงภูมิรู้ ได้ถวายพยากรณ์เป็นคติเดียวว่า "พระกุมารพระองค์นี้ จะไม่อยู่ในราชสมบัติ แต่จะเสด็จออกทรงผนวช และตรัสรู้ เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นศาสดาเอกในโลกแน่นอน" ท่านโกณฑัญญะผู้นี้เชื่อในคำทำนายของตน จึงออกบวชไปรออยู่ก่อน หลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ก็ได้เป็นศิษย์องค์แรกของพระองค์ ต่อมาได้ฟังปฐมเทศนาจากพระพุทธองค์ได้สำเร็จโสดาบัน และเป็นพระสงฆ์องค์แรกของพุทธศาสนา

ประมาณ 600 ปีก่อนคริสตกาล ในปลายสมัยพระเวท ชาวอารยันในอินเดียสามารถรวมตัวเป็นอาณาจักรได้ 16 อาณาจักร เรียกแต่ละอาณาจักรว่ามหาชนบทตามลุ่มแม่น้ำคงคาสินธุ มีการปกครองแตกต่างกัน ทั้งกษัตริย์ สภาเมือง และสาธารณรัฐ ประกอบด้วย กัมโพชะ (ทวารกาเป็นเมืองหลวง) คันธาระ (ตักสิลา) กุรุ (อินทปัตถ์) ปัญจาละ (อธินัตรา) โกศล (สาวัตถิ) มัลละ (กุสินารา) กาสี (พาราณสี) มคธ (ราชคฤห์) วัชชี (มิถิลา) อังคะ (จามปา) สุเรเสนา (มถุรา) มัจฉะ (สาคละ) อวันตี (อุชเชนี) วังสะ (โกสัมพี) เจติ (โสถติถาวตี) และอัสสะกะ (โปตนะ) ภาษาที่ใช้ในหมู่อารยันชนชั้นสูง คือ ภาษาสันสกฤต ขณะที่ชาวบ้านทั่วไปใช้

ภาษาปรากฏ แต่มีบุคคลที่น่าสนใจ 2 ท่าน คือ นิครนถ์นาฏบุตร หรือศาสตามหาวีระ แห่งศาสนาเซน เป็นโอรสของกษัตริย์ผู้ครองเมืองไวสาลี แคว้นวัชชี และเจ้าชายสิตัตถะ โอรสแห่งราชวงศ์สักกะศากยะแห่งกบิลพัสดุ์และเทวทหะแถบเชิงเขาหิมาลัย ทั้ง 2 พระองค์ ทรงละโลกออกบำเพ็ญเพียร แล้วใช้ภาษาปรากฏในการสอน จึงเข้าถึงผู้คนได้มาก (ปัญญา พงษ์พานิช, 2557) ชาวอารยันแคว้นต่าง ๆ ที่ปกครองด้วยระบบกษัตริย์ เกิดการแข่งขันเสริม อำนาจและช่วงชิงความเป็นใหญ่ของเผ่าพันธุ์อารยัน ต่อมายุคมหานบพ ประมาณ 100 ปี ก่อนพุทธศักราช แคว้นใหญ่ทั้ง 4 แคว้น คือ โกศล มคธ คันธาระ และกุรุ เกิดความขัดแย้งจึง ทำสงครามระหว่างกัน ส่งผลต่อวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อทางศาสนาของชาวอารยัน เปลี่ยนไป เผ่าพันธุ์อารยันที่มีความเป็นเอกภาพจึงเกิดความแตกแยก ผลจากสงครามก่อให้เกิด ความสั่นไหว ความสับสนวุ่นวายทั้งทางการเมืองและศาสนา เป็นแรงผลักดันให้ความเชื่อที่ สำคัญ แม้แต่เจ้าชายสิทธัตถะก่อนเสด็จออกผนวกรับบวชถึงสำนัก “**สาวิยยะ**” ตามที่ ชาวสักกะให้ความเคารพเชื่อถือ และเป็นพื้นฐานการปฏิบัติจนสามารถค้นพบวิธีกำจัดทุกข์ และตรัสรู้ธรรมตามความเป็นจริง (รณรงค์ วงศ์โอบอ้อม, 2561)

กล่าวได้ว่า ความเจริญสมัยโบราณของอินเดียร่วมสมัยกับกรุงเอเธนส์ มีสำนักชื่อดัง คือ โซฟิสต์ของกรีก ที่นิยมทำท่ายุติปัญญาเชิงถกเถียงด้วยระบบตรรกะ (สุริยา รัตนกุล, 2536)

บทวิเคราะห์การปฏิเสธอำนาจการปกครองรัฐของมกุฎราชกุมารสิทธัตถะ รัฐสมัยพุทธกาล

ชมพูทวีปยุคพุทธกาล แบ่งเขตปกครองออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลาง เรียกว่า “มัชฌิมประเทศ” อันถือเป็นที่อยู่ของชาวอริยกะ เป็นเขตที่มีประชาชนอาศัยอยู่มาก มีความ เจริญเป็นศูนย์กลางธุรกิจ การค้า และการศึกษา มีนักปราชญ์ราชบัณฑิตมาก ชมพูทวีปแบ่ง การปกครองออกเป็น 21 แคว้น (รัฐ) (พระครูโสภณปริยัติสุธี, 2552) ได้แก่ 1) แคว้นขนาดใหญ่ จำนวน 4 แคว้น ได้แก่ แคว้นมคธ (เรื่องอำนาจมาตั้งแต่ 700 ปีก่อนพุทธศักราช) แคว้นโกศล แคว้นอวันตี และแคว้นวังสะ ปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ 2) แคว้นขนาดกลาง จำนวน 12 แคว้น ได้แก่ แคว้นกาสิ แคว้นอังคะ แคว้นวัชชี แคว้นมัลละ แคว้นเจติ แคว้นกุรุ แคว้นปัญจาละ แคว้นมัจฉะ แคว้นสุรเสนะ แคว้นอัสสกะ แคว้นคันธาระ และแคว้นกัมโพชะ ทั้งหมดปกครองด้วยระบอบสามัคคีธรรม และ 3) แคว้นขนาดเล็ก จำนวน 5 แคว้น ได้แก่ แคว้นสักกะ (อยู่ภายใต้อำนาจปกครองของโกศล) แคว้นโกลิยะ แคว้นภคคะ แคว้นวิเทหะ และ แคว้นอังคุตตราปะ จัดเป็นส่วนภูมิภาค คือ หัวเมืองชายแดน เรียกว่า “ปัจฉิมประเทศ” ได้แก่ เขตแดนรอบนอกทั้งหมดทั้งสี่ทิศ อันถือเป็นที่อยู่ของชาวมีลักษณะตามที่ปรากฏในภาพชมพูทวีป สมัยพุทธกาล (ส. พลายน้อย, 2558)

การเมืองการปกครองรัฐสมัยพุทธกาล

วิรัช ถิรพันธ์เมธี อ้างถึงในพระครูโสภณปริยัติสุธี ได้แบ่งรูปแบบการปกครองรัฐสมัยพุทธกาลออกเป็น 3 รูปแบบ (พระครูโสภณปริยัติสุธี, 2552) ดังนี้

1. รูปแบบการปกครองแบบราชาธิปไตย

การปกครองนี้มีความโดดเด่นอย่างยิ่งซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก เนื่องจากบทบาทของผู้ปกครองมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นผู้อุปถัมภ์สำคัญทั้งในพุทธกาลและหลังพุทธกาล โดยมีลักษณะการปกครอง 2 แบบ ดังนี้

1.1 ราชาธิปไตยในอุดมคติพราหมณ์ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการปกครอง คือ พระมหากษัตริย์หรือพระราชา จะได้รับการยอมรับและให้ความเคารพนับถืออย่างมากจากผู้ใต้ปกครองดุจเทพเจ้า เนื่องจากเชื่อกันว่า กษัตริย์มีที่มาหรือกำเนิดมาจากเทพเจ้า ได้แก่ พระพรหม เพื่อทำหน้าที่นักรบป้องกันประเทศในยามศึกสงคราม หรือเป็นนักปกครองยามบ้านเมืองสงบ ดังนั้นพระมหากษัตริย์หรือพระราชา จึงเป็น “เทวราช” คือ ผู้ปกครองซึ่งมาจากเทพเจ้าสูงสุด พระองค์จึงสามารถใช้อำนาจปกครองได้อย่างชอบธรรม ทว่าแม้จะมีพระราชอำนาจมากก็ตาม แต่ยังถูกควบคุมอำนาจด้วยธรรม ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเป็นไปตามพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า

1.2 ราชาธิปไตยในอุดมคติพุทธ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการปกครอง คือ พระมหากษัตริย์หรือพระราชานั้น เกิดขึ้นจากพัฒนาการของสังคมมนุษย์และการทำหน้าที่ของบุคคล ซึ่งได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้ง (สมมติ) จากสมาชิกในสังคมที่ตกลงร่วมกัน ให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีบทบาทและหน้าที่สำคัญ ในการเป็นผู้นำและผู้ปกครอง เพื่อดูแลแก้ไขปัญหาสังคมให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย จึงเรียกบุคคลนั้นว่า “สมมติราช” คือ ผู้ปกครองที่ถูกเลือกและแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ ตามมติสมาชิกของสังคม บุคคลผู้ได้รับอำนาจปกครอง จึงสามารถใช้อำนาจได้อย่างชอบธรรม พระมหากษัตริย์หรือพระราชาพระองค์ใด มีจิตใจดีทรงธรรม ประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องน่าเคารพนับถือ และได้รับการยอมรับจากประชาชน พระมหากษัตริย์หรือพระราชาพระองค์นั้น ก็จะมีการยกย่องให้เป็น “สมมติเทพ” คือ เทวดาโดยสมมติ แต่หาใช่เทพเจ้าบนสวรรค์ลงมาเกิดเป็นมนุษย์ ตามความเข้าใจของศาสนาพราหมณ์ไม่ ซึ่งแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า บุคคลธรรมดา ถ้ากระทำความดีก็อาจได้รับการยกย่องเป็นเทพได้เช่นกัน แต่ไม่ว่าจะเป็นแบบพราหมณ์หรือแบบพุทธก็ตาม คือ ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์หรือพระราชา ทรงครองแผ่นดินเป็นประมุขตลอดพระชนม์ชีพ อนึ่งพระองค์อาจมอบหมายหรือกระจายอำนาจนั้น แก่พระบรมวงศานุวงศ์ เสนาบดี บุโรหิต หรือข้าราชการบริพารอื่น ๆ ซึ่งมีความจงรักภักดีไปปฏิบัติหน้าที่แทน

การปกครองแบบราชาธิปไตย จะสืบราชสันตติวงศ์ให้แก่รัชทายาท เมื่อพระมหากษัตริย์เสด็จสวรรคตหรือสละราชสมบัติ แต่บางรัฐมีการเลือกตั้งผู้สืบทอดตำแหน่งพระมหากษัตริย์

หรือพระราช (กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2532) จึงส่งผลให้เกิดราชวงศ์ (Dynasty) ตามมาในสังคมที่ปกครองด้วยรูปแบบราชาธิปไตย และอาจเปลี่ยนแปลงราชวงศ์ได้ หากพระมหากษัตริย์พระองค์ใดถูกยึดอำนาจ หรืออาจจะล้มราชวงศ์ หากไม่มีผู้ใดในราชวงศ์มีความเหมาะสมพอที่จะสืบทอดตำแหน่งต่อไป ประชาชนก็อาจจะคัดเลือกผู้ที่มีความเหมาะสม ขึ้นมาดำรงตำแหน่งเป็นพระมหากษัตริย์ปกครองรัฐต่อไป

รูปแบบการปกครองแบบราชาธิปไตยดังที่ดังกล่าวนี้ อำนาจสิทธิขาดในการปกครองอยู่ที่พระมหากษัตริย์หรือพระราช ในฐานะผู้นำหรือผู้ปกครองรัฐหรือแคว้น เพราะฉะนั้น รัฐหรือแคว้นในชมพูทวีปสมัยพุทธกาล ที่ปกครองด้วยรูปแบบราชาธิปไตย หากพระมหากษัตริย์หรือพระราชพระองค์ใดมีสติปัญญา หรือมีแสนยานุภาพด้านกำลังทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ย่อมสามารถแผ่ขยายอาณาเขตออกไปได้อย่างกว้างขวาง โดยการทำสงครามสู้รบสามารถยึดรัฐหรือแคว้นอื่น ๆ มาไว้ในอำนาจได้ ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบราชาธิปไตย จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนตัวผู้นำหรือผู้ปกครองรัฐแคว้นต่าง ๆ ที่มีความอ่อนแอกว่าได้โดยง่าย และยังส่งผลให้รัฐหรือแคว้นในชมพูทวีป ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก จากทั้งหมด 21 รัฐ กลับมีปรากฏอยู่เพียง 4 รัฐ ได้แก่ 1) รัฐมคธ มีเมืองหลวงชื่อราชคฤห์ภายหลังย้ายไปเมืองปาฏลิบุตร กษัตริย์ที่ปกครอง คือ พระเจ้าพิมพิสาร ภายหลังพระเจ้าพิมพิสารถูกพระเจ้าอชาตศัตรู ผู้เป็นพระโอรสจับขังทรมานจนสิ้นพระชนม์ พระเจ้าอชาตศัตรูจึงขึ้นครองราชย์แทนพระราชบิดา 2) รัฐโกศล มีเมืองหลวงชื่อสาวัตถี กษัตริย์ปกครอง คือ พระเจ้าปเสนทิโกศล ต่อมาพระเจ้าวิฑูทกะได้ขึ้นครองราชย์แทน ด้วยการยึดครองด้วยการเข้าบุกโจมตี 3) รัฐวัชระหรือวัตสะ มีเมืองหลวงชื่อคือโกสัมพี กษัตริย์ที่ปกครอง คือ พระเจ้าอุเทน ซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าปรีตปะ และ 4) รัฐอวันตี เมืองหลวงคือกรุงอุชเชนี กษัตริย์ที่ปกครอง คือ พระเจ้าจันทปัชโชต (Davids, T.W. Rhys, 1971)

ดังนั้น ราชาธิปไตย ที่มีทั้งแบบพราหมณ์และแบบพุทธนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือผู้ปกครองในฐานะประมุขของแคว้นหรือรัฐ คือพระมหากษัตริย์หรือพระราช เนื่องจากการมีพระราชอำนาจสิทธิขาดในการเป็นผู้นำ และเป็นผู้ปกครองของรัฐหรือแคว้นต่าง ๆ มีข้าราชการ ได้แก่ บุโรหิต อำมาตย์ และเสนาบดี เป็นผู้ช่วยบริหารงานภายในรัฐนั้นโดยการแต่งตั้งมอบหมาย

2. รูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรม

แคว้นหรือรัฐที่ปกครองรูปแบบสามัคคีธรรม ตามคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่า มีผู้ปกครองซึ่งเป็น “กษัตริย์” (ชัตติยะ) ดังคำกล่าวของเจ้าลิฉวิ เจ้าโกลิยะ และเจ้ามัลละว่า “พระผู้มีพระภาค ทรงเป็นกษัตริย์ แม้พวกเราก็เป็นกษัตริย์” (ที.ม. (ไทย) 10/236/177-178) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หรือมีผู้ปกครองที่เป็น “ราชา” ดังปรากฏคำว่า “สกุยราชา” (วิ.จ. (บาลี) 7/330/113-115) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย, 2539) หรือประโยคที่แสดงให้เห็นว่า พระเจ้าสุทโธทนะ ทรงเป็นราชาว่า “มยห์ ภิกขเว เอตริ สุตโธโน นาม ราชา ปตา อโหลสิ” กษัตริย์หมายถึงชนชั้นวรรณะกษัตริย์เหมือนกัน และคำว่า “ราชา” เป็นเพียงตำแหน่งหรือยศเท่านั้น แต่ไม่ใช่ผู้ปกครองสูงสุด รูปแบบการปกครองนี้จึงมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างใกล้ชิด กล่าวคือรัฐหรือแคว้นทางตอนเหนือของชมพูทวีป นักวิชาการเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป อาทิ รามะ คังกร ตริปถิ (Rama Shankar Tripathi) เรียกว่า สมาพันธรัฐ เนื่องจากลักษณะรัฐเกิดจากการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ (Tripathi, Rama Shankar, 1981) เอ.เอส. อัลเตการ (A.S. Altekar) เรียกว่า สาธารณรัฐ เนื่องจากลักษณะการปกครอง ประชาชนเป็นผู้เลือกผู้ปกครอง (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2540) และริส เดวิดส (T. W. Rhys Davids) เรียกว่า รูปแบบสาธารณรัฐ อภิชนาธิปไตย (Aristocratic republics) เนื่องจากลักษณะการปกครองที่มีอภิชนจำนวนน้อยเป็นผู้ปกครอง แต่ในแวดวงพุทธศาสนิกชนในเมืองไทย มักจะเรียกรูปแบบการปกครองแบบนี้ว่า “ระบอบสามัคคีธรรม” เนื่องจากมีเหตุการณ์ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสถึงเหตุที่ทำให้รัฐเหล่านี้เข้มแข็ง โดยตรัสธรรมซึ่งทำให้เกิดความสามัคคีในรัฐ คือ อปริหานิยธรรม (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2540)

สมัยพุทธกาลรัฐหรือแคว้นที่ปกครองด้วยรูปแบบสามัคคีธรรม ส่วนใหญ่เป็นรัฐหรือแคว้นเล็ก ๆ แคว้นใหญ่มีเพียงแคว้นมัลละและแคว้นวัชชี เพราะทั้งสองแคว้นมีชื่อเสียงทางด้านความสามัคคี มีความเข้มแข็ง มีความสำคัญในทางการเมืองมากที่สุด สามารถต้านทานรัฐราชาธิปไตย ที่มารุกรานได้ยาวนานที่สุด แต่ก็กำลังสูญสิ้นอำนาจไปเนื่องจากแคว้นใหญ่ที่ปกครองด้วยรูปแบบราชาธิปไตย อาทิ แคว้นโกศล แคว้นมคธ ได้ขยายอำนาจ เพื่อยึดแคว้นสามัคคีธรรมเหล่านี้เข้าอยู่ในอำนาจ และในที่สุดแคว้นสามัคคีธรรมที่มีอำนาจอยู่ ก็ถูกรวมเข้าไว้ในอาณาเขตของแคว้นราชาธิปไตยจนหมด แคว้นหรือรัฐที่ปกครองแบบสามัคคีธรรมสมัยพุทธกาลมีทั้งหมด 9 แคว้น ดังนี้

1. แคว้นสักกะ ของราชวงศ์ศากยะหรือสักกะ มีเมืองหลวงชื่อกบิลพัสดุ์
2. แคว้นโกลิยะ มีเมืองหลวงชื่อรามคาม หรือเทวทหะ
3. แคว้นกุลิหรือกุลิส เมืองหลวงคือ อัลลกะปปะ
4. แคว้นกาลามะ มีเมืองหลวงชื่อเกสปุตตะ
5. แคว้นภคคะ มีเมืองหลวงชื่อสูงสูมาศิระ
6. แคว้นมัลละ เมืองหลวงชื่อกุสินารา ภายหลังแยกรัฐออกเป็นปาวา
7. แคว้นโมริยะ มีเมืองหลวงชื่อปิพลีวันะ
8. แคว้นวิเทหะ มีเมืองหลวงชื่อมิถิลา
9. แคว้นลิจฉวีหรือวัชชี มีเมืองหลวงชื่อเวสาลี

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงสันนิษฐานเรื่องตำแหน่ง “ราชา” ไว้ว่า เจ้าหรือชนชั้นนำทั้งในแคว้นวัชชี แคว้นมัลละ และแคว้นสักกะ เสมอเหมือนกันหมด ไม่มีใครมีตำแหน่งเป็นพระมหากษัตริย์หรือพระราชา และไม่มีใครมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการปกครองรัฐหรือแคว้น หากมีกิจใด ๆ เกิดขึ้น อาทิ การสงคราม เจ้าผู้ปกครองแคว้นเหล่านี้ จะประชุมเพื่อปรึกษาและขอความคิดเห็น เพื่อลงมติตัดสินใจ เรียกกันว่า “ราชา” หรือ “พระเจ้า” ตามยศที่สืบกันมาทางสกุล หากแม้จะเป็นราชา แต่ไม่ได้เป็นราชาเหมือนพระเจ้าพิมพิสารแห่งแคว้นมคธ หรือพระเจ้าปเสนทิแห่งแคว้นโกศล อย่างไรก็ตาม รัฐสามัคคีธรรม มีผู้นำเพื่อทำหน้าที่เป็นประมุขของรัฐ ดังที่นักวิชาการบางท่านอย่างกรูณา-เรองอุไร กุศลาสัย ได้อธิบายว่า มีการเลือกบุคคลใดบุคคลหนึ่งขึ้นมาทำหน้าที่เป็นผู้นำของแคว้นหรือรัฐ ไว้ว่า “ประชาชนเลือกบุคคลที่มีความสามารถ ขึ้นเป็นประมุขหรือผู้นำ ซึ่งอยู่ในตำแหน่งในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ เมื่อครบกำหนดก็มีการเลือกกันใหม่” (กรูณา-เรองอุไร กุศลาสัย, 2532) ส่วน ปรีชา ช่างขวัญยืน ก็ได้อธิบายไว้ทำนองเดียวกันว่า ผู้นำรัฐเหล่านี้มาจากการเลือกของประชาชนว่า “รัฐย่อยซึ่งประกอบกันเป็นรัฐเหล่านี้ ประกอบด้วยเผ่าหรือโคตรใหญ่ ๆ ซึ่งรวมกันเป็นชุมชนปกครองตนเอง มีหัวมาจากการเลือกของสมาชิกในเผ่า” (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2540) แต่ ริส เดวิดส (Rhys Davids) ได้อธิบายประเด็นเดียวกันนี้ไว้ว่า “เราไม่อาจทราบได้ว่า ชนเผ่ามีวิธีเลือกผู้สูงสุดอย่างไร ใช้เวลาเลือกกันนานเท่าใด และใช้เวลาเลือกนานแค่ไหน อาจได้รับเลือกเป็นประธานที่ประชุมและประมุขแห่งรัฐ กรณีไม่มีการประชุม” (Davids, T.W. Rhys, 1971) แต่เป็นรูปแบบการปกครองซึ่งกลุ่มชนผู้ปกครองมีความพร้อมเพรียงร่วมแรงร่วมใจกัน และมีระเบียบวินัยเป็นเครื่องดำรงรักษาความสามัคคี

สาเหตุที่มกุฎราชกุมารสิทธัตถะเสด็จออกผนวช

จากการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสารหลายฉบับ สรุปสาเหตุการเสด็จออกผนวชของมกุฎราชกุมารสิทธัตถะไว้ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) กรณีแสวงหาจุดหมายของชีวิตเป็นแนวทางการแสวงหาสัจจะธรรม ด้วยการพิจารณาเห็นความจริงว่า ตนยังมีความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายเป็นธรรมดาอยู่ แล้วไฉนยังแสวงหาสิ่งที่วังวนเหล่านี้ ทรงเกิดความดำริว่า การเป็นอยู่เยี่ยงฆราวาสคับแคบเป็นทางมาแห่งทุกข์คือความเศร้าหมอง เพศผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ได้ยาก ส่วนการออกบวชเป็นความว่าง โปร่ง โล่ง สบาย เป็นทางกำจัดกิเลส 2) กรณีความขัดแย้งทางการเมืองการปกครอง จากมติทำสงครามระหว่างกบิลพัสดุ์กับเทวทหะ แนวคิดเชิงสืบสวนวิเคราะห์นี้ถูกนำเสนอโดย ดร.อัมเบตการ์ ในหนังสือ “The Buddha and His Dhamma” กล่าวว่า เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช เพราะแรงผลักดันทางการเมือง กล่าวคือทรงพำนักติสสา กรณีพิพาทเรื่องแย่งน้ำกันระหว่างพระญาติวงศ์ทั้งสองฝ่าย แต่พระองค์ทรงยืนกรานคัดค้าน และฝ่าฝืนกฎหมายติสสา จึงถูกเนรเทศ และ 3) กรณีเทวทูตทั้งสี่เป็นเหตุให้สลดสังเวชในชีวิต พุทธประวัติกระแสหลักกล่าวว่า เจ้าชายสิทธัตถะ

ทรงเห็นเหตุเหตุ 4 ได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ตามลำดับ ก็ทรงทรงพิจารณาตามความเป็นจริงของเหตุการณ์ที่ปรากฏเฉพาะพระพักตร์ว่า โลกนี้เป็นทุกข์ เพราะความเกิดความแก่ ความเจ็บ และความตาย จึงทรงน้อมพระทัยไปตามกระแสของนักบวช แล้วจึงเสด็จออกผนวชในช่วงเวลาต่อมา ด้วยทรงเข้าพระทัยว่าแนวทางต้องนำไปสู่การพ้นทุกข์ของสรรพสัตว์ได้อย่างแน่แท้

พุทธะ : ผู้รู้แจ้งเห็นจริง

ชาวอารยันเป็นชนเผ่าที่มีความเชื่อในเทพเจ้าตามธรรมชาติ อาทิ ไฟ พระอาทิตย์ ฟ้าแลบ จึงนำมาสู่การประกอบพิธีพิธีกรรมบวงสรวง ต่อมาประมาณ 600 ปีก่อนคริสตกาลเกิดความเปลี่ยนแปลงทางความคิดและความเชื่อของชาวอารยัน กล่าวคือเมื่อ 80 ปี ก่อนพุทธกาล เจ้าชายสิทธัตถะพระราชโอรสของกษัตริย์เผ่าศากยะ เริ่มตั้งคำถามต่อคำสอนของพราหมณ์ ที่เชื่อมโยงถึงคัมภีร์พระเวท การมีอยู่ และพระอำนาจของพระพรหม หลังจากนั้นพระองค์สละนิวาสสถานออกแสวงหาสัจจะธรรม ต่อมาจึงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวอารยันเรียกพระองค์ว่า พุทธะ คือ ผู้รู้แจ้งเห็นจริง เพราะทรงค้นพบ “ธรรมะ” คือ **ความจริงแห่งชีวิต** กล่าวคือ **ชีวิตมนุษย์เป็นทุกข์เนื่องกิเลสตัณหา** ส่วนหนึ่งเพราะมนุษย์มี “กรรม” คือ “ผลแห่งการกระทำของตนเป็นสิ่งที่ครอบงำกำหนด” ด้วยความจริงอันประเสริฐสี่ประการ คือ หนึ่ง ทุกข์ คือ ความจริงของความทุกข์ สอง สมุทัย คือ ความจริงที่บอกเหตุให้เกิดทุกข์ สาม นิโรธ คือ ความจริงที่ต้องการดับความดับทุกข์ และ สัมมรรค คือ ความจริงที่บอกหนทางแห่งความดับทุกข์ แต่สามารถกำจัดความทุกข์นี้ได้ด้วยการปฏิบัติวิธีทางแปดประการ คือ 1) สัมมาทิฐิ คือความเข้าใจถูกต้อง 2) สัมมาสังกัปปะ คือความใส่ใจถูกต้อง 3) สัมมาวาจา คือการพูดจาถูกต้อง 4) สัมมากัมมันตะ คือการกระทำถูกต้อง 5) สัมมาอาชีวะ คือการดำรงชีพถูกต้อง 6) สัมมาวายามะ คือความพากเพียรถูกต้อง 7) สัมมาสติ คือการระลึกประจําใจถูกต้อง และ 8) สัมมาสมาธิ คือการตั้งใจมั่นถูกต้อง (กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาลัย, 2554)

สรุป

สถานการณ์การเมืองการปกครองร่วมสมัยพุทธกาล ช่วงระยะเวลาประมาณ 200 ปี ก่อนพุทธกาล กล่าวคือทั้งก่อนเจ้าชายสิทธัตถะประสูติและช่วงที่มีพระชนม์ชีพ ทั้งในอียิปต์ กรีก/โรมัน/เอเธนส์ จีน และเปอร์เซีย ล้วนตกอยู่ในภาวะสงครามแย่งชิงอำนาจของผู้ปกครองทั้งที่มีสถานะเป็นรัฐเอกราช แต่มีความต้องการขยายอำนาจ และรัฐเอกราชที่มีสถานะเป็นแคว้น แต่อยู่ภายใต้อำนาจการปกครองรัฐมหาอำนาจ ภาพการณ์เช่นนี้สร้างความไม่ปลอดภัยแก่ชีวิต ทรัพย์สิน และสถานะของผู้ปกครอง ผลการบววิเคราะห์การปฏิเสธอำนาจการปกครองรัฐของมกุฏราชกุมารสิทธัตถะมีสาเหตุอยู่ 3 ประการ ดังนี้

1. กรณีแสวงหาจุดหมายของชีวิต แสวงหาสัจจะธรรมด้วยการพิจารณาเห็นความจริงว่า ตนยังมีความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายเป็นธรรมดาอยู่ เหตุใดจึงยังแสวงหาสิ่งที่มีความเกิด ความแก่ความเจ็บ ความตายเป็นธรรมดาอยู่นั้น ผนวกกับเกิดความคิดว่า การเป็นอยู่อย่างฆราวาสคับแคบ เพราะการถูกผูกมัดและการแข่งขันแย่งชิง ซึ่งก่อให้เกิดความเศร้าหมอง ส่วนการออกบวชเป็นหนทางที่จะสร้างความว่าง โปร่ง โล่ง สบาย และกำจัดกิเลส เพศผู้ครองเรือนจึงไม่เหมาะต่อการประพาสพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์

2. กรณีเทวทูตทั้งสี่เป็นเหตุให้สลดสังเวชในชีวิต พุทธประวัติกระแสหลักของไทยกล่าวว่า เจ้าชายสิทธัตถะทรงเห็นเทวทูตสี่ คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ จึงทรงพิจารณาโดยลำดับว่า โลกนี้ที่ก่อให้เกิดสิ่งมีชีวิตล้วนเป็นทุกข์ จึงทรงตัดสินใจออกผนวช เพราะทรงเห็นว่าเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การพ้นทุกข์ได้ด้วยวิธีการบางอย่าง

3. กรณีความขัดแย้งทางการเมืองการปกครองจากมติทำสงครามระหว่างกบิลพัสดุกับเทวทหะ สาเหตุนี้ถูกนำเสนอ โดย ดร.อัมเบตการ์ เขียนไว้ในหนังสือ “The Buddha and His Dhamma” วิเคราะห์ว่า เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช เพราะแรงผลักดันทางการเมืองที่ทรงแพ้ตีสภากรณิพิพาทเรื่องแย่งน้ำกันระหว่างพระญาติวงศ์ทั้งสองฝ่าย แต่ทรงยืนกรานคัดค้านการทำการศึก ถือว่าฝ่าฝืนมติอันเป็นกฎของสภา จึงถูกเนรเทศ กล่าวอีกนัยหนึ่งอาจทรงยอมเนรเทศตนเอง

ดังนั้นเมื่อพระองค์ตรัสรู้เป็น “พุทธะ” แปลว่า ผู้รู้แจ้งเห็นจริง เพราะทรงค้นพบ “ธรรมะ” คือ ความจริงแห่งชีวิต กล่าวคือ ชีวิตมนุษย์เป็นทุกข์เนื่องกิเลสตัณหา ส่วนหนึ่งมนุษย์มีกรรม คือ “ผลแห่งการกระทำของตนเป็นสิ่งที่ครอบงำกำหนด” นั่นคือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ กล่าวคือความจริงของพระอริยบุคคล หรือความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ คือ 1) ทุกข์ คือ ความจริงของความทุกข์ 2) สมุทัย คือ ความจริงที่บอกเหตุให้เกิดทุกข์ 3) นิโรธ คือ ความจริงที่ต้องการดับความดับทุกข์ และ 4) มรรค คือ ความจริงที่บอกหนทางแห่งความดับทุกข์ แต่สามารถกำจัดความทุกข์นี้ได้ด้วยการปฏิบัติวิธีทาง 8 ประการ คือ 1) สัมมาทิฐิ คือความเข้าใจถูกต้อง 2) สัมมาสังกัปปะ คือความใส่ใจถูกต้อง 3) สัมมาวาจา คือการพูดจาถูกต้อง 4) สัมมากัมมันตะ คือการกระทำถูกต้อง 5) สัมมาอาชีวะ คือการดำรงชีพถูกต้อง 6) สัมมาวายามะ คือความพากเพียรถูกต้อง 7) สัมมาสติ คือการระลึกประจำใจถูกต้อง และ 8) สัมมาสมาธิ คือการตั้งใจมั่นถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

กรณ-เรืองอุไร กุศลาสัย. (2532). อินเดียมัยพุทธกาล. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2554). การตรัสรู้. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.

กาญจน์ ละอองศรี. (2559). อินเดียมัยพุทธกาล. สมุทรปราการ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

- จำนง ทองประเสริฐ. (2557). แผนการกู้ยืมสภาพของเจ้าชายสีหัตถะ. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- บัญชา พงษ์พานิช. (2557). สังเขปประวัติชมพูทวีป - ภารต - อินเดีย เพื่อการตามรอย พระพุทธศาสนาและศรัทธาของผู้คน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2540). ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูกล้วยานสีหวิวัฒน์ (สมาน พรหมอยู่/กล้วยานธโม). (2547). พุทธประวัติตามแนวปฐม สมโพธิ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโสภณปริยัติสุธี. (2552). รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รณรงค์ วงศ์โออ้อม. (2560). ประวัติศาสตร์จีน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- _____. (2561). ประวัติศาสตร์อินเดีย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.
- ส. พลายน้อย. (2558). ตามรอยพุทธประวัติ. นนทบุรี: สำนักพิมพ์สารคดี.
- สุริยา รัตนกุล. (2536). อารยธรรมตะวันออก อารยธรรมอินเดีย. นนทบุรี: บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด.
- อนันตชัย จินดาวัฒน์. (2556). ประวัติศาสตร์ยุโรป. กรุงเทพมหานคร: ยิปซี กรุ๊ป.
- ฮาร์มัน คริส. (2557). ประวัติศาสตร์โลกฉบับประชาชน : จากยุคหินถึงสหัสวรรษใหม่. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- Dauids, T.W. Rhys. (1971). Buddhist India. Delhi: Delhi.
- Tripathi, Rama Shankar. (1981). History of Ancient India. Delhi: Motilal Banarsidass.

การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองท้องถิ่น*

DECENTRALIZATION TO LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS

ดาวนาภา เกตุทอง

Dawnapa Kettong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: dawnapakettong@gmail.com

บทคัดย่อ

การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการแบ่งอำนาจหน้าที่ระหว่างส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และเป็นการลดภารกิจของรัฐบาลให้คงเหลือเพียงภารกิจหลัก เช่น การทหาร การต่างประเทศ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามารับผิดชอบภารกิจที่เกี่ยวกับการบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน เช่น การรักษาความสะอาด การรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นใน แต่ละท้องถิ่นได้ทันต่อเหตุการณ์ และพัฒนาท้องถิ่นตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ได้จริง รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้แก่ องค์การบริหาร ส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา การกระจายอำนาจให้แก่ ท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของตนเอง มีการบัญญัติไว้เป็นหมวดการปกครองท้องถิ่นที่ชัดเจน โดยวางหลักการว่าท้องถิ่นต้องมีความเป็นอิสระและสามารถปกครองตนเองได้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ถูกจัดตั้งขึ้นทั่วประเทศทั้งในรูปแบบทั่วไปและรูปแบบพิเศษ มีอำนาจหน้าที่และภารกิจมากมายตามที่กฎหมายกำหนด โดยสามารถเลือกตั้งและถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ เมื่อมีการทุจริตต่อหน้าที่ นอกจากนี้ประชาชนในท้องถิ่นยังสามารถเสนอกฎหมายในเรื่องท้องถิ่นของตนเองได้ ซึ่งในร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ได้ให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถลงประชามติในเรื่องที่เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองได้ และลดจำนวนประชาชน ที่จะเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่นและการเสนอกฎหมายท้องถิ่นเพื่อให้ทำได้ง่ายกว่าในรัฐธรรมนูญปี 2540 มีการบัญญัติไว้เป็นหมวดการปกครองท้องถิ่นที่ชัดเจน โดยวางหลักการว่าท้องถิ่นต้องมีความเป็นอิสระและสามารถปกครองตนเองได้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ถูกจัดตั้งขึ้นทั่วประเทศทั้งในรูปแบบทั่วไปและรูปแบบพิเศษ มีอำนาจหน้าที่และภารกิจมากมายตามที่กฎหมายกำหนด

* Received 5 September 2020; Revised 20 September 2020; Accepted 5 October 2020

คำสำคัญ: การกระจายอำนาจ, องค์การปกครองท้องถิ่น, รัฐ

Abstract

Decentralization to local government organization Is the division of authority between parts Central and local According to the changing situation and reduce the mission of the government to the main mission such as military and foreign in which the local government organization Took responsibility for public service missions related to the daily life of the people, such as cleanliness Environmental protection to be able to fix problems in Each local was able to keep up with the events. And develop localities that can actually meet the needs of local people. The current form of local government in Thailand is sub-district administrative organization, provincial administrative organization, Bangkok municipality. And Pattaya Decentralization Local people will allow local people to participate in their own local government. Which can elect and remove local council members or local administrators When there is a malpractice Local residents can also propose their own local laws. The new draft constitution allows local residents to hold a referendum on matters related to their locality. And reduce the number of people to enter the name, remove local politicians and propose local law to make it easier than in the 1997 constitution

Keywords: Decentralization, Local government organization, Government

บทนำ

การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น เป็นกระแสที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง เพราะเป็นแนวคิดที่กำหนดรูปแบบการปกครอง ที่ใช้แก้ไขปัญหาหรือข้อบกพร่องของการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) ที่ให้ความสำคัญกับราชการส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคในการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งในเชิงโครงสร้างและการตัดสินใจจากข้าราชการ และผู้เชี่ยวชาญ (Technocrat) เป็นผู้กำหนดทิศทางนโยบาย และแนวปฏิบัติการบริหารราชการแผ่นดิน แบบมาตยาธิปไตย (Bureaucratic Polity) แต่กลับไม่สามารถดูแลและตอบสนองความต้องการ และข้อเรียกร้องของประชาชนได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ภายใต้การปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ ยังขาดความเป็นประชาธิปไตย ที่กีดกันหรือเพิกเฉยต่อการมีส่วนร่วมจากประชาชน ด้านการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะนโยบาย หรือร่วมบริหาร/ปกครองตนเองกับฝ่ายรัฐ อีกทั้งความอ่อนแอของหน่วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีพัฒนาการที่

ไม่ต่อเนื่องและขาดการสนับสนุน/พัฒนาจากภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ก็มีส่วนให้การกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่น ขาดพลังและความเป็นอิสระในการขับเคลื่อนนโยบาย เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ที่สร้างเสริมประชาธิปไตยภายในท้องถิ่นเอง ทำให้ปัจจุบันกระแสของการกระจายอำนาจ จึงต้องการแก้ไขบรรเทาสภาพปัญหาดังที่กล่าวไว้ข้างต้น เพื่อลดสถานะการรวมศูนย์ของอำนาจ และกระจายการจัดบริการสาธารณะให้ทั่วถึงและครอบคลุม รวมถึงกระจายอำนาจการบริหาร และตัดสินใจให้กับการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทหลัก ต่อการตัดสินใจในการปกครองตนเอง เพื่อสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นขึ้นมา เพราะถือว่าการกระจายอำนาจเป็นมิติ และรูปแบบของการบริหาร และพัฒนาประเทศที่เปิดโอกาสให้องค์กร ซึ่งเป็นกลไกที่เป็นทางการในการบริหารอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และที่ไม่เป็นทางการอย่างชุมชน หรือภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทนำเสนอนโยบาย ตรวจสอบ และบริหารจัดการ/พัฒนาพื้นที่ร่วมกัน ซึ่งการกระจายอำนาจดังกล่าว ไม่เป็นเพียงการเพิ่มอำนาจให้กับท้องถิ่น แต่มีผลต่อพัฒนาของระบอบประชาธิปไตยด้วยเช่นกัน (วุฒิสภา ต้นไชย, 2557)

ปัจจุบันประเทศไทยปกครองระบอบประชาธิปไตย มีการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน เป็นราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น โดยที่ราชการส่วนกลางใช้หลักการรวมอำนาจการปกครองดังเช่นในอดีต ราชการส่วนภูมิภาคใช้หลักการแบ่งอำนาจการปกครอง และราชการส่วนท้องถิ่นใช้หลักการกระจายอำนาจการปกครอง การกระจายอำนาจการปกครองให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแนวคิดที่มีมานานนับตั้งแต่เริ่มมีรัฐธรรมนูญ โดยเป็นแนวคิดที่ถือเป็นรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง โดยต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองภายในท้องถิ่นของตน ทั้งเป็นแนวคิดที่เชื่อว่าจะสามารถลดความเหลื่อมล้ำในด้านต่าง ๆ ได้ การปกครองท้องถิ่นได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญหลายฉบับ แต่ที่ชัดเจนที่สุดคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

การกระจายอำนาจการปกครองให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแนวคิดที่มีมานานนับตั้งแต่เริ่มมีรัฐธรรมนูญ โดยเป็นแนวคิดที่ถือเป็นรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง โดยต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองภายในท้องถิ่นของตน ทั้งเป็นแนวคิดที่เชื่อว่าจะสามารถลดความเหลื่อมล้ำในด้านต่าง ๆ ได้ การปกครองท้องถิ่นได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญหลายฉบับ แต่ที่ชัดเจนที่สุด คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ที่มีการบัญญัติไว้เป็นหมวดการปกครองท้องถิ่นที่ชัดเจน โดยวางหลักการว่าท้องถิ่นต้องมีความเป็นอิสระและสามารถปกครองตนเองได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ถูกจัดตั้งขึ้นทั่วประเทศทั้งในรูปแบบทั่วไปและรูปแบบพิเศษ มีอำนาจหน้าที่และภารกิจมากมายตามที่กฎหมายกำหนด (ภิรมย์พร ไชยยนต์, 2557)

บทความนี้ต้องการนำเสนอพัฒนาการ การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองท้องถิ่น ความสำคัญ และประโยชน์ที่ประชาชนระดับท้องถิ่น จะได้ส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ผ่านกระบวนการที่บัญญัติตามกฎหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองท้องถิ่น

เนื่องจากการปกครองท้องถิ่นของไทยนับเป็นมิติทางการเมืองที่มีความหมายและความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น มีส่วนสำคัญทำให้การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทำให้ชุมชนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้ ทำให้การปกครองท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองและสามารถตัดสินใจในกิจการงานต่าง ๆ ของท้องถิ่นได้เองอย่างมีอิสระพอสมควร

ในการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองท้องถิ่นที่เกิดจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มีเจตนารมณ์ที่จะมุ่งเน้นและมุ่งหวังให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ นอกจากนี้แล้วยังได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจในด้านการปกครองไปสู่การปกครองท้องถิ่น ซึ่งจะเห็นจากการกำหนดนโยบายหมวด 5 แผนนโยบายบนพื้นฐานแห่งรัฐมาตรา 78 กำหนดไว้ว่า รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นได้พึ่งพาตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นตนเองพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและในระบบสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการตลอดทั้งในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณสุขในท้องถิ่นให้ได้อย่างทั่วถึงและมีความเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งการพัฒนาจังหวัดให้มีความพร้อมให้เป็นองค์กรท้องถิ่นขนาดใหญ่และมีการพัฒนาสูงขึ้น โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดหรือท้องถิ่นนั้น

ในด้านการปกครองท้องถิ่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ยังไม่ได้ระบุไว้ในหมวด 9 รวมจำนวน 9 มาตรา อันเริ่มตั้งแต่มาตรา 282 ถึงมาตรา 290 ซึ่งโดยรวมแล้วพบได้ว่ามาตราทั้งหมดได้กล่าวถึงการที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยการปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลัง และยังมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ โดยมีรัฐบาลเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็นภายใต้กรอบของกฎหมายเท่านั้น

การปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้นเพื่อให้ท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเองบริหารงานภายใต้กรอบกฎหมายที่ได้กำหนดไว้และที่สำคัญได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจการทางการเมือง เช่นการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การให้ความสนใจเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารของการปกครองท้องถิ่นของตนเอง เพื่อเป็นตัวแทนในการทำหน้าที่ไปบริหารงานท้องถิ่น

โดยข้อดีในการปกครองท้องถิ่นที่ให้เห็นเป็นรูปธรรมมากที่สุด จะสามารถช่วยแก้ปัญหาของในท้องถิ่นได้อย่างตรงประเด็นอันเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลกลางนั่นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองท้องถิ่น สรุปได้ว่าการกระจายอำนาจสู่การปกครองท้องถิ่น คือ การกระจายอำนาจในด้านการปกครองไปสู่องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรัฐบาลเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลองค์กรปกครองท้องถิ่น ภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยรัฐจะเน้นให้ความสำคัญเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหารงานต่าง ๆ ภายในองค์กร การกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลัง และยังมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง ได้อย่างตรงตามความต้องการของประชาชน ซึ่งนายกเทศมนตรีจะเป็นตัวแทนที่จะได้รับเลือกจากประชาชนให้ทำหน้าที่ในการบริหารงานดังกล่าวข้างต้น เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและเพื่อประโยชน์สุขโดยรวมของประชาชนในท้องถิ่น

ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

ในการทำความเข้าใจต่อแนวคิดการบริหารปกครองท้องถิ่น (Local Governance) นั้นต้องทำความเข้าใจต่อความแตกต่างของแนวคิดการปกครอง (Government) และแนวคิดการบริหารปกครอง (Governance) ซึ่ง Hambleton, Savitch และ Stewart เสนอว่าแนวคิดการปกครองคือกิจกรรมของระบบการปกครองอย่างเป็นเป็นทางการที่อุบัติขึ้นในขอบเขตของการบริหารที่เฉพาะเจาะจง เกี่ยวพันกับการบริหารอำนาจและหน้าที่ที่ได้รับจากการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ หรือโครงสร้างที่ได้รับมอบหมาย และใช้ทรัพยากรของสาธารณะอย่างรับผิดชอบ (Hambleton Et al., 2002) ซึ่งการปกครองเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของการมีอยู่อย่างเป็นทางการและเป็นตัวแทนของรัฐในท้องถิ่น โดยภารกิจของการปกครองคือการปฏิบัติตามภายใต้กระบวนการทางกฎหมายที่ชัดเจน เกี่ยวพันกับความสัมพันธ์ที่ขอบด้วยกฎหมายระหว่างนักรบการเมือง ผู้เชี่ยวชาญ และสาธารณะ แต่แนวคิดการบริหารปกครอง รัฐหรือสถาบันที่เป็นทางการของรัฐได้สูญเสียการควบคุมต่อกระบวนการภายในท้องถิ่นอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดแต่จะเหลือเพียงกระบวนการหลวม ๆ ของการกำหนดทิศทาง (Steering) ของท้องถิ่นเนื่องจากการทำงานของท้องถิ่นความเกี่ยวพันของประเด็นที่เกี่ยวข้องที่ข้ามผ่านขอบเขตทางภูมิศาสตร์และการบริหารกับหลายภาคส่วนโดยที่เครือข่าย (Networks) พันธมิตร (Alliances) และการร่วมมือกัน (Coalitions) จะเป็นผู้เล่นสำคัญของการบริหารปกครองท้องถิ่น ซึ่งเครือข่ายดังกล่าวอาจมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ (Informal) แม้ว่าเครือข่ายเราได้พยายามสร้างความเป็นทางการในโครงสร้างการจัดการของเครือข่ายเช่น การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) แต่บ่อยครั้งเกิดความสับสนในหมู่สมาชิก (Membership) กิจกรรม (Activity) ความสัมพันธ์ (Relation) และการยอมรับผิด (Accountability) อยู่เสมอ โดยที่การบริหาร

ปกครองเป็นกระบวนการของความเกี่ยวพันทั้งกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย (Multiple - Stakeholder) และการแก้ไขหาทางออกในผลประโยชน์ที่หลากหลาย เน้นการประนีประนอม (Compromise) มากกว่าการเผชิญหน้า (Confrontation) และเน้นการต่อรอง (Negotiation) มากกว่าการออกคำสั่งทางการบริหาร (Administrative fiat) (Hambleton Et al., 2002)

แนวคิดการกระจายอำนาจ

แนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้ปกครองตนเอง สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างอิสระ การกระจายอำนาจทางปกครองเป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจในการจัดทำภารกิจภายในรัฐ ฉะนั้นเมื่อกล่าวถึงการกระจายอำนาจทางปกครอง ก็คือการกระจายอำนาจในการจัดทำภารกิจของรัฐ ซึ่งจะกระจายให้องค์กรใดมีอำนาจในการจัดทำ ดังนั้นสิ่งที่สำคัญคือต้องพิจารณาถึงหลักการและประเภทของภารกิจของรัฐรวมทั้งหลักการปกครองภายในรัฐประกอบด้วย 17 รัฐสมัยใหม่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในเรื่องของภารกิจของรัฐที่รัฐมีหน้าที่ต้องจัดทำเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนภารกิจของรัฐที่ต้องจัดทำก็คือบริการสาธารณะนั่นเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย โดยการจะแบ่งแยก อำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐกับท้องถิ่นว่าภารกิจใดรัฐควรจัดทำเองและภารกิจใดที่ควรให้ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำนั้น เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เนื่องจากบริการสาธารณะนั้นเป็นสิ่งที่มิพลวัตอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ภารกิจหลักของรัฐ (Primary Function of State) คือ บริการสาธารณะที่เป็นเรื่องพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อประเทศ เป็นภารกิจพื้นฐานดั้งเดิม ซึ่งรัฐแต่ละรัฐต้องดำเนินการจัดทำเพราะเป็นเรื่องของการประกันความมั่นคงปลอดภัยขั้นพื้นฐานของรัฐ ซึ่งภารกิจพื้นฐานของรัฐนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันมิในการรักษาความสงบ

2. ภารกิจรองของรัฐ (Secondary Function of State) คือ บริการสาธารณะที่เป็นเรื่องของการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนอยู่ดี มีสุข ซึ่งเป็นภารกิจลำดับรอง (โกคิน พลกุล และคณะ, 2538)

ความหมายของการกระจายอำนาจ

หลักการกระจายอำนาจเป็นแนวความคิดทั้งในทางการเมืองและทางกฎหมาย มีพื้นฐานมาจากแนวความคิดของการปกครองตนเองของชุมชนท้องถิ่นภายในรัฐ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษ ซึ่งมีแนวคิดว่าการปกครองตนเองมาก่อนที่จะมีรัฐ เมื่อมีรัฐแล้วจึงเป็นการที่ชุมชนท้องถิ่นมอบอำนาจในการปกครองให้แก่รัฐ ส่วนในด้านของประเทศฝรั่งเศสมีแนวคิดที่ว่ามีอำนาจและมอบอำนาจในการปกครองให้แก่ท้องถิ่น ซึ่งทั้ง 2 แนวคิด

ดังกล่าว ล้วนเป็นการมองในมิติด้านอำนาจรัฐทั้งสิ้น หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ที่ใช้และกล่าวถึงกันในปัจจุบันนี้เป็นหลักการที่มาจากแนวคิดเรื่องอำนาจรัฐของประเทศฝรั่งเศสและเป็นคำที่มาจากภาษาฝรั่งเศส มีความหมายว่า “การเอาอำนาจออกไปจากศูนย์กลาง” (โกคิน พลกุล, 2536)

โกวิทย์ พวงงาม นิยามว่าการกระจายอำนาจการปกครอง คือ การที่มีองค์กรซึ่งมีอาณาเขต มีความเป็นอิสระในการปกครองและการบริหารตนเอง มีประชาชน มีอำนาจหน้าที่มีรายได้ตามกฎหมาย รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน ซึ่งประชาชนในพื้นที่ มีส่วนร่วมในการบริหารและปกครองตนเอง สามารถร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาชุมชน ซึ่งอาจกระทำผ่านตัวแทนของประชาชน (โกวิทย์ พวงงาม, 2554)

หัวใจสำคัญของการปกครองท้องถิ่น คือการที่ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเองและกลไกที่สำคัญเพื่อเกิดความเป็นอิสระ ได้แก่ “การกระจายอำนาจ”คือการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 12 ในการกระจายอำนาจนั้นอำนาจที่ได้กระจายออกไปนั้นจะต้องถึงมือประชาชนหรือองค์กรของประชาชนในท้องถิ่นจริง ๆ โดยประชาชนจำเป็นต้องมีอำนาจในการตัดสินใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรภายในท้องถิ่น โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปรียบเสมือนพื้นที่การรองรับอำนาจที่กระจายออกไป (วุฒิสาร ตันไชย และธีรพรรณ ใจมัน, 2547)

ดังนั้นจากการให้ความหมายของการกระจายอำนาจทั้งของนักวิชาการต่างประเทศและนักวิชาการของไทยนั้น อาจสรุปนิยามความหมายของการกระจายอำนาจพอสังเขป คือ เป็นการอธิบายความหมายของการกระจายอำนาจในมิติของอำนาจรัฐเป็นหลัก เป็นการกระจายอำนาจทางปกครองจากศูนย์กลางอำนาจคือรัฐหรือรัฐบาล โดยกระจายให้แก่องค์กรหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือองค์กรอื่นที่อยู่นอกระบบราชการ ในเรื่องอำนาจการตัดสินใจและอำนาจในการบริหารงานในระดับพื้นที่ปฏิบัติการ

ประเภทของการกระจายอำนาจปกครอง

1. การกระจายอำนาจทางพื้นที่การกระจายอำนาจทางพื้นที่หรือการกระจายอำนาจทางเขตแดน คือการที่รัฐมอบอำนาจในการจัดทำบริการสาธารณะให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดทำบริการสาธารณะภายในอาณาเขตหรือขอบเขตพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเรียกการจัดระเบียบการบริหารราชการดังกล่าวว่า “การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น” (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2549)

2. การกระจายอำนาจทางภารกิจของรัฐ การกระจายอำนาจทางภารกิจของรัฐหรือการกระจายอำนาจทางบริการ คือ การที่รัฐมอบอำนาจในการจัดทำบริการสาธารณะบางอย่างให้แก่องค์กร ซึ่งมีใช้ของค์กรของรัฐส่วนกลางรับไปดำเนินการด้วยงบประมาณและบุคลากรขององค์กรนั่นเอง เช่น กิจการขนส่งมวลชน กิจการโทรคมนาคม การไฟฟ้าและการประปา เป็นต้น ซึ่งเป็นการมอบอำนาจในการจัดทำบริการสาธารณะซึ่งไม่เกี่ยวกับการใช้อำนาจทางปกครอง และการกระจายอำนาจทางบริการไม่คำนึงเรื่องอาณาเขตในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ นอกจากนี้กิจการที่มอบให้จัดทำนี้ รัฐจะเป็นผู้กำหนดโดยออกเป็นกฎหมาย ท้องถิ่นหรือองค์กรจะกำหนดขึ้นมาเองไม่ได้ (ประยูร กาญจนกุล, 2544)

3. การกระจายอำนาจทางการคลัง การกระจายอำนาจทางการคลัง เป็นอีกหนึ่งลักษณะของการกระจายอำนาจ โดยหน่วยงานในระดับบนหรือในส่วนกลางพยายามลดระดับการใช้อำนาจควบคุมจัดการงบประมาณและการตัดสินใจทางการคลังของหน่วยงานในระดับล่าง เช่น การจัดระบบการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานในลักษณะที่หน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลางหรือหน่วยงานระดับบน จัดสรรงบประมาณแก่หน่วยงานในระดับพื้นที่หรือระดับต่างลงมาในรูปงบประมาณก้อนเดียว เพื่อให้อิสระแก่หน่วยงานดังกล่าวในการตัดสินใจบริหารจัดการทางการเงินการคลังและจัดสรรงบประมาณดังกล่าวในรายละเอียด การกระจายอำนาจทางการคลังส่งผลให้หน่วยงานในส่วนกลางมีบทบาทเพียงกำกับทิศทางนโยบายในขณะที่หน่วยงานระดับปฏิบัติมีอำนาจหน้าที่มากขึ้นในการตัดสินใจในการบริหารภารกิจและงบประมาณของตนเอง (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2546)

ภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในการกำหนดภารกิจที่เป็นบริการสาธารณะนั้น เมื่อเข้าใจประเภทของบริการสาธารณะที่เป็นภารกิจหลักและภารกิจรองของรัฐแล้ว ในการจะมอบหมายภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำบริการสาธารณะนั้น ต้องพิจารณาแนวคิดในการจัดการกิจการหน้าที่ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย ทั้งนี้ เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของบริการสาธารณะนั้น

1. การกิจการหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมายในการจัดการกิจการหน้าที่ให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่นตามบทบัญญัติของกฎหมายหมายถึง การกิจการหน้าที่ของท้องถิ่นจะมีขอบเขตเพียงใด ครอบคลุมกิจการใดนั้น ต้องมีกฎหมายรองรับหรือมีกฎหมายให้อำนาจระบุว่าเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากไม่มีกฎหมายให้อำนาจท้องถิ่นก็ไม่สามารถทำได้ หากกระทำก็เป็นการละเมิดต่อกฎหมายดังนั้น ภายใต้หลักการนี้ภารกิจหน้าที่ของท้องถิ่นจึงถูกจำกัดโดยกฎหมายการกำหนดภารกิจของท้องถิ่นตามหลักการนี้ ความเป็นอิสระของท้องถิ่นในการปกครองตนเองจะจำกัดเพราะท้องถิ่นจะมีภารกิจหน้าที่เท่าที่กฎหมายระบุให้อำนาจไว้

เท่านั้น ซึ่งประเทศที่กำหนดภารกิจของท้องถิ่นตามบทบัญญัติของกฎหมายนี้ พบว่าเป็นประเทศที่มีพื้นฐานการพัฒนามาจากการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Monarchic - based) และกลุ่มประเทศแองโกล เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย เป็นต้น ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยของเราด้วย (มรุต วันทนกร, 2549)

2. ภารกิจหน้าที่ตามหลักความสามารถทั่วไปหลักความสามารถทั่วไป หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดทำภารกิจได้อย่างกว้างขวาง เท่าที่ไม่เป็นการละเมิดบทบัญญัติของกฎหมายหรือกระทบต่ออำนาจของสถาบันทางปกครองอื่น ๆ ยึดหลักความจำเป็นและความต้องการของท้องถิ่นเป็นสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ ตามข้อเรียกร้องของท้องถิ่น เป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและทันต่อสถานการณ์ด้วย กฎหมายจะให้อิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการต่าง ๆ โดยไม่ระบุเจาะจง ซึ่งการกำหนดเช่นนี้จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะที่มีอยู่และอาจมีขึ้นในอนาคตตามความจำเป็นและความต้องการของท้องถิ่นด้วย (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2547)

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

1. หลักอำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน (Popular Sovereignty) ประชาชนเป็นผู้สร้างรัฐขึ้นมาไม่ใช่พระเจ้าเป็นผู้สร้างรัฐ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของรัฐ ประชาชนมีสิทธิที่จะสามารถจะกำหนดรูปแบบในการปกครอง รัฐบาลนั้นมาจากประชาชน ดังนั้น รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชน

2. หลักการปกครองตนเองของประชาชน (Self - Government) แต่เนื่องจากที่ประชาชนมีจำนวนมากไม่สามารถที่จะเข้าไปทำการปกครองด้วยตนเอง จึงเป็นการดำเนินการในการเลือกตั้งตัวแทนของคนเข้าไปดำเนินการปกครองแทน จึงมีส่วนร่วมในการปกครองโดยการแสดงมติ หรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้ด้วยในการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาเพื่อประชาชน

3. หลักเสียงข้างมากในการตัดสินใจ (Majority Decision) ทั้งนี้เป็นเสียงข้างมากในการเปรียบได้กับเจตจำนงร่วมของประชาชน แต่ก็ยังต้องคำนึงถึงและรักษาผลประโยชน์ส่วนน้อยด้วย

4. หลักนิติรัฐ (Rule of Law) ในการปกครองรัฐบาลต้องยึดถือหลักของกฎหมาย โดยไม่ยึดถือความเห็นส่วนตัว ซึ่งสิทธินั้นจะต้องเป็นไปตามหลักของกฎหมายที่บัญญัติไว้ในขณะนั้นเท่านั้น

5. หลักการยินยอมความเห็นส่วนร่วม (Consensus) ถือเป็นความสมัครใจของประชาชนเป็นหลัก ความยินยอม และหลักของความเห็นชอบร่วมกันในหลักการนี้รัฐบาลจะต้องกระทำในสิ่งซึ่งผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ให้ความยินยอม

6. หลักรัฐบาลที่ดีต้องมีอำนาจจำกัด (Least government) รัฐบาลมีแนวโน้มที่แสวงหาอำนาจ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดขอบเขตของอำนาจไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ ที่สำคัญ คือ การตรวจสอบถ่วงดุลแห่งอำนาจ ให้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ต่างมีอิสระแก่กัน และสามารถตรวจสอบได้อย่างโปร่งใส

7. หลักความเสมอภาค (Equality) ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคกันในทางการเมือง เช่น การใช้สิทธิเลือกตั้ง การได้เข้ารับการศึกษารัฐ

8. หลักการใช้เหตุผล (Rationality) มนุษย์มีเหตุผล ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงให้มีการโต้เถียงในรูปแบบการอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนแนวความคิดเห็น เช่นที่ปรากฏในรัฐสภา

9. หลักความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่าง (Right of Dissent and Disobediences) โดยการยอมรับความคิดเห็นความแตกต่างกันของแต่ละฝ่ายแต่ละบุคคล การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง โดยเฉพาะความคิดเห็นแตกต่างทางการเมือง การรวบรวมความคิดเห็นที่แตกต่างของประชาชน ถ้าเกิดความไม่ชอบธรรมของรัฐประชาชนมีสิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามคำสั่งอันไม่ชอบธรรมดังกล่าว

10. หลักการมองมนุษย์ในแง่ที่ดี (Optimistic) คุณค่าในความเป็นมนุษย์มีส่วนที่ดีมีค่าในตัวของตัวเอง สามารถในการควบคุมตัวเองได้รัฐบาลจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมประชาชนมากเกินไป

11. หลักเสรีภาพ (Liberty) ช่วยให้นักุษย์สามารถแสดงออกความคิด ความคิดเห็น และหลักเหตุผล เพื่อเป็นหลักประกันในเสรีภาพ จึงได้บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นการใช้เสรีภาพสังคม และสิ่งแวดล้อม โดยนึกถึงประชาชน เป็นส่วนใหญ่

12. หลักการความสำคัญของวิธีการ (Means) ที่มีความสำคัญเท่ากับจุดหมายปลายทางประชาธิปไตย ยอมรับวิธีการไปสู่จุดหมายแต่การปกครองระบอบเผด็จการนี้มักจะมุ่งจุดหมายปลายทางดุดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมวิธีการ ว่าความพอใจของประชาชนจะเห็นด้วยหรือไม่ (ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง และวิเชียร ต้นศิริ, 2556)

สรุป

การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการแบ่งอำนาจหน้าที่ระหว่างส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และเป็นการลดภารกิจ

ของรัฐบาลให้คงเหลือเพียงภารกิจหลัก เช่น การทหาร การต่างประเทศ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามารับผิดชอบภารกิจที่เกี่ยวกับการบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน เช่น การรักษาความสะอาด การรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นใน แต่ละท้องถิ่นได้ทันต่อเหตุการณ์ และพัฒนาท้องถิ่นตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้จริง

ในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแผนการกระจายอำนาจ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาของการกระจายอำนาจของประเทศไทย ซึ่งต้องการกลไกและมาตรการที่จะพัฒนาขึ้นในอนาคตเพื่อให้การกระจายอำนาจบรรลุผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องการความเข้าใจที่ตรงกันและความมุ่งมั่น เชื่อมั่นต่อปรัชญาและคุณค่าของการกระจายอำนาจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นับแต่รัฐบาลส่วนราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนที่พร้อมจะร่วมกันพัฒนาการกระจายอำนาจโดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและมั่นคง

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2554). การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2547). สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย หมวดที่ 4 องค์ประกอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ลำดับที่ 2 เรื่องภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. (2546). ทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ประยูร กาญจนดุล. (2544). การปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง และวิเชียร ต้นศิริ. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภิรมย์พร ไชยยนต์. (2557). การกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น: ศึกษากรณีการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในระดับจังหวัด. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- โกคิน พลกุล. (2536). หลักเกี่ยวกับการจัดระเบียบบริหารราชการ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โกคิน พลกุล และคณะ. (2538). แนวทางการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

- มรุต วันทนากร. (2549). การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงกับเทศบาลไทย: บทสรุปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในภาพรวม. กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก๊อปปี้.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2557). การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- วุฒิสาร ตันไชย และธีรพรรณ ใจมั่น. (2547). สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทยสถาบันพระปกเกล้า. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2549). กฎหมายปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรี.
- Hambleton Et al. (2002). Globalism and Local Democracy. Hampshire: Palgrave.

อำนาจทางการเมืองว่าด้วยการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน
เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย*
POLITICAL POWER ON BUDGET ALLOCATION
FOR ECONOMICS AND SOCIAL DEVELOPMENT IN THAILAND

พระสมุห์อาคม อาคมธีโร

Phrasamu Arkom Akamadhiro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: arkom1986@gmail.com

บทคัดย่อ

อำนาจทางการเมือง และการพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่เป้าหมายตามที่ผู้ใช้อำนาจทางการเมืองได้กำหนดไว้ในนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ โดยการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแนวทางของประชาธิปไตยที่เน้นการกระจายอำนาจและทรัพยากร ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและสวัสดิการต่าง ๆ ที่รัฐควรจัดสรรมาให้นั้น รัฐต้องปรับเปลี่ยนแนวคิด และมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาทางด้านความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยและคนจน ปัญหาการใช้งบประมาณที่ไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหา การแก้ปัญหาสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ ระบบรัฐราชการรวมศูนย์ และการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน อำนาจทางการเมือง การจัดสรรงบประมาณ และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีความสัมพันธ์กันจนยากที่จะแยกออกจากกันได้ กลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มทหาร กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักการเมือง กลุ่มธุรกิจ กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มประชาชน มีบทบาทสำคัญในการกำหนดงบประมาณรายจ่ายประจำปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอุดมการณ์ของกลุ่มผู้นำทางการเมือง หรือกลุ่มผู้มีอิทธิพลอยู่ในขณะนั้นคือกลุ่มใด การจัดสรรงบประมาณไปสู่กลุ่มของตนเองและพวกพ้องในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอิทธิพลที่มีบทบาทหรือไม่มีบทบาทในการบริหารประเทศ ทั้งนี้ประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นประชาธิปไตยจะเป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อ ระบบเศรษฐกิจมีความเป็นธรรมในการแบ่งสรรปันส่วนผลตอบแทนจากการประกอบการทางเศรษฐกิจ มีความเป็นธรรมในการกำหนดนโยบาย และมีมาตรการทางเศรษฐกิจและการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยที่เน้นการกระจายอำนาจและทรัพยากรอย่างทั่วถึงกัน

* Received 27 September 2020; Revised 11 October 2020; Accepted 1 November 2020

และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในประเทศโดยเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ

คำสำคัญ : อำนาจทางการเมือง; การจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน; การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

Abstract

This article aims to study the relationship between Political power and economic and social development The budget of the country is allocated as a tool to achieve the goals set by the political power of the people in the economic and social development policy. This is the foundation of the country's development to a completely democratic country. Through economic and social development in line with democratic approaches that emphasize decentralization of power and resources Giving people access to the resources and welfare that the State should allocate the state had to modify the concept. And is committed to solving the problem of inequality between the rich and the poor. Problems of ineffective use of budget; problem solving of economic downturn; Central government system and developing competitiveness. The Political power budget allocation and economic and social development They are closely related to each other that they are difficult to separate. Influence groups include military groups, civil servant groups, Politicians, business groups, academic groups, and public groups. Plays an essential role in determining the annual expenditure budget. Depending on the ideology of the political leaders or the influential group at that time, Budget allocation to one's own and his group in a higher proportion than the influence groups who play a role or do not play a role in the country's governance. However, a country known as a democracy can be fully democratic only if the economic system is fair in allocating returns from financial operations. There is fairness in policymaking. And have economic measures and appropriate budget allocation in line with democratic principles that emphasize the universal distribution of power and resources. and by the situation occurring within the country with the interests of the people as important

Keywords: Political Leaders; Budget allocation; Economics and Social Development

บทนำ

ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ นอกจากทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพแล้ว การจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยงบประมาณ โดยเฉพาะในสภาวะการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) รัฐบาล จำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการจัดสรรงบประมาณที่เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจที่กำลังอยู่ในช่วงวิกฤต (Economics Crisis) จากการที่ประชาชนไม่สามารถประกอบอาชีพและจับจ่ายใช้สอยได้ตามปกติ มากกว่าการจัดสรรงบประมาณที่เน้นไปทางสร้างความมั่นคงทางทหาร เช่น การซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ ในขณะที่ประเทศไม่ได้อยู่สภาวะสงคราม หรือ การตั้งงบประมาณด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในระดับสูง ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาวะการณ์ที่ประชาชนทั่วโลกไม่สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ตามปกติ เหล่านี้เป็นสิ่งที่รัฐบาลหรือผู้นำทางการเมือง ต้องคำนึงถึงและต้องมีความชาญฉลาดในการจัดสรรงบประมาณ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับอุดมการณ์ในทางการเมืองของผู้นำในประเทศนั้น ๆ ด้วยว่าจะให้ความสำคัญกับสิ่งใดมากกว่าระหว่างคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนหรือเพียงแค่ต้องการรักษาอำนาจหรือปกป้องผลประโยชน์ของพวกพ้องในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากร ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ ดังที่ Acemoglu และ Robinson ได้กล่าวว่า สถาบันทางการเมืองมีผลกระทบต่อกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจสถาบันทางการเมืองอาจกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองแบบเผด็จการมีแนวโน้มที่จะเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของการลงทุนภาครัฐและเอกชน เนื่องจากรัฐบาลเผด็จการมักไม่คำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคลในทรัพย์สิน (Private Property Rights) การกระจายอำนาจทรัพยากร อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ธนพันธ์ ไส่ประกอบทรัพย์, 2559) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และกระตุ้นการเจริญเติบโต งบประมาณของการบริการสาธารณสุข การศึกษา และการพัฒนาแรงงานในประเทศประชาธิปไตยที่พัฒนาแล้ว มีขนาดสูงกว่าประเทศประชาธิปไตยที่กำลังพัฒนาและประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเผด็จการ เมื่อรัฐบาลไม่ใส่ใจที่จะพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ ทุนเอกชนจะไม่มีแรงจูงใจที่ลงทุนและถ่ายทอดเทคโนโลยี เนื่องจากต้องลงทุนโครงสร้างพื้นฐานสูงเกินไป

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่เป็นประชาธิปไตย นักวิชาการหลายท่านก็เห็นพ้องกันว่าประชาธิปไตยมีสหพันธ์ในทางบวกกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และประชาธิปไตยกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ก็เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นและไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (indispensable) เนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับ

ประชาธิปไตย และจะก่อให้เกิดกระบวนการที่นำไปสู่การสร้างความก้าวหน้า และการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้คนในสังคม (Insulza Jose M., 1989) ดังเช่นการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศเกาหลีใต้การพัฒนาเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ที่มีอัตราการขยายตัวอยู่ในเกณฑ์สูงดังกล่าว ถือได้ว่ามีส่วนเกื้อหนุนในกระบวนการความเป็นประชาธิปไตยเพราะผลของการพัฒนาทำให้เกิดกลุ่มบุคคลในหลากหลายอาชีพ และเกิดการรวมตัวเป็นประชาสังคม เพื่อเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งเพื่อประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มและส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตที่ว่าความเติบโตและความเข้มแข็งของพลังต่างๆ ในสังคม นับว่ามีส่วนทำให้สมรรถนะของรัฐในการแทรกแซงสังคมและการเมืองลดลง และรัฐเองจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการและท่าที ในกรณีของเกาหลีใต้ ต้องถือเป็นการยืนยันยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและกระบวนการเป็นอุตสาหกรรม ที่สภาพเงื่อนไขด้านสังคมและเศรษฐกิจ เกื้อหนุนต่อประชาธิปไตยที่จะวิวัฒนาการและเติบโตอย่างมั่นคง (Ahn Chung Si, 1997) โดยเกาหลีใต้ให้ความสำคัญกับ การวางรากฐานพัฒนาทักษะแรงงาน พัฒนาการค้าขายกับต่างประเทศ ส่งเสริมงานวิจัย และสร้างภายในประเทศให้แข็งแกร่ง รวมทั้งการต่อยอดเทคโนโลยีสู่โลกอนาคต (Billion Mindset Team, 2561)

เป็นที่แน่นอนว่าอำนาจทางการเมือง มีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณซึ่งโดยหลักการแล้วการจัดสรรงบประมาณต้องเป็นการจัดสรรงบประมาณต้องเป็นกลไกที่ใช้แก้ปัญหาหลักของประเทศ ซึ่งปัญหาหลักของประเทศไทย คือ ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจนสถานะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ การใช้งบประมาณไม่มีประสิทธิภาพ ระบบราชการรวมศูนย์ และขีดความสามารถทางการแข่งขันที่ลดลง (ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ, 2563) แต่ตามประวัติศาสตร์การจัดสรรงบประมาณของประเทศไทย ส่วนใหญ่จะไปเพื่อการสร้างความมั่นคงทางทหารสาเหตุเป็นเพราะว่าการเมืองไทย ตกอยู่ในวังวนของรัฐประหารกับประชาธิปไตยครึ่งใบ หรือค่อนข้างส่วนใหญ่มาโดยตลอด ซึ่งตามปกติการจัดเตรียมงบประมาณจะประกอบด้วย กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมือง ต่าง ๆ เข้ามีปฏิสัมพันธ์และบทบาทร่วมกันในการจัดเตรียมงบประมาณทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างกลุ่มนักการเมือง กลุ่มทหาร กลุ่มข้าราชการสำนักงานงบประมาณ กระทรวงการคลัง และหน่วยราชการต่าง ๆ กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มนักวิชาการ ฯลฯ กลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ เหล่านี้ เข้ามาบทบาทก่อให้เกิดผลกระทบต่อดิจิทัลและปริมาณเงินงบประมาณที่จะใช้จ่ายในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านความมั่นคง โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นผู้เสียภาษีมักจะไม่ค่อยมีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วม อำนาจในการจัดสรรงบประมาณจึงตกเป็นของผู้ที่ครองอำนาจทางการเมืองอยู่ในขณะนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจทางการเมือง

“การยึดอำนาจ คือ รัฐประหารซึ่งอำนาจจากผู้ปกครองอำนาจ กระทำได้โดยง่าย ยึดกุมหัวใจราษฎร กระทำได้ยากกว่า แต่มั่นคงกว่า” (สมาธิ) ในทางวิชาการสาขาสังคมวิทยา การเมืองและรัฐศาสตร์ถือว่า อำนาจเป็นแนวความคิดหลักอย่างหนึ่ง ที่มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจเรื่องของการเมือง ทั้งในแง่การเสนอมาตรการเพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่ดีทางการเมือง ที่เรียกว่า “การศึกษาเชิงบรรทัดฐาน” (Normative) หรือในแง่การสร้างทำความเข้าใจ ปรากฏการณ์ตามที่เกิดขึ้นจริงทางการเมือง ที่เรียกว่า “การศึกษาเชิงประจักษ์” (Empirical) (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2542)

แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ

อำนาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคม ซึ่งสังคมเกิดจากความสัมพันธ์และเชื่อมโยงระหว่างบุคคล อำนาจจะแสดงออกอย่างเห็นได้ชัดเมื่อมีความสัมพันธ์กันในระหว่างกลุ่มหรือองค์กร โดยแนวความคิดของมาร์กซิสต์เชื่อว่า ผู้ที่มีอำนาจคือ ผู้ที่มีทรัพยากรทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีโอกาสดควบคุมเหนือปัจจัยการผลิต แนวความคิดนี้ขัดแย้งกับ Bierstedt ที่เห็นว่า อำนาจที่แท้จริงแล้วขึ้นอยู่กับจำนวนผู้สนับสนุน (Numbers) การจัดองค์การ (Organization) และการมีทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเช่น เงิน (Money) ความน่าเชื่อถือ (Credit) ทรัพย์สินสมบัติ (Property) ความรู้ (Knowledge) ทักษะความเชี่ยวชาญ (Skills) ชีตความสามารถ (Competence) ความฉลาดหลักแหลม (Cunning) ความมีไหวพริบ (Acumen) (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, 2556) มากกว่าการมีอำนาจทางเศรษฐกิจ หรือการควบคุมปัจจัยการผลิตเพียงอย่างเดียว

Arnold K. Sherman & Aliza Kolker กล่าวว่า อำนาจเป็น แนวความคิดที่มีการโต้แย้งหรือถกเถียงกันได้ (Contested) ตลอดเวลา ความหมายของคำว่า อำนาจนั้น ขึ้นอยู่กับค่านิยม (Values) และข้อสมมติ (assumptions) ที่อยู่ก่อนหน้านี้แล้วของผู้ศึกษานั้น ๆ โดยทั่วไปเขาเห็นว่า ข้อถกเถียงในทางสังคมวิทยาการเมืองและรัฐศาสตร์ มักให้ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับลักษณะหรือธรรมชาติของอำนาจการกระจายหรือการกระจุกตัวของอำนาจว่า “เป็นเรื่องความสามารถในการทำให้คนอื่นทำตามที่เราต้องการได้ โดยไม่คำนึงถึงว่าเป็นความต้องการของเขาหรือไม่” (Sherman Arnold K. & Kolker A., 1997)

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ ได้กล่าวถึง อำนาจในมุมมอง ของผู้ที่กำหนดกฎระเบียบ กล่าวคือ ผู้กำหนดกฎระเบียบของสังคมจะต้องเป็นผู้มีอำนาจเหนือผู้อื่นทั้งในการกำหนดกฎระเบียบและอำนาจในการลงโทษผู้ละเมิดกฎระเบียบและอำนาจในการลงโทษผู้ละเมิดกฎระเบียบที่ตนบัญญัติขึ้น เช่น ในยุคสมัยการเริ่มต้นของสังคมมนุษย์ บุคคลที่มีคุณสมบัติ ดังกล่าว จะถูกยกย่องให้หัวหน้าเผ่าชน ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองที่มีอำนาจสูงสุดของเผ่าชน (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2554)

วอร์เรน อธิบายว่า อำนาจ คือ ความสามารถที่มีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจสามารถควบคุมชะตาชีวิตของคนอื่น ๆ ได้ โดยผู้มีพลังอำนาจ สร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจด้วยการบังคับหรือแสดงให้เห็นว่า การใช้อำนาจนั้นเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล (Carol A.B.Warren, 1970)

มิเชล พูก็อต ได้แสดงทัศนะในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจไว้ว่า อำนาจไม่ใช่เรื่องของความรุนแรง หรือความเห็นพ้องต้องกันเสมอไป แต่อำนาจเป็นเรื่องการกระทำ และการใช้อำนาจที่สำคัญ คือ การสร้างโอกาส/ความเป็นไปได้ให้เกิดการกระทำบางอย่างขึ้น (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2557)

กล่าวโดยรวมแล้ว อำนาจ คือ ความสามารถในการควบคุมสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะการควบคุมบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ให้กระทำการหรือไม่ทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งที่อาจเป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วมหรือประโยชน์เฉพาะตน

แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง

“มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” คำนี้ อริสโตเติล อธิบายว่า มนุษย์เป็นสัตว์ทางสังคมและการเมืองที่ต้องการอยู่ร่วมกันในสังคม เขากล่าวว่า “มนุษย์จะไม่สามารถมีชีวิตที่ได้หากอยู่ตามลำพัง เพราะศักยภาพของมนุษย์นั้นจะพัฒนาไปสู่ความสมบูรณ์ได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์ในสังคมที่มีรัฐ กฎหมายและความยุติธรรม การที่มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง (Political animals) ชอบอยู่ร่วมกับคนอื่นก็เพื่อจะได้ทำความดีกับคนอื่นได้” (จรรยา สุภาพ, 2514) ซึ่งโดยธรรมชาติของมนุษย์ตามทัศนะของโทมัส ฮอบส์ มีความเห็นแก่ตัว กักขะ โอ้อวด แข่งขัน ชิงดี ชิงเด่น ไม่มีที่สิ้นสุด เอาแต่ใจตน น่าสมเพช แต่ถ้าพบกับความทุกข์ยาก มนุษย์ก็จะลดความเห็นแก่ตัวลง กล่าวอีกนัยหนึ่ง มนุษย์ มีความเป็นปัจเจกบุคคล มีเจตจำนงเป็นของตนเอง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมี กฎระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือ ผู้นำที่คุณสมบัติ เพื่อควบคุมความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุดเพื่อให้สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และลดการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ นักสังคมวิทยาอย่าง Talcott Parsons ว่า “การเมืองเป็นเรื่องของความสามารถในการระดมทรัพยากรของสังคม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสังคมตามพันธสัญญาที่ได้ตั้งไว้” (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, 2556)

Nicos Poulantzas นักคิดฝ่ายซ้าย มีความเห็นที่แตกต่างออกไปค่อนข้างมาก โดยเขาเห็นว่า “การเมืองเป็นเรื่องความสามารถของชนชั้นหนึ่ง ในการตระหนักถึงผลประโยชน์เฉพาะของพวกเขาเอง” (Poulantzas N., 1978)

David Easton ให้นิยามการเมืองที่เป็นที่กล่าวถึงกันอย่างมากกว่า เป็นเรื่องของ “การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมที่เกี่ยวข้องข้องกับการใช้อำนาจ” (The authoritative allocation of value) (Easton David, 1979)

Andrew Heywood ให้ความหมายคำว่า “การเมือง” ไว้ 2 ประการ ประการแรก หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนได้สร้างหรือจัดทำขึ้น แล้วมีการปกป้องรักษาและมีการแก้ไขทำให้ถูกต้อง โดยเฉพาะในเรื่องกฎหมายที่นำมาใช้เป็นการทั่วไปอันเกี่ยวข้องกับดำเนินชีวิตของพวกเขา ประการที่สอง การเมืองแท้จริงแล้ว คือ กิจกรรมที่ไม่มีอะไรมากไปกว่าที่มนุษย์ มีความพยายามที่ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเองรวมถึงความต้องการที่จะสร้างสังคมที่ดี (Haywood A., 2007)

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเมือง คือ จัดระเบียบสังคม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของสังคม โดยการใช้ศิลปะในการปกครอง ทั้งการประนีประนอม การยอมรับความคิดเห็น การเคารพในสิทธิเสรีภาพ และการกระจายอำนาจและทรัพยากรด้วยเสมอภาค ยุติธรรม

อำนาจทางการเมือง

หลังจากการศึกษาแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและการเมือง พบว่า อำนาจและการเมืองมีความเชื่อมโยงทั้งในมิติด้านสังคม กฎหมาย และด้านเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่า แท้จริงแล้วการเมืองเป็นเรื่องของการแสวงหาอำนาจ แต่การแสวงหาอำนาจนั้นจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ด้วยส่วนร่วมหรือส่วนตนนั้นขึ้นอยู่กับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้มีอำนาจ

เมื่อการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ มันจึงแทรกตัวผสมผสานอยู่ในชีวิตประจำวันทุกกิจกรรมของมนุษย์ ตามทัศนะทางสังคมวิทยาจึงเห็นว่า ถ้าไม่มีสังคมหรือไม่มีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน อำนาจหรือเรื่องราวทางการเมืองก็ไม่มีอาจมีได้ จึงเห็นว่าการเมืองตามนัยนี้จึงไม่ใช่เป็นเรื่องของประเทศ พรรคการเมือง รัฐบาล รัฐสภา นักการเมืองหรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ฯลฯ แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่การเมือง ยังเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับอำนาจ ที่แผ่กระจายอยู่ในชีวิตประจำวันของคนเรา และเป็นเรื่องทางสังคมอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้คนทั่วไปเช่นเดียวกับ เรื่อง เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ฯ กล่าวคือ อำนาจทางการเมืองนั้น ต้องได้รับความยินยอมจากหมู่ชนที่พร้อมจะปฏิบัติตาม ดังเช่น ออกกฎหมายและนโยบายของนครกรีกโบราณซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นในราชวังของผู้มีอำนาจ แต่เกิดจากการถกเถียงระหว่างพลเมืองที่เท่าเทียมกันใน เวที (agora) ซึ่งเป็นตลาดที่ใช้เป็นสังเวียนการเมืองด้วย (กษิรชีพเป็นสุข, 2559)

อริสโตเติล (Aristotle) ยังได้กล่าวว่า อำนาจทางการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบการปกครองต่าง ๆ ที่ดีเป็นระบบการปกครองต่าง ๆ ที่ดี โดยแบ่งตามจำนวนผู้ที่เข้าไปมีอำนาจทางการเมืองและจุดประสงค์แห่งการปกครอง ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม และการอ้างอิงสิทธิในการมีอำนาจทางการเมือง ในระบบเหล่านี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ทำให้ใครเป็นฝ่ายปกครอง ดังนั้น การปกครองที่ดีในแนวคิดของอริสโตเติล คือ การปกครองที่ยึดหลักกฎหมายมากกว่าบุคคล และความเป็นปึกแผ่นโดยชนชั้นกลาง เพื่อป้องกันมิให้มีการโน้มเอียงไปทางชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง (Ernest Barker, 1945)

ฉะนั้น อำนาจทางการเมือง ควรเป็นการสร้างสิทธิในระเบียบแบบแผนทางสังคม เพื่อกำหนดนโยบาย เพื่อการวินิจฉัยคดีต่าง ๆ ของผู้พิพากษา และเพื่อยุติข้อโต้แย้งทั้งปวง ยิ่งกว่านั้นยังเพื่อการแสดงเป็นผู้นำหรือนำบุคคลอื่น การพูดถึงอำนาจทางการเมืองนี้ต่างกับ อำนาจ เพราะอำนาจโดยตัวของมันเองแล้ว ไม่มีความชอบธรรม, ไม่มีอำนาจที่ได้รับมอบหมาย และ ปราศจากองค์กร แม้แต่พระราชย์ที่แข็งแกร่งที่สุดก็ไม่สามารถทนอยู่ใต้อำนาจได้นาน ถ้าเขาไม่สามารถแสวงอำนาจทางการเมืองอันชอบธรรมได้ นอกจากนี้ แมคอีเวอร์ ได้กล่าวว่า อำนาจทางการเมืองในความหมายที่ค่อนข้างจำกัด หมายถึงการมีสิทธิในการตัดสินใจและการรักษาระเบียบแบบแผนนั้นให้แพร่กระจายไปในระบบการเมือง ในความหมายนี้ อำนาจทางการเมืองไม่ได้แสดงออกมาในรูปของการมีสิทธิของเอกชน แต่แสดงออกมาโดยมีความชอบธรรมในสิทธิที่จะกระทำการดังกล่าว เพื่อจุดมุ่งหมายของสังคม ระบบการเมืองในขณะนี้มีความสัมพันธ์กับพื้นฐานทางระเบียบแบบแผนของชุมชน ในที่นี้ อำนาจทางการเมืองก็มีพื้นฐานเช่นเดียวกับระเบียบแบบแผน แต่มีคำถามขึ้นมาว่า อะไรและใครจะมีอำนาจทางการเมืองมา คำจูนพื้นฐานทางระเบียบแบบแผนทางสังคมอันนี้ เพราะในบางขณะก็ต่ออยู่แก่หัวหน้าชุมชนหรือกลุ่มผู้มีอายุของชาวบ้าน ซึ่งไม่ใช่กฎหมายเลย แต่ในบางขณะก็ปราศจากหัวหน้าชุมชนหรือผู้พิพากษาสิ่งที่เป็นฐานอำนาจทางการเมือง คือ ระเบียบแบบแผนของชุมชนที่ได้จากการปฏิบัติต่อเนื่องมานั่นเอง สิ่งนี้เราอาจพบได้ในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ กล่าวคือ อำนาจทางการเมืองของรัฐบาลหรือของสภาผู้แทนราษฎร และของประธานาธิบดีอาจถูกกำจัดลงด้วยการตัดสินใจของมติมหาชน (R.M. Maciver, 1949)

ความเชื่อมโยงของ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

การเมืองนอกจากเป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการปกครอง รวมทั้งการแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์แล้ว การเมืองยังเป็นวิถีทางนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังจะเห็นได้จากพรรคการเมือง มักจะชูนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอันเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการเมืองเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดนโยบายสาธารณะ (Public Policy) เพื่อให้กลุ่มคนต่าง ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมสามารถเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ผลประโยชน์และความต้องการด้านปัจจัย 4 (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ระบบการเมืองที่ดีจะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงทุน ความเสมอภาค ความเท่าเทียม และการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของกลุ่มคนต่าง ๆ ดังที่ Heywood ได้นิยามคำว่า การเมืองในมิติของการกระจายทรัพยากร (Politics as power and the distribution of resources) จากคำนิยามนี้แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนทุกคนมีความต้องการและเจตจำนงค์เป็นของตัวเองซึ่งจะนำมาสู่ความขัดแย้ง การเมืองจึงเป็นเครื่องในการจัดการความขัดแย้งในด้านต่าง ๆ ของประชากรที่อาศัยอยู่ในรัฐหรือชุมชน

ด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่ไม่มีที่สิ้นสุด (Haywood A., 2007)

จากการศึกษาพบว่า ประเทศที่มีระบบการเมืองที่ดีสามารถเปลี่ยนไปสู่ประชาธิปไตยได้สำเร็จนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วต่างมีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจที่อยู่ในเกณฑ์ดีทั้งสิ้น (ศุภพิชญ์ มวลตะคุ, 2563) อีกทั้งแนวคิดการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ก็สอดคล้องไปในทำนองเดียวกันดังที่พระองค์ทรงตรัสว่า **“ต้องแก้ปัญหาปากท้องก่อน ทำให้คนหายจนเมื่อไรประชาธิปไตยก็จะงอกงาม”** นอกจากนี้มีนักวิชาการหลายท่านที่สนับสนุนแนวคิด รากฐานทางเศรษฐกิจที่ดีจะนำไปสู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน Przeworski and Limongi อธิบายว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมักจะควบคู่ไปกับสถาบันทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย (Przeworski, A. & Limongi, F., 1993) ในทัศนะของ Przeworski และ Limongi ประชาธิปไตยในตัวของมันเองไม่ได้สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ลักษณะของสถาบันบางประการในระบบประชาธิปไตยที่เอื้อต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจ เพราะประชาชนมีส่วนร่วมในการะบวนการตัดสินใจผ่านกระบวนการเลือกตั้ง การเลือกตั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้สรรหาผู้ที่มีความสามารถในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจและปฏิเสธไม่สนับสนุนผู้นำทางการเมืองที่ทำให้เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ อีกทั้ง ค่านิยมของระบอบประชาธิปไตย คือ การเคารพในสิทธิของทรัพย์สินส่วนบุคคล (Private Property Rights) รัฐบาลประชาธิปไตยที่พัฒนาแล้วมักจะไม่วางกีดขวางและยึดครองทรัพย์สินของผู้ประกอบการเอกชน (Exporting) ทำให้เอกชนมีแรงจูงใจที่จะขยายการลงทุน

แนวคิดการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกระบบเศรษฐกิจที่ดีจะช่วยเกื้อหนุนและเป็นปัจจัยให้ระบบสังคมเคลื่อนไหวอย่างราบรื่น ในขณะที่ ระบบสังคมที่ดีก็จะเกื้อหนุนให้ระบบการเมืองและการปกครองดำเนินต่อไปได้ การพัฒนาเศรษฐกิจจะเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมดั้งเดิมไปสู่สังคมที่ทันสมัย และสนองตอบความต้องการของคนในสังคมได้ โดยอาศัย ระบบการเมืองเป็นตัวกำหนด กฎหมาย ระเบียบสังคม นโยบาย แผนงาน หรือ โครงการต่าง ๆ อันเป็นอำนาจสูงสุดของรัฐที่ได้กระทำทั้งให้คุณให้โทษ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ตามแนวภูมิตันตสูตร

ใน ภูมิตันตสูตร พราหมณ์ ได้ชี้แนะแนวทางในการเอื้ออำนวยประโยชน์สุขแก่ พระเจ้า มหาวชิตราช ในมิติของการพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคม มากกว่าการ บูชายัญต่อพระผู้เป็นเจ้า ด้วยการบวงสรวงอันนวยอนและบูชายัญเทพเจ้าเหล่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ถูกจุด พราหมณ์จึงได้เสนอนโยบายเชิงรัฐประศาสนศาสตร์ ควบคู่ไปกับนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนา เศรษฐกิจ (พระมหากษัตริย์ ธรรมศาสตร์, 2557)

ประการแรก การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชนชั้นรากหญ้า โดยการพระราชทานพันธุ์พืช และอาหารให้แก่พลเมืองผู้มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบเกษตรกรรม และการเลี้ยงปศุสัตว์ เพื่อให้เกษตรกรนั้นไม่ต้องเดือดร้อนเรื่องต้นทุนทางสินค้า หรือต้นทุนในการซื้อวัตถุดิบจากแคว้นอื่นมากจนเกินไป

ประการที่สอง การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับกลาง และระดับสูง โดยการสนับสนุนต้นทุน ทางการผลิต หรือต้นทุนทางการเงินให้แก่ธุรกิจขนาดกลาง อันเป็นธุรกิจ เชิงพาณิชย์ที่คอยรับซื้อสินค้าทางการเกษตรจากเกษตรกรจากการเกษตรกรไปขายในแคว้นอื่น ๆ หรือ ภายในแคว้นของพระองค์

ประการที่สาม การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่คณะผู้บริหารราชการแผ่นดินซึ่งการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยข้าราชการเป็นมันสมอง และผลักดันนโยบายต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผลเป็น รูปธรรม ดังนั้น การพระราชทานอาหาร และเพิ่มเงินเดือนให้แก่ราชการนั้นจึงถือได้ว่าเป็นมาตรการในการสร้างแรงจูงใจได้อย่างดีที่สุด

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ตามแนวภูทันทสูตรเน้นการพัฒนาตั้งแต่ระดับรากหญ้า ไปจนถึงชนชั้นนำ หรือชนชั้นปกครอง โดยเป้าหมาย ในการขจัดความยากจน ปัญหาอาชญากรรม และการคอร์รัปชัน

การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ตามแนวคิดของ Samuel P. Huntington และ Seymour M. Lipset

ดังที่ทราบกันดีว่า การเมืองเป็นเรื่องการกำหนดทิศทางการบริหารประเทศ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีความสอดคล้องกันทุกภาคส่วนทั้ง ด้านเศรษฐกิจที่ต้องสอดประสานกันทั้ง เศรษฐกิจของโลก ประเทศ ภูมิภาค จังหวัด ท้องถิ่น ชุมชน หมู่บ้าน และครัวเรือน เพื่อให้สังคมโดยรวมมีความสงบเรียบร้อยซึ่งจะส่งผลสะท้อนกลับทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้ (বারัคคี่ อูรธณโณ, 2543)

ประการแรก การพัฒนาเศรษฐกิจจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม กล่าวคือ ก่อให้เกิดชนชั้นกลางที่มีจำนวนมากพอ อันจะเป็นฐานสำคัญของ ประชาธิปไตย ในประเด็นนี้ Aristotle ก็เคยยืนยันให้เห็นว่า รัฐที่ดีที่สุดต้องมีรากฐานของสังคมที่เป็นคนชั้นกลาง (Middle Class) อยู่เป็นจำนวนมาก จะทำให้รัฐนั้นมีรากฐานที่มั่นคง Aristotle ยังกล่าวว่า “ชนชั้นกลางนั้นน่าที่จะไม่ใช้พวกขาดกลัวการปกครอง หรือความมั่งคั่งใหญ่โตสูงจนเกินไปในทางการปกครอง ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้ล้วนส่งผลร้ายต่อรัฐ ฉะนั้น จึงนับว่าเป็นโชคดีที่สุดของรัฐแล้ว ที่มีประชาชนซึ่งมีทรัพย์สินระดับปานกลางและพอเพียงอยู่” (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, 2556)

ประการที่สอง การพัฒนาทางเศรษฐกิจ จะก่อให้เกิดค่านิยมทางการเมืองแบบใหม่ เช่น ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล การให้โอกาสในการแสวงหาทางเลือกใหม่ ๆ ใน

ชีวิต การที่ปัจเจกชนแต่ละคนมีอิสระเป็นเอกเทศไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น เป็นต้น ซึ่งค่านิยมเหล่านี้มีส่วนช่วยสนับสนุนประชาธิปไตยทั้งสิ้น

ประการที่สาม การพัฒนาเศรษฐกิจ จะทำให้คนในสังคมมีระดับการศึกษาสูงขึ้น เมื่อพลเมืองแต่ละคนมีการศึกษาดีขึ้น จะทำให้เกิดการรับรู้ ตระหนัก และตื่นตัว ในเรื่องสิทธิเสรีภาพ และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น และยิ่งคนชนชั้นกลางสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ด้วยแล้ว จะยิ่งทำให้พลเมืองเหล่านี้ไม่ยอมให้สังคมปิดหูปิดตา ไม่ยอมให้ผู้ปกครองทำอะไรตามใจชอบโดยไม่ฟังเสียงของตน และคนเหล่านี้ก็จะมี วิธีปกป้องสิทธิของตนในกระบวนการทางการเมืองมากขึ้น

ประการที่สี่ การพัฒนาที่นำไปสู่ความมั่งคั่งและร่ำรวย จะทำให้ภาคธุรกิจเอกชนมีทรัพยากรมากพอที่จะเป็นอิสระจากรัฐ ยิ่งเป็นสังคมที่มีคนชั้นกลางเป็นฝ่ายที่มีจำนวนมากที่สุดในสังคม คนเหล่านี้จะรวมตัวกันเป็นประชาสังคม (Civil Society) ที่เข้มแข็ง สามารถต้านอำนาจกับทั้งของรัฐและธุรกิจขนาดใหญ่ได้ อันจะนำไปสู่ประโยชน์สุดท้ายของการพัฒนาก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจระบบเปิด ซึ่งจะทำให้สังคมเชื่อมโยงกันกับสังคมระหว่างประเทศ แล้วทำให้เกิดการหมุนเวียนของข้อมูลข่าวสาร และการลงทุนแบบเปิด และทำให้การปกครองและการตัดสินใจแบบปิดของผู้มีอำนาจรัฐทำไม่ได้หรือทำได้ยากขึ้น

จากการศึกษาแนวคิดของ Samuel P. Huntington และ Seymour M. Lipset พบว่า การพัฒนาที่ก่อให้เกิดความมั่งคั่ง ยิ่งย่น เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษาของคนในชาติ มากกว่าความมั่นคงทางการเมืองนั้นจะก่อให้เกิด ความเป็นประชาธิปไตยที่มั่นคงถาวร เพราะประชาธิปไตยเกิดจากชนชั้นกลาง ที่มีความเป็นปัจเจกชนสูง มีสิทธิเสรีภาพในการแสดงทางการเมือง

อิทธิพลทางการเมืองที่ผลต่อการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย

ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากกระบวนการเมืองที่มีประสิทธิภาพ สามารถกระจายอำนาจและทรัพยากรได้อย่างทั่วถึงแล้ว งบประมาณเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม งบประมาณเป็นเหมือนเครื่องมือที่จำเป็นจะต้องจ่ายเงินเพื่อการลงทุนด้านปัจจัยพื้นฐาน เช่น การชลประทาน พลังงาน คมนาคม ฯลฯ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมในการที่จะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี อีกทั้งรัฐบาลถือเป็นผู้ใช้จ่ายรายใหญ่และเป็นลูกค้ารายใหญ่ของธุรกิจเอกชน ดังนั้นการใช้จ่ายของรัฐบาลจึงมีผลทำให้เศรษฐกิจขยายตัวหรือหดตัว การใช้จ่ายของรัฐบาลต้องทำให้เกิดดุลยภาพทางเศรษฐกิจและการเพิ่มรายได้ของประชาชน

ในสภาวะการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด 19 (COVID 19) ในประเทศไทย ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2562 จนถึงปัจจุบันส่งผลกระทบกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของไทยอย่างมาก ด้านเศรษฐกิจ การจัดเก็บรายได้ของรัฐบาล ซึ่งส่งผลกระทบหนักในภาคการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต่างประเทศยุติการเดินทางแทบทั้งหมดตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 ด้านสังคมซึ่งมีผลจากสภาพเศรษฐกิจ ที่เกิดจากการเลิกจ้าง การสั่งพักงาน หรือการลดชั่วโมงการทำงาน ทำให้เกิดเป็นปัญหาความยากจน (องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2563)

เมื่องบประมาณและทรัพยากรของประเทศมีอยู่อย่างจำกัด ความพยายามที่จะจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ และความอยู่ดีกินดีของประชาชน ซึ่งโดยปกติการจัดเตรียมงบประมาณจะประกอบด้วย กลุ่มคนหรือกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ เข้ามามีปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างกลุ่มนักการเมือง กลุ่มทหาร กลุ่มข้าราชการ เป็นต้น เหล่านี้เข้ามามีบทบาทต่อทิศทางและปริมาณ เงินงบประมาณที่จะใช้จ่ายในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านการมั่นคง โดยที่ประชาชนซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศมักจะไม่มีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ในการจัดเตรียมงบประมาณของประเทศแต่ประการใด นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สาเหตุเป็นเพราะการเมืองของไทยตกอยู่ในวังวนของรัฐประหารกับประชาธิปไตยครั้งใด หรือค่อนข้างส่วนใหญ่มาโดยตลอด ทำให้ได้ผู้นำที่ขาดความรู้ความสามารถเนื่องจากประชาชนไม่มีสิทธิเลือกผู้นำ หรือถูกกลไกอำนาจรัฐและอำนาจทางทหาร เขียนกติกาให้ตัวเองได้เปรียบโดยไม่ฟังเสียงประชาชน (วนิดา สัจพันโรจน์, 2550)

ในสมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2502 - 2516)

หลังจากที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (กลุ่มทหาร) ได้ปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองประเทศ และเข้าดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ.2502 ได้ทำตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทางด้านบริหารจากประเทศสหรัฐอเมริกาโดยให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการงบประมาณ พ.ศ.2502 พร้อมทั้งจัดตั้งสำนักงานงบประมาณให้ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี การจัดเตรียมงบประมาณสมัยนั้นจึงตกอยู่จัดเตรียมงบประมาณสมัยนั้นจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของทหาร กลุ่มทหารจะมีบทบาทและอิทธิพลในการกำหนดทิศทางการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินของไทย

นับตั้งแต่ พ.ศ.2503 - พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นช่วงระยะที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร ใช้อำนาจทหารเข้าปกครองประเทศ งบประมาณแผ่นดินจะถูกจัดสรรไปยังด้านการป้องกันประเทศ เพื่อนำไปใช้จ่ายกิจกรรมของทหารเป็นจำนวนมากและมีสัดส่วนสูงมากกว่าด้านอื่น ๆ โดยมีสัดส่วนงบประมาณของทหารสูงใกล้เคียงกับงบประมาณด้านการศึกษา ซึ่งมีความจำเป็นเร่งด่วนมากกว่างบประมาณด้านทหารในขณะนั้น และสัดส่วนงบประมาณด้านป้องกันประเทศสูง อาจวิเคราะห์ได้ว่า การจัดเตรียมงบประมาณไม่ได้จัดทำเพื่อ

ประชาชนตามความจำเป็นและต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง แต่การจัดเตรียมงบประมาณเพื่อจัดสรรผลประโยชน์ให้กับกลุ่มตนเอง (กลุ่มทหาร) ที่มีอิทธิพลในการบริหารประเทศในขณะนั้น

สมัยรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมทย์ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2518 – พ.ศ.2518)

หลังจากที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่อสัญกรรม และจอมพลถนอม กิตติขจร (กลุ่มทหาร) ได้เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีบริหารประเทศในลำดับถัดมา ในสมัยนั้นได้มีการคอร์รัปชันกันมาก ในการใช้จ่ายเงินงบประมาณของประเทศ และกลุ่มทหารพยายามที่จะต่ออายุราชการเพื่อดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยหนึ่ง รัฐบาลสมัย จอมพลถนอม กิตติขจร จึงถูกนักศึกษาประท้วง และถูกขับไล่ออกนอกประเทศไปในที่สุด ต่อมา ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมทย์ ชนะการเลือกตั้ง และได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้น แต่การจัดตั้งรัฐบาลของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมทย์ เป็นการจัดตั้งในลักษณะรัฐบาลผสม มีพรรคการเมืองหลายพรรคเข้าร่วมเป็นรัฐบาล

ดังนั้นในการพิจารณาจัดเตรียมและจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีในระหว่างพรรคการเมืองในรัฐบาล มีการแย่งชิงงบประมาณถึงต้องตั้งตัวแทนของแต่ละพรรคการเมืองขึ้นเพื่อเข้าร่วมพิจารณางบประมาณเป็นการภายในก่อน ระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกัน เพื่อหาข้อยุติก่อนที่จะเสนองบประมาณรายจ่ายประจำปีไปให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาและนำเสนอขอความเห็นชอบจากรัฐสภา ประการใช้เป็นพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี นำไปใช้ในการบริหารประเทศของรัฐบาลผสมในขณะนั้น

การบริหารประเทศในขณะนั้น มีเสรีภาพมากขึ้น และเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น กลุ่มนักการเมือง ซึ่งมีอิทธิพลในการบริหารประเทศจะมีบทบาทสำคัญต่อการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายของประเทศ ซึ่งมีอิทธิพลในการบริหารประเทศจะมีบทบาทสำคัญต่อการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายของประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากในรัฐสภาและเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลซึ่งมักจะได้รับการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนนโยบายของพรรคตนเองตามที่ได้หาเสียงไว้ หรือสัญญาให้กับประชาชนก่อนที่จะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นรัฐบาล

ในสมัย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมทย์ เป็นนายกรัฐมนตรี ถึงแม้จะมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่การพิจารณาจัดสรรงบประมาณของกลุ่มนักการเมืองและกลุ่มข้าราชการในขณะนั้น ก็ยังไม่มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน นักวิชาการ หรือผู้ทรงคุณวุฒิแต่ประการใด ดังนั้นบทบาทของประชาชนและนักวิชาการตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ ในการจัดสรรงบประมาณของประเทศยังอยู่ในระดับต่ำไม่ต่างไปจากสมัยที่กลุ่มทหารปกครองแต่ประการใด โดยงบประมาณรายจ่ายของประเทศที่จัดสรรจะไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง การคอร์รัปชันในงบประมาณรายจ่ายยังคงมีสูงในกลุ่มนักการเมืองและข้าราชการ

สมัยรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2520 - พ.ศ.2522)

ได้ทำการปฏิวัติและได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีบริหารประเทศในเวลาต่อมา โดยกลุ่มทหารกลับมาใช้อำนาจและบทบาททางการเมืองอีกครั้ง พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้แต่งตั้งนายทหารหนุ่ม (ยัง เตรีก) เป็นสมาชิกวุฒิสภา ไว้เป็นจำนวนมาก เพื่อให้คอยยกมือสนับสนุน พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ให้เป็นนายกรัฐมนตรีมาบริหารประเทศ การจัดสรรงบประมาณแผ่นดินจึงอยู่ในอำนาจ อิทธิพลและบทบาทของกลุ่มทหารอีกครั้งหนึ่ง งบประมาณรายจ่ายของกลุ่มทหาร (การป้องกันประเทศ) มีสัดส่วนสูงขึ้นทันที โดยงบประมาณรายจ่ายของทางทหาร ในปีงบประมาณ 2520 - 2524 มีงบประมาณเพิ่มขึ้นใกล้เคียงกับงบประมาณเพื่อการศึกษาและเพิ่มมากกว่างบประมาณด้านการศึกษาที่ปรากฏในปีโดยที่บทบาทและอิทธิพลของสำนักงบประมาณ (กลุ่มข้าราชการ) ก็ยังมีระดับสูง เช่น เดิม เพราะงบประมาณที่เหลือจากการจัดสรรให้แก่กลุ่มทหารยังเป็นงบประมาณก้อนใหญ่พอที่จะจัดสรรให้แก่ กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ได้

การจัดเตรียมงบประมาณในสมัย รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ มีลักษณะเช่นเดียวกับรัฐบาลในสมัยก่อน ๆ คือ ยังไม่มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน นักวิชาการ หรือ ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ประการใด ซึ่งต่อมาภายหลัง พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาราคาน้ำมันแพง และเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศได้ จึงต้องประกาศลาออกจาก การเป็นรัฐบาล ต่อมาพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้รับโปรดเกล้าให้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี โดยมี นายสมหมาย ฮุนตระกูล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งได้พยายามใช้จ่ายงบประมาณอย่างประหยัดและรัดเข็มขัด โดยตัดงบประมาณรายจ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็นลง จนสามารถยุบเศรษฐกิจที่ตกต่ำของประเทศให้หลุดพ้นจากภาวะวิกฤตได้

สมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2523 - พ.ศ.2528)

ในยุคสมัยของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ตลอดระยะเวลา 8 ปีในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจกับทหารปีนเกลียวกัน หลังจากที่สหรัษฎี ความช่วยเหลือด้านการทหาร กองทัพหันมาพึ่งงบประมาณประจำปี โดยกองทัพได้งบประมาณในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น มีการจัดสรรงบประมาณแก่กลุ่มทหาร ใกล้เคียงกับงบประมาณด้านการศึกษา และปี พ.ศ.2528 - 2529 มีการจัดสรรงบประมาณ ไปให้ทหารมากกว่าการศึกษา ซึ่งมีความจำเป็นมากกว่าแต่ทั้งนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และคณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่มีพื้นเพธุรกิจต้องการใช้งบประมาณเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่า (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2564) ขณะเดียวกันก็ต้องการลดบทบาททหารในรัฐวิสาหกิจและการควบคุมวิทยุ และโทรทัศน์ สื่อมวลชนเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับการคอร์รัปชันการจัดซื้ออาวุธ อย่างไรก็ตาม ในช่วงอำนาจของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นช่วงที่รัฐบาลจัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงชีวิตของคนชนบทมากขึ้นทั้งนี้เพื่อขจัดสาเหตุของลัทธิคอมมิวนิสต์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2524 - 2529) กำหนดเป้าประสงค์ของความเสมอภาคทางสังคม และเศรษฐกิจเป็นครั้งแรกด้วยเหตุผล “ความมั่นคงของชาติ” โครงการขจัดความยากจนระบุ หมู่บ้านจนที่สุดจำนวน 12,652 แห่ง ที่ต้องได้รับการดูแลด้านการจัดหา น้ำ ถนน โรงเรียน การชลประทาน การไฟฟ้า และการปรับปรุงดิน โดยมีคำขวัญในการพัฒนาชนบทว่า “พัฒนา ชนบท โชติช่วงซบซวาล” (วนิดา สัจพันธุ์, 2550) ซึ่งกลุ่มประชาชนจะได้รับผลประโยชน์จากการจัดงบประมาณของรัฐบาล

สมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2531 - พ.ศ.2534)

เป็นยุคที่กลุ่มนักธุรกิจ ได้เข้าเป็นนายกรัฐมนตรี การจัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่ จะเริ่มจัดสรรไปในลักษณะเพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจ ภายใต้คำขวัญที่ว่า “เปลี่ยนสนามรบ เป็นสนามการค้า” (วนิดา สัจพันธุ์, 2550) ยุคนี้เป็นยุคที่รัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งมีอำนาจเหนือการจัดสรรงบประมาณประจำปีเพิ่มขึ้น จึงทำให้เศรษฐกิจเติบโตในอัตราสูงเป็น ตัวเลข 2 หลัก ทำให้งบประมาณประจำปีเพิ่มขึ้น โครงการสาธารณูปโภคที่จำเป็นเพื่อ การพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว เช่น ถนน ท่าเรือ โทรคมนาคม โรงเรียน และโครงการอื่น ๆ อีกมาก การกำหนดนโยบายในช่วงนี้สะท้อนภาวะที่ทหารถูกลดบทบาท หลังจากที่ได้กำกับ ประชาธิปไตยไทยมาจากปี 2519 เป็นความพยายามของฝ่ายพรรคการเมืองที่จะย้ายอำนาจ ออกจากปากข้าราชการพลเรือนและทหารมาอยู่ในกำมือของคณะรัฐมนตรีและฝ่ายนักธุรกิจ

ในอีกมุมหนึ่งการที่รัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีกลุ่มนักธุรกิจเข้ามามีบทบาท ในการเมืองมากขึ้น จึงทำให้เกิดการขยายตัวขึ้นของ “ชนกิจการเมือง” (การแสวงหาเงินเพื่อ เพิ่มอำนาจทางการเมือง ซึ่งอาจเป็นการซื้อเสียง ซื้อ ส.ส. ฯลฯ โดยเบียดบังจากงบประมาณ หรือใช้ตำแหน่งหาเงินโดยมิชอบ) ทำให้ชนชั้นกลางไม่พอใจมาก (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ ไพจิตร, 2564) อีกทั้งกลุ่มนักธุรกิจและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้รับสัมปทานหรืองบประมาณ รายจ่ายสำหรับโครงการต่าง ๆ มากขึ้นด้วย โดยเฉพาะการสร้างถนนและการสื่อสาร ต่าง ๆ มีการใช้จ่ายงบประมาณอย่างฟุ่มเฟือยและขาดความระมัดระวัง มีการทุจริตคอร์รัปชันกันมากขึ้น ในการดำเนินการก่อสร้างโครงการใหญ่ ๆ จนรัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ถูกกลุ่มทหารขนานนามว่า เป็นรัฐบาลลักษณะ “บุฟเฟต์ คาบิเนต” (Buffet Cabinet) และพลเอก สุจินดา คราประยูร จึงได้ปฏิบัติยึดอำนาจการปกครองประเทศไปในที่สุด

สมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2544 -2549

เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2541 ทักษิณ ชินวัตร ก่อตั้งพรรคไทยรักไทย เขาเป็นนักธุรกิจ ใหญ่ประสบความสำเร็จสูงตั้งแต่ก่อนวิกฤต สามารถสะสมความมั่งคั่งมูลค่าเกือบ 2 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐภายในเวลา 5 ปี เขาทำธุรกิจมือถือเป็นกิจการกึ่งผูกขาดโดยได้สัมปทานจาก รัฐบาลและนำบริษัทเข้าตลาดหลักทรัพย์ในช่วงเศรษฐกิจขาขึ้นราว ๆ ปี 2537 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก่อตั้งพรรคไทยรักไทย ขึ้นโดยได้รับแรงอุดหนุนจากกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ที่รอดมาจาก

วิกฤตเศรษฐกิจ เช่น เจริญโภคภัณฑ์ ธนาคารกรุงเทพ บริษัทแกรมมี่ และบริษัทในกลุ่มธุรกิจบริการที่พึ่งตลาดภายในเป็นหลัก พรรคไทยรักไทยขู่ว่าจะปฏิรูปโครงสร้างพื้นฐานของประเทศทุกด้าน เพื่อให้ไทยแข็งแกร่งทันสมัย และพร้อมที่จะเผชิญความท้าทายของโลกยุคใหม่ แสดงวิสัยทัศน์สร้างแข็งแกร่งเพื่อให้จัดการกับโลกาภิวัตน์ได้

การจัดเตรียมงบประมาณในสมัยรัฐบาลของ พ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2544 - 2549) มีการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจและบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมหรือการจัดสรรงบประมาณ ได้แก่ กลุ่มทหาร กลุ่มนักการเมือง กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มประชาชน ตลอดจน กลุ่มองค์กรระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก (World Bank) กลุ่มกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Money Fund : IMF) ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ที่จะต้องพิจารณาตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีเพื่อใช้หนี้คืน

การจัดเตรียมงบประมาณในปัจจุบัน สมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2544 - 2549) การปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจและบทบาทของกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมหรือการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินของประเทศไทยได้แก่ กลุ่มนักการเมืองฝ่ายรัฐบาล กลุ่มนักการเมืองฝ่ายค้าน กลุ่มข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มประชาชน กลุ่มศาสนา กลุ่มองค์กรอิสระ (NGO) กลุ่มองค์กรระหว่างประเทศ กลุ่มธนาคารโลก (World Bank) กลุ่มกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) จะเห็นได้ว่า กลุ่มผลประโยชน์มีมากขึ้น ทั้งกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศและกลุ่มผลประโยชน์ต่างประเทศ การปฏิสัมพันธ์อำนาจระหว่างกลุ่ม ต่าง ๆ ในการจัดเตรียมและจัดสรรงบประมาณจะซับซ้อนมากขึ้น แต่ก็ยังสามารถแบ่งได้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มผู้ได้เปรียบและกลุ่มผู้เสียเปรียบจากการจัดสรรงบประมาณ ทั้งนี้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยที่มาเกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมงบประมาณหลายปัจจัย ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงของกฎหมายรัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนแปลงกฎกติกาขององค์กรระหว่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงของสถานะเศรษฐกิจและระบบเศรษฐกิจแบบเปิดเสรีการค้า และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองที่มีนักการเมืองฝ่ายรัฐบาลที่มาจากนักธุรกิจขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก ส่งผลต่อบทบาทของกลุ่มนักธุรกิจเข้ามามีอิทธิพลทางการเมืองและมีพฤติกรรมการจัดการสรรงบประมาณเพื่อหวังคะแนนเสียงจากประชาชนเพื่อปกป้องธุรกิจของตนเองและพวกพ้อง ไม่ให้ได้รับผลกระทบจากการประกาศใช้นโยบายบางประการของรัฐบาลในอดีต โดยกลุ่มธุรกิจใช้นโยบายและใช้เงินจนสามารถผ่านการเลือกตั้งเข้ามาเป็นรัฐบาล เพื่อกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่สามารถใช้เงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มของตนเอง บทบาทของกลุ่มธุรกิจที่เข้ามาเป็นนักการเมืองจะมีบทบาทในการจัดสรรงบประมาณสูงมากในปัจจุบันและกลุ่มนักการเมืองที่เป็นนักธุรกิจเหล่านี้พยายามกำหนดนโยบายเพื่อจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายมุ่งไปทางด้านเศรษฐกิจ

มากกว่าด้านอื่น ๆ จะพบว่างบประมาณที่ถูกจัดสรรไปในด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูงกว่าด้านอื่น ๆ มากและมากขึ้นไปเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 ซึ่งพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี

บทบาทของกลุ่มทหารในกระบวนการจัดสรรงบประมาณในยุคของ รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 – 2549) จะมีบทบาทและอิทธิพลลดน้อยลง งบประมาณรายจ่ายประจำปีด้านการทหารที่เคยสูงเพิ่มขึ้นตลอดเวลาในอดีต จะเริ่มลดน้อยลง จนถึงปัจจุบันนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 – 2548 แสดงให้เห็นถึงอำนาจในการปกครองและบริหาร ประเทศของกลุ่มทหารได้ลดลง จนกระทั่งมีการคว่ำบาตรจากกลุ่มทหารว่างบประมาณรายจ่าย ของกลุ่มทหารมีไม่พอเพียงต่อความต้องการ โดยสื่อมวลชน โปสเตอร์ หุเคย ได้เสนอข่าวไว้ดังนี้ “กองทัพเผยต้องการบ ำ ซ่อมบำรุงด่วน ฮ.บินไม่ได้เพียบ กระสุนคลังเหลือแค่ 10 วัน” และสื่อมวลชนเสนอต่อว่าโอกาสที่กองทัพจะได้งบประมาณรายจ่ายไปใช้จ่ายตามที่ต้องการ จำนวน 567,000 ล้านบาท นั้นคงจะเป็นไปได้ยาก เพราะขณะนี้รัฐบาลไม่มีงบประมาณที่จะ จัดสรรให้

ขณะที่อำนาจในการปกครองและบริหารประเทศ ตกอยู่ในอำนาจของกลุ่มนักการเมือง ที่เป็นนักธุรกิจ ทำให้งบประมาณรายจ่ายประจำปีด้านเศรษฐกิจสูงมากขึ้นไปเรื่อย ๆ จนถึงปี พ.ศ.2549 แม้แต่ในสมัย พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ก็ตาม ถึงแม้ว่าพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งเป็น ทหารอาชีพ แต่เมื่อผันตัวมาประกอบอาชีพนักการเมือง ก็ยังได้พยายามที่จะจำกัดงบประมาณ ของกลุ่มทหารให้ลดน้อยลง ด้วยการลดขนาดของอัตรากำลังพล อาวุธ และยุทโธปกรณ์ ภายใต้ คำขวัญ “จิวแต่แจ้ว จะพบว่าสัดส่วนและแนวโน้มของงบประมาณแผ่นดินที่จัดสรรให้กับ กระทรวงกลาโหมมีสัดส่วนลดลงทุกขณะนับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2541 จนถึงงบประมาณ พ.ศ.2549 จำนวนตัวเงินงบประมาณรายจ่ายในการป้องกันประเทศในปีพ.ศ.2548 และปี พ.ศ.2549 จะสูงขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเพิ่มขึ้นของด้านเศรษฐกิจและด้านการศึกษา แล้ว งบประมาณด้านทหารก็ยังไม่ถือว่ามาก

สมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี หลังรัฐประหาร ปี พ.ศ. 2557 - ปัจจุบัน)

ในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 คณะทหารผู้ยึดอำนาจปกครองในนามคณะรักษาความ สงบแห่งชาติ (คสช.) ที่นำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้เข้ายึดอำนาจหลังทำรัฐประหาร โค่นล้มรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของยิ่งลักษณ์ ชินวัตร น้องสาวอดีตนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร ประยุทธ์ในฐานะผู้นำ คสช.ได้รับเลือกจากสภาที่คณะรัฐประหารเองเป็นผู้แต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ของประเทศและนำระบอบทหารที่กองทัพครอบงำกลับคืนมาอีกครั้ง ภายใต้การปกครองอันกดขี่ของทหาร เสรีภาพพลเมืองถูกลิดรอน เสรีภาพในการแสดง ความเห็นถูกปิดกั้น คำวิจารณ์ ระบอบถูกดำเนินคดี และกิจกรรมทางการเมืองเป็นสิ่งต้องห้าม

นับตั้งแต่เกิดรัฐประหารบรรดานายพลต่างสถาปนาตนเองเป็นชนชั้นปกครองกลุ่มใหม่ด้วยการเสริมตำแหน่งยศศักดิ์ ขอบข่ายอำนาจ เงินเดือน และกำลังคนในบังคับ คนเหล่านี้ยังได้รับการอำนาจครอบงำผ่านการออกแบบกฎหมายรัฐธรรมนูญโดยทำให้ระบอบประชาธิปไตยเสี่ยงข้างมากอ่อนแอและบ่อนทำลายอิทธิพลของพรรคการเมืองและภาคประชาสังคมด้วย (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2561)

การรัฐประหารในปี พ.ศ.2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้มีการตั้งรัฐบาลชั่วคราว ซึ่งการบริหารงบประมาณแผ่นดินของรัฐบาลถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก เช่น การซื้อเรือ อาวุธสงคราม หนึ่งในข้ออ้างสำคัญที่รัฐบาลใช้สร้างความชอบธรรม (BBC News, 2017) คือการสร้างความปลอดภัยและแก้ไขปัญหาในเรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน แต่ในด้านการจัดซื้อยุทธภัณฑ์ของกองทัพกลับไม่มีความเคลื่อนไหวใด ๆ โดยให้เหตุผลว่าเป็นความลับเนื่องจากเกี่ยวข้องกับความมั่นคง จึงไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลได้ ซึ่งเมื่อดำเนินการตรวจสอบย้อนกลับไปที่หน่วยงานต้นสังกัดในเหล่าทัพต่าง ๆ ที่มีการจัดซื้อยุทธภัณฑ์พบว่าการตั้งโครงการจัดซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ที่ใช้งบประมาณสูงจนเป็นที่สนใจอย่างน้อย 9 โครงการ โดยรวมมีการใช้งบประมาณอย่างน้อยเกือบ 5 หมื่นล้าน (Thairath Online News, 2016)

อีกทั้งในช่วงเวลาของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด 19 (COVID 19) พบว่าการจัดสรรงบประมาณในส่วนของกระทรวงกลาโหม ตั้งแต่ต้นปี 2563 ได้รับจัดสรรเป็นจำนวนทั้งสิ้น 231,745,273,100 บาท (Parliamentary Budget Office, 2564) เพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ 2562 กว่า 4,073,853,100 บาท

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า กลุ่มทหารมีบทบาทสำคัญในทางการเมืองไทย โดยมีช่วงว่างเว้นเพียงระยะสั้น ๆ ดังนั้นอิทธิพลของทหารจึงยังรากลึกในสังคมไทย ทหารจึงมีอำนาจในการครอบครองการผลิตเพื่อจัดสรรผลผลิตเพื่อตนเองและพวกพ้อง งบประมาณแผ่นดินของไทยส่วนใหญ่จะถูกจัดสรรไปในการป้องกันประเทศ มีเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งที่นักธุรกิจเข้ามามีบทบาทและอำนาจในการบริหารประเทศ งบประมาณแผ่นดินจะถูกจัดสรรไปในด้านเศรษฐกิจในสัดส่วนที่สูงกว่าด้านอื่น

แนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

งบประมาณเปรียบเสมือนเครื่องมือในการแก้ปัญหาของประเทศ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยควรให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของประชาชนมากกว่าความมั่นคงทางการทหาร ซึ่งปัจจุบันพบปัญหาในการจัดสรรงบประมาณที่เป็นไปเพื่อให้ผู้ที่มีอำนาจสามารถครองอำนาจของตนเองได้ และการจัดสรรงบประมาณเพื่อซื้อความภักดีต่อเครือข่ายที่ใช้ค้ำยันอำนาจของตนเอง รัฐบาลต้องมี

ความมุ่งมั่นมีเจตนารมณ์ในการแก้ปัญหาและพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม กระจายอำนาจในการตัดสินใจจัดสรรงบประมาณให้แก่ประชาชน โดยมีฐานคิดใหม่ในการจัดสรรงบประมาณ อันประกอบด้วย (ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ, 2563)

1. แปรเปลี่ยนจากงบประมาณที่เป็นงบดำเนินการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ไปเป็นงบลงทุน ที่ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชน เช่น งบการจัดอบรม สัมมนา งบประชาสัมพันธ์ ค่าใช้จ่ายเดินทางไปราชการในประเทศ และต่างประเทศ ที่ในแต่ละปีได้รับจัดสรรงบประมาณ จำนวนมหาศาล ซึ่งไม่เกิดประโยชน์โดยตรงกับประชาชน ซึ่งควรที่จะต่างงบประมาณเหล่านี้ ไปสร้างงาน สร้างอาชีพ ให้แก่ประชาชน

2. การกระจายอำนาจการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลาง ให้ส่วนท้องถิ่นได้มีอำนาจ ในการตัดสินใจใช้งบประมาณโดยเฉพาะผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนประชาชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง รู้ความต้องการของประชาชน มากกว่า ตัวแทนจาก หน่วยงานราชการส่วนกลาง เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด

3. แปรเปลี่ยน งบในการดำเนินโครงการใหญ่ (Mega Project) เพื่อพัฒนาเมืองที่เป็น ศูนย์กลางของความเจริญแล้ว และเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุน เป็นโครงการย่อยที่ตอบสนองชีวิตความเป็นอยู่ของคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ

4. เพิ่มงบประมาณสวัสดิการให้เป็นสวัสดิการถ้วนหน้าประชาชนมีสิทธิเข้าถึง สวัสดิการไม่ใช่เฉพาะคนยากจนอนาถาเท่านั้น

อีกทั้งในเรื่องการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยมี ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งงบประมาณเป็นเครื่องมือที่จะนำมาแก้ปัญหาในเรื่อง เกี่ยวกับ

1. ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยคนจน ด้วยการตัดงบประมาณในส่วนของ งบดำเนินการที่ก่อให้เกิดภาระงานที่ไม่จำเป็นและไม่มีประสิทธิภาพ นำมาสร้างงานสร้างอาชีพ ให้แก่ประชาชน เช่น การทำอุตสาหกรรมรถไฟฟ้า ที่สร้าง ห่วงโซ่การผลิต (Supply Chain) รวมทั้งการสร้างปัจจัยการผลิตให้คนจนสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตได้ เช่น ที่ดินทำกิน แหล่งเงินทุน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ที่ปรากฏใน กฎพันธุสูตร โดยการที่พระเจ้ามหาวิชิตราช ได้พระราชทานพันธุ์พืช และอาหารให้แก่พลเมือง ผู้มีความขยันเป็นการลดภาระในการหาต้นทุนแก่ประชาชน

2. การแก้ปัญหาสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลจะต้องใช้งบประมาณโดยเน้นการเพิ่ม รายจ่ายและการลงทุนของรัฐบาล ทำให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นทฤษฎี ของ John Maynard Keynes อันเนื่องมาจากการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการลดลง ก็คือ คนตกงานและราคาทรัพย์สินตกลง ดังนั้น จึงเหลือเพียงภาครัฐบาลเท่านั้นที่สามารถสร้างเงิน มาจ้างงานและซื้อทรัพย์สินจากเอกชนไว้ได้

3. การแก้ปัญหาการใช้งบประมาณที่ไม่มีประสิทธิภาพ ตัดงบประมาณที่ไม่จำเป็นออก โดยใช้หลักการ Zero – Based Budgeting โดยเฉพาะ งบจัดซื้อ อารุยุทโธปกรณ์ของกองทัพ ที่ไม่มีความจำเป็นโดยเฉพาะในสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 (Covid 19) ที่ส่งผลกระทบต่อสถานะเศรษฐกิจและสังคม ประชาชนมีความต้องการหลักประกันสุขภาพ เช่น วัคซีน การตรวจโรค มากกว่าความมั่นคงทางการทหาร

4. ระบบรัฐราชการรวมศูนย์ รัฐบาลจะต้องให้อำนาจในการจัดสรรและการพิจารณา ใช้งบประมาณให้กับส่วนท้องถิ่นมากขึ้น

5. แก้ปัญหาการขีดความสามารถการแข่งขันที่ลดลง ต้องใช้งบประมาณเพื่อการสร้าง ระบบการศึกษาและพัฒนาฝีมือแรงงานที่มีคุณภาพคนทุกช่วงวันมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาพืชผลทางการเกษตรอันสินค้าส่งออกสำคัญของประเทศ ให้มีคุณภาพเท่าเทียมกับ ต่างประเทศ เป็นต้น

สรุป

อำนาจทางการเมือง การจัดสรรงบประมาณ และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีความสัมพันธ์ต่อกันจนยากที่จะแยกออกจากกันได้ กลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มทหาร กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักการเมือง กลุ่มธุรกิจ กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มประชาชน มีบทบาทสำคัญในการกำหนดงบประมาณรายจ่ายประจำปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอุดมการณ์ของกลุ่มผู้นำทางการเมือง หรือกลุ่มผู้มีอิทธิพลอยู่ในขณะนั้นคือกลุ่มใด การจัดสรรงบประมาณไปสู่กลุ่มของตนเองและพวกพ้องในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอิทธิพลที่มีบทบาทหรือไม่มีบทบาทในการบริหารประเทศ ทั้งนี้ประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นประชาธิปไตยจะเป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อระบบเศรษฐกิจมีความเป็นธรรมในการแบ่งสรรปันส่วนผลตอบแทนจากการประกอบการทางเศรษฐกิจ มีความเป็นธรรมในการกำหนดนโยบาย และมีมาตรการทางเศรษฐกิจและการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยที่เน้นการกระจายอำนาจและทรัพยากรอย่างทั่วถึงกัน และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในประเทศโดยเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- กษิร ชีฟเป็นสุข. (2559). การเมือง ความรู้ฉบับพกพา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ Open Worlds.
- คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2564). ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- จรรณ สุภาพ. (2514). การเมือง. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2557). รัฐศาสตร์แนววิพากษ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชนพันธ์ โล่ประกอบทรัพย์. (2559). เศรษฐกิจ การเมือง โครงสร้างของรัฐ และการพัฒนา นโยบายสาธารณะ ในมุมมองเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนธร จีรุงเรืองกิจ. (2563). เสวนาวิชาการ อนาคตงบประมาณไทย อนาคตใหม่ประชาชน. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2563 จาก Youtube.com/watch?v=Wq-YbVOTCuA
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตย ธรรมาภิบาล และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยสถาบันพระปกเกล้า.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2561). ระบอบประยุทธ์. วารสาร ฟาเดียวกัน, 16(2), 7-42.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2542). การศึกษารัฐศาสตร์แนวทางอำนาจ. ใน เอกสารการสอน ชุดหลักวิชาหลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2556). สังคมวิทยาการเมือง. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระมหาดรหรรษา ธมฺมหาโส. (2557). พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วนิดา สัจพันโรจน์. (2550). เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินของไทย ระหว่าง ปี พ.ศ.2504 – 2549. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภพิชญ์ มวลตะค. (2563). เปรียบเทียบการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายระหว่างก่อนและหลังการรัฐประหาร ปี พ.ศ.2557. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 14(1), 205-218.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2554). การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- องค์กรยูนิเซฟ ประเทศไทย. (2563). การประเมินผลกระทบรวมด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการแพร่ระบาดของ โควิด – 19 ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย.
- Ahn Chung Si. (1997). Economic dimension of democratization in South Korea. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- BBC News. (2017). Government spokesman confirmed Cabinet approved submarine purchase. เรียกใช้เมื่อ 24 April 2017 จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-39694976>

- Billion Mindset Team. (2561). 4 แนวคิดพัฒนา “เกาหลีใต้” จากประเทศที่คนมีรายได้เท่าไทย จนตอนนี้ดีกว่า 5 เท่า. เรียกใช้เมื่อ 1 กันยายน 2561 จาก <https://www.billionway.co/south-korea-from-agriculture-to-future>
- Carol A.B.Warren. (1970). *Sociology : Change and Community*. Illinois: The Dorsey Press.
- Easton David. (1979). *A System Analysis Of Political Life*. Chicago: University Of Chicago Press.
- Ernest Barker. (1945). *The Politics of Aristotle*. Oxford: Oxford University Press.
- Haywood A. (2007). *Politics*. New York: Pal Grave.
- Insulza Jose M. (1989). *Building Democracy*. Colorado: Lynne Rienner Publisher.
- Parliamentary Budget Office. (2564). รายงานการวิเคราะห์งบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- Poulantzas N. (1978). *State, Power, Socialism*. London: Verso Classics.
- Przeworski, A. & Limongi, F. (1993). Political regimes and economic growth. *Journal of Economic Perspectives*, 7(3),60-72.
- R.M. Maciver. (1949). *The Web of Government*. New York: Macmillan Company.
- Sherman Arnold K. & Kolker A. (1997). *The Social Bases of Politics*. New York: Wadsworth.
- Thairath Online News. (2016). Opening the budget for the rental of the 'Big Pom' team, flying over the sky to Hawaii with a budget of over 20 million. Retrieved October 2, 2016 From <https://www.thairath.co.th/content/741276>

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์

วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ไทย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารที่คณะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - เดือนมิถุนายน ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3. การจัดเตรียมบทความต้นฉบับ

ผู้เขียนจะต้องจัดเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของวารสาร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาวไม่เกิน 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนาเช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวน 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 - 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับเนื้อหาสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัย และระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) **อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สาระหรือออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) **สรุป (Conclusion) และข้อเสนอแนะ (Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) **กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)**

9) **บรรณานุกรม (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) บรรณานุกรม (Reference)

4. รูปแบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

การอ้างอิงในบทความ เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง โดยการกรอกข้อมูลอ้างอิงในฟังก์ชันการอ้างอิง ของโปรแกรม Microsoft Word 2010 เป็นต้นไป เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

4.1.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

- 1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “บัดนี้ เรายังไม่ควรประกาศธรรมที่เราได้บรรลุด้วยความลำบาก เพราะธรรมนี้ไม่ใช่ธรรมที่ถูกราคะและโทสะครอบงำจะรู้ได้ง่าย แต่เป็นธรรมพาทวนกระแส ละเอียดลึกซึ่ง รู้เห็นได้ยาก ประณีต ผู้กำหนดด้วยราคะถูกกองโมหะหุ้มห่อไว้ จักรู้เห็นไม่ได้” (ที.มหา. 10/65/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น
- 2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2550)
- 3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (สวนันท์ แดงประเสริฐและธีรพงษ์ วิริยานนท์, 2564)
- 4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (สุภาพร สิทธิโกศล และคณะ, 2564)
- 5) พระราชบัญญัติหรือกฎหมาย ให้ระบุชื่อพระราชบัญญัติ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (กฎกระทรวง กำหนดหน่วยงานของรัฐที่สามารถขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับทางปกครอง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564, 2564)
- 6) ออนไลน์ ให้ระบุชื่อผู้เขียน หรือชื่อหน่วยงานหรือองค์กร หรือระบุชื่อเว็บไซต์ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (กรรณิการ์ คงทอง, 2561) (กองยุทธศาสตร์บริหารจัดการ สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, 2562) (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)
- 7) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

4.1.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Mohamed, A., 2019)
- 2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอมป์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Mutlu, M. & Hasan, H., 2010)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Francis, J. et al., 2004)

4.2 เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2551). คู่มือการดูแลสุขภาพใจสำหรับผู้สูงอายุ สูงวัยด้วยใจสุข. กรุงเทพมหานคร: เรือนปัญญา.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

โสภณ รัตนกร. (2527). หมายเหตุคดีตามฎีกาที่ 2405/2516 ใน แนวฎีกาวิธีพิจารณาความแพ่ง 2516-2527 พร้อมหมายเหตุท้ายฎีกา ข้อวินิจฉัยและข้อสังเกต. (หน้า 21-22). กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการกลุ่มเนติธรรม.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์- เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธาริน สุขอนันต์ และคณะ. (2554). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ. วารสารสาธารณสุขศาสตร์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดชลบุรี, 41(3), 240-249.

Bandura, A. (1977). Self - efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. Journal of Psychological review, 84(2), 191-215.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ/ใน ชื่อสารานุกรม/(หน้า). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ประเสริฐ ณ นคร. (2562). อนุสรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ในบทความจากสารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (หน้า 92-115). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

เสกสรรค์ กิติหีสิน. (17 ตุลาคม 2555). หลังสู้ฟ้า - หน้าสู้ดิน. มติชน, 6.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์./ใน/ (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา)./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

อุทัย จันทรรัตน์กานต์. (2554). การนำนโยบายกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาไปปฏิบัติ: ศึกษาเฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. ใน (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิริรัตน์ ขาวนา. (2555). การประเมินของครูเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนในชั้นเรียนที่ใช้วิธีการแบบเปิด. ใน (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข. (2550). อนาคตภาพการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยของมหาวิทยาลัยขอนแก่น. ใน (ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กวินทร์เกียรติ นนธ์พละ. (2560). การพัฒนาศักยภาพข้าราชการครูในศตวรรษที่ 21 ของกระทรวงศึกษาธิการ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

สุเชาว์ พลอยชุม. (16 มีนาคม 2563). หลักธรรมประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาที่มีสาเหตุจากปัจจัยธรรม. (อัญญา พูลทัศนฐาน, ผู้สัมภาษณ์).

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ไกรสิทธิ์ นฤตพิชัย. (2553). จิตแพทย์แนะวิธีอยู่อย่างเข้มแข็งในสังคมที่แข่งขัน, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2563 จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/woman/56905>.

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522. (2522). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96 ตอนที่ 77 ฉบับพิเศษ. หน้า 1 (12 พฤษภาคม 2522).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2551). คู่มือการดูแลสุขภาพใจสำหรับผู้สูงอายุ สูงวัยด้วยใจสุข. กรุงเทพมหานคร: เรือนปัญญา.

โสภณ รัตนกร. (2527). หมายเหตุคดีตามฎีกาที่ 2405/2516 ใน แนวฎีกาวิธีพิจารณาความแพ่ง 2516-2527 พร้อมหมายเหตุท้ายฎีกา ข้อวินิจฉัยและข้อสังเกต. (หน้า 21-22). กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการกลุ่มเนติธรรม.

ธาริน สุขอนันต์ และคณะ. (2554). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ. วารสารสาธารณสุขศาสตร์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดชลบุรี, 41(3), 240-249.

- ประเสริฐ ณ นคร. (2562). อนุสรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ในบทความจากสารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (หน้า 92-115). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- เสกสรร กิติวิธสิน. (17 ตุลาคม 2555). หลังสู้ฟ้า - หน้าสู้ดิน. มติชน, 6.
- อุทัย จันทรรัตน์กานต์. (2554). การนำนโยบายกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาไปปฏิบัติ: ศึกษาเฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. ใน (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริรัตน์ ชวนา. (2555). การประเมินของครูเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนในชั้นเรียนที่ใช้วิธีการแบบเปิด. ใน (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข. (2550). อนาคตภาพการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยของมหาวิทยาลัยขอนแก่น. ใน (ประชุมสัมมนาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กวิทร์เกียรติ นนธ์พละ. (2560). การพัฒนาศักยภาพข้าราชการครูในศตวรรษที่ 21 ของกระทรวงศึกษาธิการ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุเชาว์ พลอยชุม. (16 มีนาคม 2563). หลักธรรมประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาที่มีสาเหตุจากปัจจัยธรรม. (อัญญา พูลศักดิ์ฐาน, ผู้สัมภาษณ์).
- ไกรสิทธิ์ นฤตพิชัย. (2553). จิตแพทย์แนะวิธีอยู่อย่างเข้มแข็งในสังคมที่แข่งขัน, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2563 จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/woman/56905>.
- พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522. (2522). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96 ตอนที่ 77 ฉบับพิเศษ. หน้า 1 (12 พฤษภาคม 2522).
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). NY: Harper & Collins.
- Isoda, M. & Katagiri, S. (2012). Mathematical Thinking: How to Develop it in the Classroom. Japan: World Scientific.
- Pizzini, E. L. et al. (1989). A rationale for and the development of a problem solving model of instruction in science education. Science Education, 73(5), 523-534.
- Markus, et al. (2012). Development of Edutainment Content for Elementary School Using Mobile Augmented Reality. Retrieved December 7, 2020, from <http://www.ipcsit.com/vol39/003-D00016.pdf>

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ของวารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์ได้ที่ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JPR> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : phetchaburi@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์

บทความต้นฉบับที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร ให้นำส่งในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า ความยาวของบทความต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงคุณภาพหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับลิขสิทธิ์ที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16.pt).....ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย.....ระเบียบวิธีวิจัย.....และผลการวิจัย
ที่พบตามวัตถุประสงค์ สั้น ๆ ได้ใจความ.....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

.....(16.pt) แปลเนื้อความให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมา โดยกว้าง ๆ พร้อมอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

.....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ) พร้อมอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

.....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างหรือสภาพปัญหาของพื้นที่ที่ต้องการศึกษา (พร้อมอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล)

.....

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)

2. (16 pt)

3. (16 pt)

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt).....นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt.) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอธิบายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

[illegible]

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

...(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

.....

.....

บรรณานุกรม (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....

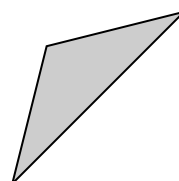
.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

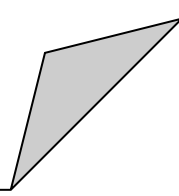
บทนำ (18 pt)

.....(16 pt).....

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

สรุป (18 pt)

(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

บรรณานุกรม (18 pt)

(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....